

ผลการปริกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อม โยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างพี่น้อง

นริษา พนชาจิตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาจิตวิทยาการปริกษา

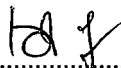
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สิงหาคม 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ นริษา พนชาจิตร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

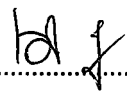
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล)

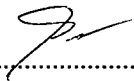

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรากร ทรัพย์วิระประภรณ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุขอรุณ วงษ์ทิม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรากร ทรัพย์วิระประภรณ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ สุทธิชาติพิพย์)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

วันที่... 14 ...เดือน... สิงหาคม ... พ.ศ. 2559

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญภา กุลนภาดล ประธานกรรมการที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์ กรรมการที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน รวมถึงคอยเอาใจใส่และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุขอรุณ วงษ์ทิม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พาณิช และ ดร.สกล วรเจริญศรี ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือและโปรแกรมที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณหทัยรัตน์ ชื่นจิตร ที่ให้ความอนุเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ที่มีค่าอย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้อำนวยการ โรงพยาบาลบางละมุง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลปลวกแดง รวมถึงผู้เข้าร่วมวิจัยที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อฉวี คุณแม่วี พนชาจิตร ที่คอยให้ความรักความห่วงใย ให้กำลังใจ สอนให้รู้จักอดทน ให้มีความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน ขอขอบคุณน้องชาย นายพรหมศร พนชาจิตร ขอขอบคุณนายปริมงคล สวัสดิ์ คู่ชีวิตที่คอยอยู่เคียงข้างกัน และคอยสนับสนุนทุกอย่างในชีวิต และขอขอบคุณ เครือญาติ หลาน ๆ มิตรสหาย เพื่อนร่วมรุ่น และพี่น้องสาขาวิชาจิตวิทยา การปรึกษาทุกท่าน ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และให้คำปรึกษากับผู้วิจัยเสมอมา สุดท้ายนี้คุณประโยชน์และคุณค่าอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็น กตัญญูคุณเวทิตแด่บุพการี บูรพาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จครบถ้วนทุกวันนี้

นริษา พนชาจิตร

54921000: สาขาวิชา: จิตวิทยาการปรึกษา; วท.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา)

คำสำคัญ: สัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง/ เด็กวัยรุ่นที่มีพี่น้องเจ็บป่วยเรื้อรัง/ การปรึกษาทฤษฎี
การเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

นริษา พนชาจิตร: ผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อ
สัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง (THE EFFECTS OF TRANSGENERATIONAL FAMILY
COUNSELING THEORY ON SIBLING RELATIONSHIPS) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
เพื่อคุณภาพ คุณณภัค, กศ.ค., วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์, วท.ค., 131 หน้า, ปี พ.ศ. 2559.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการปรึกษาครอบครัว
ตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในจังหวัดระยอง กลุ่มตัวอย่าง
ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กวัยรุ่นที่มีสุขภาพดีอายุ 12-17 ปี ที่มีพี่น้องที่เจ็บป่วยเรื้อรัง
โดยคัดเลือกจากเด็กวัยรุ่นที่มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง น้อยที่สุดขึ้นไป 20 คน
มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง สุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน และกลุ่มควบคุม 10 คน เครื่องมือที่ใช้
ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง และ โปรแกรมการปรึกษาครอบครัว
ตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองการให้การปรึกษาครอบครัว
ตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที โดยใช้แบบแผนการวิจัย
เชิงทดลองสองตัวประกอบ แบบวัดซ้ำหนึ่งตัวประกอบ แบ่งการทดลองออกเป็น 3 ระยะ คือ
ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัด
ซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่ม และหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม และทดสอบความแตกต่างรายคู่
โดยวิธีนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls method)

ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลอง กับระยะเวลาการทดลอง
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เด็กวัยรุ่นกลุ่มทดลองมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง
สูงกว่าเด็กวัยรุ่น กลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล อย่างไม่มีนัยสำคัญ
ทางสถิติ และเด็กวัยรุ่น กลุ่มทดลองมีคะแนน สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะหลังการทดลอง
และระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

54921000: MAJOR: COUNSELING PSYCHOLOGY; M.Sc. (COUNSELING PSYCHOLOGY)

KEY WORDS: SIBLING RELATIONSHIPS/ TEENAGE WITH CHRONIC ILLNESS SIBLINGS/ TRANSGENERATIONAL FAMILY COUNSELING THEORY.

NARISA PHONTHACHIT: THE EFFECTS OF TRANSGENERATIONAL FAMILY COUNSELING THEORY ON SIBLING RELATIONSHIPS. ADVISORY COMMITTEE: PENNAPHA KOOLNAPHADOL, Ed.D., WARAKORN SUPWIRAPAKORN, Ph.D., 131 P, 2016

This research aimed to study the effect of transgenerational family counseling on sibling relationships. The sample of the study consisted of 20 families of a teenager with with chronic illness siblings, age ranges from 12 to 17 years. They had lowest sibling relationships. The random method was used to assign the sample into two groups: an experimental group and a control group, each group had 10 families. The instruments used in this research were the Sibling Relationships Questionnaire and the transgenerational family counseling program. The intervention was administered for 10 sessions. Each session lasted about 45-60 minutes. The research design was two-factors experimental with repeated measures on one factor. The study was divided into 3 phases: the pre-experiment, the post-experiment and the follow up. The data were analyzed by repeated measure analysis of variance: one between-subject variable and within-subject variable and were tested for pair difference among means by Newman-Keuls method .

The results of this study revealed that there was a statistical significant difference interaction at .05 between the method and the duration of the experiment. The sibling relationships in the experimental and the control group were not significant difference at the post-experiment and the follow up phases. The sibling relationships of the experimental group in the post-test and the follow up phases were significant difference at .05 compared with the pre-test phase.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธภาพพี่น้อง.....	8
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น.....	23
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กป่วยเรื้อรัง.....	41
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	47
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
วิธีการวิจัย.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	67
สรุปผลการวิจัย.....	68
อภิปรายผล.....	68
ข้อเสนอแนะ.....	74
บรรณานุกรม.....	75
ภาคผนวก.....	80
ภาคผนวก ก.....	81
ภาคผนวก ข.....	120
ภาคผนวก ค.....	124
ภาคผนวก ง.....	126
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	131

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
1	คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	57
2	คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะต่าง ๆ ของการทดลอง.....	58
3	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม	61
4	ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	63
5	ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	63
6	ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	64
7	ผลการทดสอบผลย่อยของระยะเวลาในกลุ่มทดลอง.....	64
8	ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็นรายคู่ของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลด้วยวิธีทดสอบแบบนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls method).....	65
9	ผลการทดสอบผลย่อยของระยะเวลาในกลุ่มควบคุม.....	65
10	ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง.....	121
11	ค่าอำนาจจำแนก และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง.....	123

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2 ระดับความสามารถในการแยกตนเอง.....	31
3 ตัวอย่างการทำแผนภูมิครอบครัว.....	35
4 แบบแผนการทดลอง.....	53
5 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล..	59
6 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะเวลาต่าง ๆ ของการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	60
7 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองต่อสัมพันธภาพ ระหว่างพี่น้อง.....	62

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในครอบครัว เป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญในสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน พี่น้องที่มีความผูกพัน มีความรักระหว่างกัน มีความใกล้ชิดกันอย่างเหมาะสม เป็นจุดเริ่มต้นของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นความผูกพันที่สำคัญเช่นเดียวกับสัมพันธภาพกับเพื่อน ๆ เนื่องจากสัมพันธภาพพี่น้องเริ่มต้นขึ้นเมื่อพี่น้องได้พบหน้ากัน หากพ่อแม่และคนรอบข้างมีการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เด็กเตรียมตัวเป็นพี่เพื่อการดูแลน้อง ได้อย่างเหมาะสมสัมพันธภาพที่ตระหว่งพี่น้องก็จะเกิดขึ้น โดยพี่และน้องมีความใกล้ชิดกันมาก เติบโตมาจากการเลี้ยงดูที่คล้ายคลึงกัน ด้วยวัยที่ใกล้เคียงกัน ใช้เวลาในการเจริญเติบโตมาด้วยกันค่อนข้างนาน ทำกิจกรรมร่วมกัน คลุกคลีกันมากที่สุด หากสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องดี การดำเนินชีวิตก็มีความสุขรวมถึงเป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง เด็กก็จะเจริญเติบโตตามวัย และเรียนรู้การปรับตัว การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องและบุคคลในครอบครัวไปตามพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยได้เป็นปกติ หากแต่เด็กคนใดคนหนึ่งในบ้านมีสุขภาพไม่สมบูรณ์แข็งแรง มีความเจ็บป่วยเกิดขึ้น สมาชิกในบ้านก็ต้องช่วยกันดูแลเอาใจใส่ พาไปโรงพยาบาล และถ้าเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง ก็ต้องเข้าออกโรงพยาบาลบ่อย ๆ ส่งผลกระทบต่อกิจวัตรประจำวันของครอบครัว และยังส่งผลกระทบต่อพี่หรือน้องของเด็กป่วยเรื้อรังเหล่านี้ด้วย สกาวรัตน์ พวงจันทร์ (2538 อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ เกตุพิณิจ, 2553 หน้า 1) กล่าวว่า ช่วงที่เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังได้รับการตรวจวินิจฉัย เริ่มมีอาการของการเจ็บป่วยเรื้อรัง บิดามารดาก็มักจะให้การดูแลเอาใจใส่เด็กที่เจ็บป่วยเหล่านี้อย่างใกล้ชิด จนทำให้เวลาและความใกล้ชิดรวมไปถึงการดูแลเอาใจใส่ที่มีให้กับลูกที่ไม่เจ็บป่วยมีน้อยลง ปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้พี่หรือน้องของเด็กป่วยคิดว่าบิดามารดาไม่สนใจตน และรักตนน้อยกว่าเด็กป่วย จึงอาจแสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจมากขึ้น ซึ่งในระยะแรก ๆ บิดามารดาอาจทนหรือเข้าใจพฤติกรรมของบุตรได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง บิดามารดาอาจทนไม่ได้และใช้การคว่ำหรือลงโทษ ซึ่งอาจทำให้สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตร รวมทั้งสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องและเด็กป่วยเลวลง เนื่องจากพี่น้องของเด็กป่วยคิดว่าตนเองถูกลดโทษเพราะเด็กป่วยอีกด้วย

รายงานศูนย์ควบคุมโรคติดต่อสหรัฐอเมริกา พบว่าในปี ค.ศ. 2006 เด็กที่ป่วยด้วย

โรคหอบหืดอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 608 ล้านราย และในจำนวน 401 ล้านราย มีอาการจับหืด

ในปี ค.ศ. 2009 พบเด็กร้อยละ 10 ป่วยด้วยโรคหอบหืด สำหรับประเทศไทยนั้นสมาคมออร์เวซซ์ แห่งประเทศไทยรายงานว่าในปี พ.ศ. 2545 พบเด็กที่เป็นโรคหอบหืดในประเทศไทย จำนวน 1.8 ล้านคน และจากฐานข้อมูลผู้ป่วยในหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ปี พ.ศ. 2555 พบเด็กป่วยอายุ 5-14 ปี ด้วยโรคโลหิตจางจากเม็ดเลือดแดงแตก จำนวน 544 ราย โรคเรื้อรังของทางเดินหายใจส่วนล่าง 206 ราย และเมื่อมีเด็กเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเกิดขึ้นในครอบครัว พี่น้องของเด็กป่วยเหล่านี้จะได้รับผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบ โดยผลกระทบทางด้านบวกนั้น พี่น้องของเด็กป่วยจะรู้สึกรักและอยากช่วยเหลือเด็กป่วย มีความเป็นห่วงเป็นใยในตัวเด็กป่วยมากขึ้นซึ่งบทบาทเหล่านี้ จะส่งผลให้พี่น้องของเด็กป่วย รู้สึกมั่นใจในตนเอง มีการปรับตัวที่ดี และมีทักษะในการเผชิญปัญหาที่ดี (American academy of pediatrics, 2006 อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ เกตุพินิจ, 2553 หน้า 3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง พี่น้อง กับสภาพการณ์ในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์พื้นฐานและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เพราะถ้าบิดามารดาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันและให้การอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ ให้ความยุติธรรม ตลอดจนทั้งสร้างเสริมความรักใคร่ในระหว่างพี่น้องแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมดำเนินไปด้วยดี มีความรักใคร่ ช่วยเหลือปกป้องซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม “ไม่มีครอบครัวใดที่มีลูกมากกว่าหนึ่งคนจะห้ามไม่ให้จิกกัดกัน การแข่งขัน หรือ ทะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้นได้ หรืออย่างน้อยที่สุดเด็กอาจจะซ่อน ความน้อยใจไว้เงียบ ๆ ก็ได้” (ทวิรัชมี ธนาคม, 2540 อ้างถึงใน ศรีทับทิม (รัตน โกศล) พานิชพันธ์, 2545) ดังนั้น บิดามารดา จะต้องใช้ความอดทน ใช้ปัญญา และความเข้าใจต่อเหตุการณ์ เพื่อจะให้ความรู้สึกไม่เคียดแค้นระหว่างบุตร มีอยู่อย่างหนึ่งที่น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเป็นพื้นฐานในการทำงานทั้งการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตในสังคม ความสัมพันธ์พี่น้องจะช่วยให้เด็กพัฒนาอารมณ์ที่ดีในวัยผู้ใหญ่ได้ เป็นอย่างดี (Robert, 2007) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมีความซับซ้อน คลุมเครือ ไม่ชัดเจน และเปลี่ยนแปลงไปมาได้เสมอ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และบุตร (Trahd, 1986 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ฆิวินัย, 2543) จึงเห็นพี่น้องบางครั้ง โกรธ ทะเลาะ แข่งขัน หรือขัดแย้งกัน แต่บางครั้งพี่น้องจะรักใคร่ห่วงใยกัน และปกป้องดูแลช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะเวลาที่พี่น้องคนใดคนหนึ่งประสบปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือ พี่น้องจะเกิดความห่วงใยและร่วมมือแก้ไขปัญหานั้นให้สำเร็จไปด้วยดี (หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545)

องค์ประกอบของสัมพันธ์ภาพพี่น้องตามแนวคิดของไทย (Furman & Buhrmester, 1985) ได้แบ่งลักษณะสัมพันธ์ภาพระหว่างคู่พี่น้อง เป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีลักษณะเป็นผู้ให้ความอบอุ่น ผู้ใกล้ชิด (Warmth/ Closeness), การมีลักษณะการแสดงที่สัมพันธ์กับลำดับ

การเกิด (พืหรือ้อง) (Relative status/ Power), การมีลักษณะการขัดแย้งในคู่พื้อง (Conflict), การมีลักษณะความอิจฉาในคู่พื้อง (Rivalry)

การให้ความสำคัญและการเสริมสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาครอบครัว จึงนับเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วม กลไกในการสร้างความสำคัญและสร้างจิตสำนึกให้ทุกภาคส่วนร่วมกันพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เป็นกลไกที่สร้างขึ้นเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่บั่นทอนครอบครัว และให้การช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหา (เพ็ญภา กุลนภาดล, 2555) การปรึกษาครอบครัว (Family counseling) เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะเดียวกันกับพัฒนาการของมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า การปรึกษาครอบครัว เป็นกระบวนการช่วยเหลือครอบครัว โดยเน้นการปฏิบัติต่อครอบครัวที่เข้าร่วมการปรึกษาโดยรวมทั้งครอบครัว ผ่านกระบวนการที่ทำให้สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ที่บกพร่องของสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหา ตลอดจนสามารถปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน การปรึกษาครอบครัวที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามลักษณะโครงสร้างของแต่ละครอบครัว (Carlson, Sperry & Lewis, 1997, p. 10 อ้างถึงใน เพ็ญภา กุลนภาดล, 2555)

ทฤษฎีการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงและผูกพันบุคคลแต่ละคนไว้ด้วยกันอย่างลงตัว มีการพึ่งพากันและกันและมีอิสระต่อกันในระยะอย่างเหมาะสม โดยโบเวนซึ่งเป็นนักคิดเจ้าของทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงบุคคลภายในบริบทของระบบ และเชื่อว่าปัญหาที่ปรากฏในครอบครัวจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปจนกว่าบุคคลจะเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เป็นต้นกำเนิดของตน และบุคคลได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัญหาทางอารมณ์ซึ่งถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งความผูกพันทางอารมณ์ที่เป็นปมปัญหา ถูกจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงต้องเกิดขึ้นในหมู่สมาชิกในครอบครัว และไม่สามารถเปลี่ยนโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียวได้ในชั่วโงการปรึกษา โดยการให้การปรึกษาครอบครัวตามแนวทางของโบเวนมีเป้าหมาย 2 ประการคือ 1) ลดความวิตกกังวลและอาการปัญหา และ 2) เพิ่มระดับความเป็นอิสระในตัวเองของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545 อ้างถึงใน สุภักดาญจ์ แก้วแกมเกษ, 2556)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาพื้องที่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดป่วย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีความรักใคร่ ช่วยเหลือปกป้องซึ่งกันและกัน และมีส่วนช่วยในการพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม เริ่มต้นตั้งแต่อยู่ที่บ้าน จะช่วยพัฒนาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

เมื่อต้องออกสู่สังคมภายนอกเพราะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเป็นพื้นฐานในการทำงานทั้ง การประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่น้องวัยรุ่นที่มีพี่หรือน้องที่ เจ็บป่วยเรื้อรังนั้น เป็นเด็กวัยรุ่นที่กำลังเผชิญกับการปรับตัว ทั้งการเปลี่ยนแปลงในร่างกายเอง การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนที่โรงเรียน อาจกำลังเผชิญอยู่กับความอึดอัด คับข้องใจ โดยจะใช้ การปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับ การเชื่อมโยงและผูกพันบุคคลแต่ละคนไว้ด้วยกันอย่างลงตัว มีการพึ่งพากันและกันและมีอิสระ ต่อกันในระยะอย่างเหมาะสมและเติบโตเป็นบุคคลที่มีศักยภาพของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการให้การปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเด็กวัยรุ่น
2. เพื่อเปรียบเทียบสัมพันธภาพของพี่น้องในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลัง การทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานของการวิจัย

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาและวิธีการทดลอง
2. กลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะหลังการทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุม
3. กลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะติดตามผล สูงกว่ากลุ่มควบคุม
4. กลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะหลังการทดลอง สูงกว่าระยะก่อนการทดลอง
5. กลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

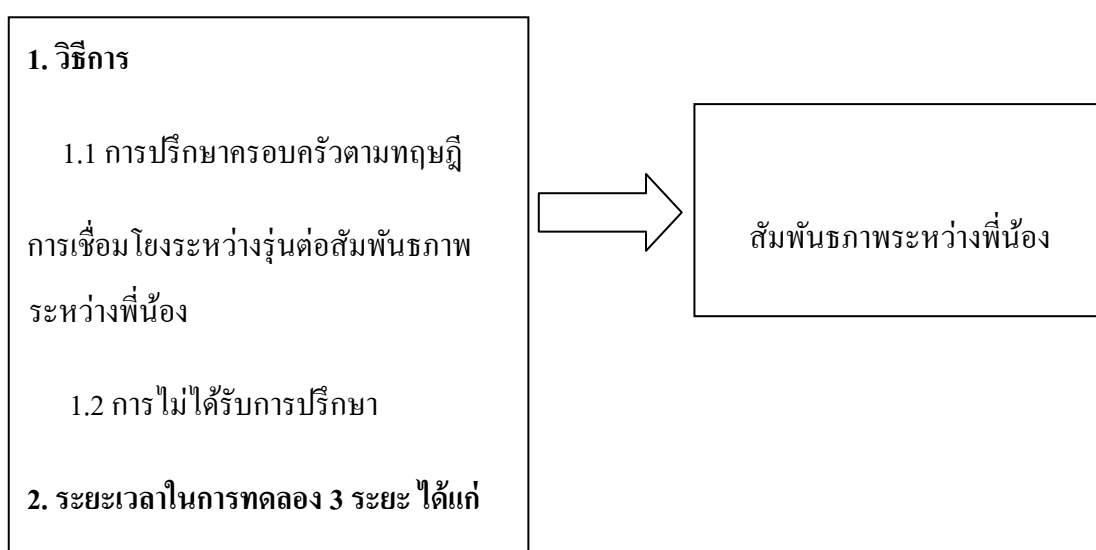
1. การให้การปรึกษาทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นจะช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่าง พี่น้องให้เป็นไปได้ด้วยดี ช่วยให้ผู้ปกครองปรับตัวเข้าหากัน เข้าใจกันและดำเนินชีวิตไปอย่างมี ความสุข

2. ผลการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ครอบครัวทราบถึง วิธีสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพี่น้อง และเป็นแนวทางให้พ่อแม่ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุตร
3. เป็นแนวทางให้โรงพยาบาลหรือโรงเรียน สามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง หมายถึง การที่พี่และน้องมีการแสดงออกถึงความรู้สึก รักใคร่ ผูกพันกันระหว่างคู่พี่น้อง โดยมีลักษณะสัมพันธภาพประกอบด้วย
- 1.1 การเป็นผู้ใกล้ชิด แสดงความรัก และให้ความอบอุ่น (Warmth/ Closeness) หมายถึง การที่พี่น้อง มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการแสดงออกทั้งทางการกระทำและคำพูด ที่แสดงหรือบ่งบอกถึง ความรัก ความห่วงใย ใกล้ชิดสนิทสนม ให้กำลังใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน สนับสนุน เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคล
- 1.2 การเป็นผู้แสดงอำนาจที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด (Relative status/ power) หมายถึง การที่พี่น้อง การมีลักษณะการแสดงที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด (พี่หรือน้อง) โดยพี่น้อง จะแสดงอำนาจควบคุมซึ่งกันและกัน และพี่น้องจะดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.3 การแสดงความขัดแย้งในคู่พี่น้อง (Conflict) หมายถึง การมีลักษณะการไม่ลงรอยกัน ในคู่พี่น้อง มีการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ทั้งทางภาษาพูดและภาษากายที่แสดงหรือบ่งบอก ถึงการไม่สอดคล้องกัน การทะเลาะเบาะแว้ง เป็นศัตรูกัน และมีการแข่งขันกัน

1.4 การแสดงความอิจฉาในคู่พี่น้อง (Rivalry) หมายถึง การมีที่พี่น้อง มีความรู้สึกที่ บิดามารดามีความลำเอียงและรู้สึกว่าพ่อแม่ให้ความรักและความเอาใจใส่พี่น้องอื่นมากกว่าตนเอง

2. โปรแกรมการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือ ผู้รับการปรึกษา เพื่อช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจตนเองและบุคคลในครอบครัว เข้าใจ ความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวรวมถึงสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง โดยใช้แนวคิดและเทคนิค ของทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นสู่รุ่นของโบเวน ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ 2) การทำแผนภูมิ ครอบครัว 3) การคืนสู่เหย้า 4) การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ 5) การสร้างความสัมพันธ์ แบบตัวต่อตัว 6) เทคนิคการเผชิญหน้า เพื่อมุ่งแก้ปัญหาความสัมพันธ์ภายในระบบครอบครัว

3. พี่น้อง หมายถึง สมาชิกในครอบครัวที่ถือกำเนิดมาในครอบครัวเดียวกัน บิดามารดา เดียวกัน อายุ 12-17 ปี มีพี่หรือน้องเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือมีโรคประจำตัว ได้แก่ โรคหอบหืด SLE เป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อศึกษาผลของการให้การปรึกษารอบครัว ตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในนักเรียนที่มีสุขภาพจิตกับพี่น้องที่เจ็บป่วยเรื้อรังในจังหวัดระยอง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมในประเด็นและเนื้อหาที่สำคัญ และได้ทำการรวบรวมมาเสนอตามหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธภาพพี่น้อง
  - 1.1 ความหมายของสัมพันธภาพพี่น้อง
  - 1.2 ความสำคัญของการพัฒนาสัมพันธภาพพี่น้อง
  - 1.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพพี่น้อง
  - 1.4 องค์ประกอบและการประเมินสัมพันธภาพพี่น้อง
  - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพพี่น้อง
2. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
  - 2.1 ความหมายของการให้การปรึกษารอบครัว
  - 2.2 ความเป็นมาของแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
  - 2.3 เทคนิคการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
  - 2.4 บทบาทของผู้ให้การปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
  - 2.5 เป้าหมายของการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
  - 2.6 กระบวนการให้การปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
  - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กป่วยเรื้อรัง
  - 3.1 ความหมายของเด็กป่วยเรื้อรัง
  - 3.2 โรคเจ็บป่วยเรื้อรังในเด็ก
  - 3.3 ลักษณะสำคัญของโรคหอบหืด
  - 3.4 ผลกระทบจากการเจ็บป่วยของเด็กต่อครอบครัว
- 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กป่วยเรื้อรัง

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธภาพพี่น้อง

ความหมายของสัมพันธภาพพี่น้อง

พี่น้อง หมายถึง บุคคลหลายคนที่เกิดจากบิดาและมารดาคนเดียวกัน ทั้งสองคน มีพันธุกรรมและหมู่โลหิตใกล้เคียงกัน เรียกสถานะเป็นที่พี่น้องตามลำดับเกิดก่อนหลัง คำว่า พี่น้องหมายรวมถึง พี่ชาย พี่สาว น้องชาย น้องสาว และตนเอง เรียกอย่างเต็มว่า พี่น้องร่วมบิดา มารดา ส่วนพี่น้องที่ไม่ได้เกิดจากบิดาและมารดาคนเดียวกัน หมายความว่า เกิดจากบิดาคนเดียวกัน หรือมารดาคนเดียวกัน เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า พี่น้องร่วมบิดา (พี่น้องต่างมารดา) และพี่น้องร่วมมารดา (พี่น้องต่างบิดา) ตามลำดับ (วิกิพีเดีย, 2557)

สัมพันธภาพ (Relationship) หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ความผูกพัน สัมพันธภาพจึงเป็น รูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและผลที่ได้ไม่ใช่สิ่งของแต่เป็นความรู้สึกที่มีต่อกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 726) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมีความซับซ้อน คลุมเครือ ไม่ชัดเจน และเปลี่ยนแปลงไปมาได้เสมอ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และบุตร (Trahd, 1986 อ้างถึงใน ททัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) จึงเห็นได้ว่าในพี่น้องกัน บางครั้งมีการ โกรธ ทะเลาะ แข่งขัน หรือขัดแย้งกัน แต่บางครั้ง พี่น้องจะรักใคร่ห่วงใยกัน และปกป้องดูแลช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะเวลาที่พี่น้องคนใดคนหนึ่ง ประสบปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือ พี่น้องจะเกิดความห่วงใยและร่วมมือแก้ไขปัญหาให้ สำเร็จไปด้วยดี ซึ่ง Goetting (1986 อ้างถึงใน ททัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ สัมพันธภาพในกลุ่มพี่น้องของเด็กวัยเรียน ไว้ดังนี้

1. ความเป็นเพื่อน และผู้ให้การสนับสนุนทางอารมณ์ (Companionship and emotional support) สัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องยังเป็นที่มาแห่งการสร้างมิตรภาพ และการสนับสนุน ทางอารมณ์ซึ่งกันและกัน โดยพี่น้องจะแสดงความรัก ความผูกพัน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยจะสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นและเป็นที่ปรึกษาให้แก่พี่น้องเมื่อประสบปัญหาที่ยุ่งยาก นอกจากนี้พี่ยังเป็นผู้ตอบสนองความต้องการทางด้านอารมณ์ และสังคมให้แก่พี่น้อง
2. เป็นตัวแทนในการดูแล (Delegated caretaking) บทบาทตัวแทนในการดูแล ได้แก่ เด็กโต โดยเฉพาะเด็กเพศหญิงที่เป็นบุตรคนแรก จะเป็นตัวแทนของบิดามารดา โดยมารดา จะเป็นผู้มอบหมายให้บุตรคนโตรับผิดชอบดูแลและควบคุมน้อง ๆ แทนตน โดยจะเห็นได้จาก ครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว ในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ หรือในครอบครัวที่มีบุตร เจ็บป่วยเรื้อรังพิการ บุตรคนโต โดยเฉพาะเพศหญิงจะได้รับมอบหมายหรือถูกคาดหวังจากบิดา มารดาในการดูแลและควบคุมน้อง ๆ โดยพี่จะทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง เป็นครู เป็นตัวแทน ของบิดามารดาในการดูแลน้อง และปกป้องอันตรายต่าง ๆ

3. ผู้ให้การช่วยเหลือ (Aid and direct services) บทบาทผู้ให้การช่วยเหลือ ได้แก่ ที่จะสอนทักษะงานฝีมือต่าง ๆ ให้แก่น้อง ให้คำแนะนำต่าง ๆ นำเข้ากลุ่มเพื่อนและพี่น้อง ยังให้การช่วยเหลือด้านการเงิน เช่น ให้อิมเงิน ช่วยเหลืองานบ้าน นอกจากนี้พี่น้องยังช่วยกัน ในการติดต่อหรือสื่อสารกับบุคคลอื่น เมื่อมีการขัดแย้งกันเกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความรัก ความผูกพันกันในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

สรุป ได้ว่า สัมพันธภาพพี่น้อง หมายถึง การบุคคลที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความรู้สึกความผูกพันต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไว้นื้อเชื่อใจ มีความรัก ให้กัน และสามารถปกป้องดูแลกันเสมือนเป็นตัวแทนของพ่อแม่

ความสำคัญของการพัฒนาสัมพันธภาพพี่น้อง

ระบบพี่น้องเป็นระบบย่อยของครอบครัวที่นับว่ามีความสำคัญมาก พี่น้องจะใช้เวลา ส่วนใหญ่ร่วมกันมากกว่าสมาชิกคนอื่นในครอบครัว Craft (1990 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) และต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อการสร้างลักษณะบุคลิกภาพของแต่ละคน ซึ่งความสัมพันธ์ ระหว่างเด็กกับเด็กจะช่วยตอบสนองความต้องการทางด้านอารมณ์ที่เด็กต้องการได้รับจากผู้อื่น ที่อยู่ในวัยเดียวกัน และมักมีประสบการณ์ทางอารมณ์ที่คล้าย ๆ กัน ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่เด็ก จะต้องพบเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (Alexandria, 1987 cited in O' Hanlon & Weiner, 2003) ความเป็น พี่น้องในครอบครัวเปรียบเสมือนการฝึกปฏิบัติทางสังคมในห้องทดลอง การให้เด็กมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการเตรียมพร้อมก่อนที่จะนำทักษะเหล่านั้นออกไปใช้กับบุคคลอื่นในสถานะที่เป็นจริง ภายนอกครอบครัวต่อไป ความสำเร็จจากประสบการณ์ทางสังคมในวัยเด็ก อันเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภายในครอบครัว จะกลายเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับพัฒนาการ ทางสังคมในขั้นต่อไป (Bank & Kahn, 1982 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) นอกจากนี้ สัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การแบ่งปัน การแข่งขัน การประนีประนอม ระหว่างกัน สัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง (Sibling relationships) ในวัยเด็กจะมีความผูกพันกัน มากกว่าในวัยอื่น ๆ เนื่องจากพี่น้องจะใช้เวลาและมีประสบการณ์ร่วมกันในชีวิตประจำวัน

สรุป ได้ว่า ความสำคัญของสัมพันธภาพพี่น้อง นอกจากจะตอบสนองความต้องการ ทางด้านอารมณ์ที่เด็กต้องการได้รับจากผู้อื่นที่อยู่ในวัยเดียวกัน และมักมีประสบการณ์ทางอารมณ์ ที่คล้าย ๆ กันแล้วสัมพันธภาพพี่น้องยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การแบ่งปัน การแข่งขัน การประนีประนอมระหว่างกันอีกด้วย

บทบาทและพันธกิจระหว่างพี่น้อง

บทบาทและพันธกิจระหว่างพี่น้องเป็นสิ่งที่แปรผันไปตามวัยและเพศของแต่ละบุคคล กล่าวคือ ในวัยเด็กบทบาทและพันธกิจที่มีต่อกันในระหว่างพี่น้อง มีความแตกต่างจากผู้ที่อยู่ในวัย

ทำงานหรือวัยสูงอายุ บิดามารดาจึงเป็นผู้กำหนดหรือชี้แนะบทบาทและพันธกิจของบุตรที่ยังมีอายุน้อย เมื่อบุตรจบการศึกษา มีอาชีพเลี้ยงคนได้ บุตรก็จะปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ให้เหมาะสมกับวัยของตนและของพี่น้อง ส่วนใหญ่แล้วเด็กจะเลียนแบบจากพฤติกรรมของบิดามารดา เช่น ในครอบครัวที่บิดามารดาไม่เอื้ออาทรต่อพี่น้อง ไม่ไปมาหาสู่กัน บุตรย่อมเข้าใจว่าพฤติกรรมของบิดามารดาเป็นสิ่งปกติและถูกต้อง เมื่อบุตรยังเล็กและต้องพึ่งพาบิดามารดา ก็จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา เช่น น้องต้องเชื่อฟังและเคารพคนที่เป็นที่ ส่วนคนที่เป็นที่ต้องปกป้องช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่น้อง เป็นต้น แต่เมื่อบุคคลมีวัยเพิ่มขึ้น คำสั่งสอนก็อาจจะเลือนหายไป และถ้าไม่ได้อยู่ในครัวเรือนเดียวกันก็ยิ่งทำให้บทบาทระหว่างพี่น้องลดลง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545, หน้า 257 อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ เกตุพิณี, 2555)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพพี่น้อง

ทฤษฎีสัมพันธภาพ

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ต้องสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัว ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม หากเด็กได้รับดูแลที่เหมาะสมจากพ่อแม่ จะเป็นการสร้างรากฐานของการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีและเกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และสามารถพัฒนาความคิด การกระทำและพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

จรรยา สุวรรณทัต (2530) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสมาชิกในครอบครัวและสังคม ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มีความมั่นคง เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของบุคคลในครอบครัว เนื่องจากครอบครัวนั้น ต้องมีการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนทัศนคติ และการปฏิบัติตนต่อกันและกันระหว่างบุคคลในครอบครัว สามภรรยา บิดามารดาและบุตร พี่น้อง หรือระหว่างสมาชิกทุกคน ลักษณะของความสัมพันธ์ในครอบครัว ประกอบด้วยดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของสัมพันธภาพในครอบครัว เพราะว่าถ้าคู่สามภรรยามีความรักใคร่ซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พยายามปรับตัวเข้าหากัน ย่อมทำให้ครอบครัวมีความสุข แต่ในทางตรงกันข้ามกัน ถ้าสามภรรยาไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ขาดความรักใคร่ปรองดองกัน ขาดความเข้าใจเห็นใจซึ่งกันและกัน และขาดความรับผิดชอบร่วมกัน ย่อมเกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ อันจะทำให้ครอบครัวขาดความสงบสุข โดยเฉพาะบุตร เมื่อประสบกับสภาพการณ์ของความขัดแย้งนี้อยู่เป็นประจำย่อมทำให้เกิดความกระทบกระเทือนจิตใจ และจะเป็นอันตรายต่อระบบประสาทของเขามาก

2. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์นี้มีพื้นฐานมาจาก ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้ว ความสัมพันธ์ในครอบครัว ก็เพิ่มขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรตามมา และความสัมพันธ์นั้นจะแน่นแฟ้น คืออยู่เสมอ ถ้าบิดามารดาทำตัวเป็นหลัก รักใคร่ผูกพันกันดี ความรักใคร่ผูกพันแน่นหนาของบิดามารดานั้นจะมีผลสะท้อนไปผูกพันรักใคร่ต่อบุตรให้แน่นแฟ้นต่อไปโดยปริยาย

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง เมื่อบิดามารดา ให้กำเนิดบุตรคนที่ 2 และคนต่อ ๆ มา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมเกิดขึ้น สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่ จะแนบแน่น เพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในครอบครัวอันประกอบด้วยความสัมพันธ์พื้นฐานและลักษณะ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา บิดามารดาใช้เวลาเอาใจใส่และใช้ความอดทนในการทำ ความเข้าใจ กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีระหว่างบุตรด้วยกัน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นการรวมความสัมพันธ์ใน 3 ข้อแรก เข้าด้วยกัน ซึ่งความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน มีการเผชิญ ซึ่งกันและกัน ลักษณะของความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวดังกล่าว ถ้าเป็นไปได้ด้วยความ ชัดแย้งในครอบครัวก็จะไม่เกิดขึ้น ถ้าเกิดขึ้นก็จะไม่มีความรุนแรงเหมือนกันสมาชิก ในครอบครัวที่ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

กล่าวโดยสรุป ได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัว มีความรักใคร่ปรองดองกัน เห็นอกเห็นใจ ให้ความช่วยเหลือ รับผิดชอบภาระต่าง ๆ ในบ้าน ร่วมกัน และเป็นพื้นฐานที่ดีต่อสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ๆ ด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัคราภรณ์ ชลโสภณ (2547) ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวต่อสัมพันธภาพ ระหว่างคู่ครองที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน ผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการ ทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คู่ครองกลุ่มทดลองมีคะแนน สัมพันธภาพภายในครอบครัวในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลเพิ่มขึ้นกว่าระยะ ก่อนการทดลองและเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคู่ครอง กลุ่มทดลองมีคะแนนสัมพันธภาพภายในครอบครัวในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

อารีย์ ชันดิธรรมกุล (2546) ศึกษาผลของการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีการวิเคราะห์ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อสัมพันธภาพกับบิดาหรือมารดาของนักเรียนที่มาจากครอบครัว หย่าร้าง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีการวิเคราะห์การติดต่อ

สัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อสัมพันธ์ภาพกับบิดาหรือมารดา สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม และสูงกว่า
ระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทฤษฎีความผูกพัน

จากการศึกษาเอกสาร บทความและรายงานการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ
ที่เกี่ยวกับความหมายของความผูกพันในครอบครัว พบว่า มีความหลากหลาย สามารถสรุปได้ดังนี้
สิริพรรณ มิ่งวานิช (2550 อ้างถึงใน พนาทร แสนใจ, 2554, หน้า 12) กล่าวว่า ความผูกพัน
ในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน โดยมีองค์ประกอบ คือ การมี
ส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวร่วมกัน มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์
ซึ่งกันและกัน มีการยอมรับซึ่งกัน ไม่มีความขัดแย้งบาดหมางกัน มีการช่วยเหลือเอาใจใส่
ซึ่งกันและกัน และมีความผูกพันรักใคร่ทางความรู้สึกและอารมณ์ที่ดีต่อกัน

Bowlby (1990 อ้างถึงใน พนาทร แสนใจ, 2554) ใช้คำว่า “Attachment” (ความผูกพัน)
เพื่ออธิบายถึง ความรู้สึกผูกพันซึ่งพัฒนาขึ้นระหว่างทารกกับผู้ดูแลเลี้ยงดูคนแรก ซึ่งความผูกพันนี้
มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคนตั้งแต่กำเนิด และเป็นกระบวนการวิวัฒนาการ เพื่อการมีชีวิตอยู่ของทุกชีวิต
ซึ่งความผูกพันเกิดจากการตอบสนองซึ่งกันและกันของบุคคล

Friedman (1986 อ้างถึงใน ลำเจียก กำธร, 2548, หน้า 14) ได้อธิบายถึงความผูกพัน
ในครอบครัวว่า หมายถึง การได้รับความดูแลเอาใจใส่ ความรู้สึกของการยอมรับและการสนับสนุน
ซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนมและเกิดความต้องการที่จะแบ่งปันซึ่งกันและกัน
ในที่สุด

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ความผูกพันในครอบครัวเป็นความรู้สึก ใกล้ชิด
การรับรู้ถึงการได้รับการดูแลเอาใจใส่ ความรู้สึกของการยอมรับและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน
ซึ่งนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนมและเกิดความต้องการ ที่จะแบ่งปันซึ่งกันและกันมีความพอใจ
ในสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัว รู้สึกเป็นที่รักและเป็นที่ต้องการในครอบครัวและความผูกพัน
ในครอบครัวจะเป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี

ลักษณะของความผูกพัน

โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ (2553 อ้างถึงใน พนาทร แสนใจ, 2554)

ได้กล่าวถึง ความผูกพันว่ามีลักษณะเด่นอยู่ 7 ประการ คือ

1. ความผูกพันมีรูปแบบเฉพาะกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเด็กจะสร้างความผูกพันกับ
แม่เป็นอันดับแรกแต่ถ้าแม่เสียชีวิตหรือไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้เด็กก็จะสร้างความผูกพันกับผู้เลี้ยง
ดูคนอื่น เช่น ยาย ป้า น้า หรือพี่เลี้ยงและความผูกพันจะมีลำดับความสำคัญที่ลดหลั่นกันไปตาม

ความใกล้ชิดและรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กจะมีความผูกพันกับแม่มากที่สุด รองลงมาเป็นผู้ใกล้ชิดลำดับต่อไป

2. ความผูกพันจะเกิดขึ้นและคงอยู่ตลอดไป ในช่วงวัยรุ่นความผูกพันแบบวัยเด็กจะถูกกระตุ้นให้เกิดอีกครั้งหนึ่ง พฤติกรรมการแสดงออกจะคล้าย ๆ ในวัยเด็ก เมื่อวัยรุ่นรักใครชอบใคร ก็อยากพบ อยากพูดคุยด้วย และแสดงความคิดเห็นที่ได้ใจกัน การแสดงออกถึงความผูกพันกับแฟนหรือคนรัก อาจแทนที่ความผูกพันที่มีต่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูได้ แต่ความรู้สึกผูกพันกับบุคคลในวัยเด็กจะยังคงอยู่ไม่สูญหายไป

3. ความผูกพันทางอารมณ์เป็นความเชื่ออาทรที่ถูกสร้างขึ้น อาจถูกแทนที่และหายไป บางขณะ แต่ความผูกพันนั้นจะคงอยู่ตลอดไป ถ้ารักใครจะต้องการสร้างความผูกพันกับบุคคลนั้น แต่เมื่อสูญเสียจะรู้สึกเศร้าเสียใจ และเมื่อรู้ว่ากำลังจะสูญเสีย ก็จะเกิดความกังวลและเศร้าใจ บางครั้งรู้สึกโกรธ ความผูกพันที่ยืนยาวจะทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัย และการสร้างความผูกพันใหม่ (Bonding) จะทำให้เกิดความสุข ความปีติ

4. ความผูกพันเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิต ความผูกพันจะสร้างได้ดีในช่วง 2 ขวบแรกของชีวิต และจะมีความลึกซึ้งอย่างมากในช่วง 9 เดือนแรก แต่ถ้ามีอุปสรรค ไม่สามารถสร้างความผูกพันในช่วงนั้นได้ ก็สามารถสร้างทดแทนได้หลังจากนั้น คือในช่วงอายุ 2-5 ขวบ แต่ความมั่นคงและความลึกซึ้งของความผูกพันอาจน้อยกว่า ที่เกิดขึ้นในช่วง 2 ขวบแรก

5. ความผูกพันเป็นประสบการณ์จากการเรียนรู้แม้ว่าบางครั้งพ่อแม่ทอดทิ้งเด็กตีเด็ก หรือกระทำทารุณต่อเด็ก เด็กก็จะสร้างความผูกพันกับพ่อแม่ได้แต่เป็นไปในลักษณะไม่มั่นคงปลอดภัยที่เรียกว่า Insecure attachment

6. ความผูกพันเกิดขึ้นอย่างมีระบบ สิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์บางอย่างสามารถกระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความผูกพัน เช่น ในช่วงเวลาที่เด็กหิว อ่อนเพลีย หรือกลัว จะเห็นได้ว่าเด็กร้องไห้และเกาะติดมากขึ้น พฤติกรรมเหล่านี้ จะหายไปเมื่อเด็กเห็นหน้าแม่ หรือได้ยินเสียงแม่ในช่วงเวลาที่เด็กมีความสุขด้วยกันกับแม่เด็กจะต้องการคลอเคลีย สัมผัส และโอบกอด

7. ความผูกพันเป็นหน้าที่ทางกายวิภาคอย่างหนึ่ง เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความผูกพันจะเกิดขึ้นในมนุษย์และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม โดยเด็กหรือตัวอ่อนจะสร้างความรู้สึกผูกพันกับแม่แม่จะเป็นผู้ดูแลให้เด็กปลอดภัยเป็นลักษณะของการปกป้องคุ้มครอง เพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ (Survival value)

นอกจากนี้ Bowlby (1990 อ้างถึงใน พนาทร แสนใจ, 2554) ได้กล่าวถึงความผูกพันมีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. Proximity maintenance เป็นการรักษาไว้ซึ่งความใกล้ชิด ความต้องการอยู่ใกล้ชิดกับบุคคลที่ผูกพันด้วย
2. Separation distress เป็นความทุกข์จากการแยกจากเมื่อต้องแยกจากกับผู้ดูแลใกล้ชิด
3. Safe haven เป็นสถานที่ที่ปลอดภัย คือเมื่อต้องแยกจากผู้ดูแล แต่ยังคงรู้สึกปลอดภัยเมื่อต้องเผชิญกับความเครียด
4. Secure base เป็นพื้นฐานความปลอดภัย ทำให้สามารถที่จะเผชิญกับสิ่งแปลกใหม่

ในชีวิต เพราะรู้ว่าผู้ดูแลใกล้ชิดจะคอยปกป้องจากอันตราย

ดังนั้น ความผูกพันในครอบครัว ตั้งแต่เริ่มแรกของชีวิตนั้นจะส่งผลตลอดช่วงชีวิต

ของมนุษย์บุคคลที่มีความผูกพันที่ไม่ดีกับสมาชิกในครอบครัว จะส่งผลเสียต่อช่วงของพัฒนาการและการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในอนาคต นอกจากนี้ ความผูกพันของพ่อแม่ต่อลูกและความผูกพันของสมาชิกในครอบครัว ยังเป็นพื้นฐานของความปลอดภัยที่ทำให้ลูกเรียนรู้สิ่งแวดล้อมภายนอกได้อย่างมั่นใจ

ทฤษฎีความผูกพัน มีพื้นฐานมาจากหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พัฒนาการเด็กประสาทชีววิทยา Evolutionary ethnology และ Cognitive science เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์และพัฒนาการของความสัมพันธ์ ซึ่งบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาเรื่องนี้ คือ Bowlby ในปี ค.ศ. 1907-1990 และ Ainsworth ในปี ค.ศ. 1913-1999 กรมสุขภาพจิต (2548) ได้อธิบายว่า ความผูกพันเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคง ซึ่งมนุษย์แสวงหาและต้องการไปตลอดชีวิตและจะเป็นที่ต้องการมากขึ้นเมื่อได้รับความเครียดหรือความกดดันความผูกพันแตกต่างจากการพึ่งพาเนื่องจากผู้ที่มีความผูกพันยังคงความเป็นตัวของตัวเอง หัวใจสำคัญของทฤษฎีความผูกพัน คือ การก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกซึ่งลักษณะความสัมพันธ์นี้จะถูกถ่ายทอดไปยังความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนอื่น ๆ ในสังคมต่อไป ตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความผูกพันระหว่างแม่กับลูก เช่น การคลอเคลียอยู่ใกล้แม่ ร้องไห้หรือแข็งขันเมื่อต้องจากแม่ วิ่งไปหาแม่ เป็นต้น

นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิต (2548) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคล ทุกคนสามารถจะสร้างความผูกพันได้ตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากเด็กมีกลไกด้านประสาทวิทยาและชีววิทยามีโปรแกรมในสมองสามารถรับอารมณ์ของผู้อื่นได้และสื่อสารความรู้สึกความต้องการภายในได้ดังนี้

ช่วงแรกเกิด -1 ขวบ เด็กเรียนรู้ว่าใครคือพ่อแม่ และพัฒนาความผูกพันกับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

ช่วงวัย 1-3 ขวบ เด็กเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ภาษาพูด ความเป็นตัวของตัวเอง และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกจากผู้เลี้ยงดูเป็นหลักระยะนี้มีการพัฒนาความผูกพัน อย่างสมบูรณ์ขึ้น และมี

เป้าหมายชัดเจนขึ้น สามารถรู้ได้ว่าเด็กคนใดมีความมั่นคงทางอารมณ์หรือขาดความมั่นคงทางอารมณ์ เช่น ถ้าเด็กมั่นใจว่าคนที่รักและผูกพันไม่หายไปไหน เด็กก็กล้าออกสู่โลกกว้างเพื่อสำรวจสิ่งต่าง ๆ และเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ได้

ช่วงวัย 3 ขวบขึ้นไป ความผูกพันมีความซับซ้อนมากขึ้น นอกจากมีความผูกพันกับพ่อแม่แล้ว เด็กจะมีความผูกพันกับเพื่อน เริ่มวางเงื่อนไขกับพ่อแม่ พยายามมีอิทธิพลต่อพ่อแม่ และแสดงความต้องการให้พ่อแม่ความผูกพันที่มั่นคงเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านสังคมจิตใจ และการปรับตัวของเด็กความผูกพันที่มั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีความมั่นคงทางจิตใจ ปฏิบัติตัวสม่ำเสมอในการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก และการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจเด็กอย่างเหมาะสม ในช่วง 2 ขวบแรกเป็นช่วงวิกฤต หากเด็กได้รับความทุกข์ทรมานทางใจเนื่องจากต้องแยกจาก หรือสูญเสียแม่หรือขาดแม่ อาจจะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และจิตใจได้ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความผูกพันระหว่างแม่กับลูกคือ Sensitivity เป็นความสามารถที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะเข้าใจสัญญาณหรือการแสดงออกท่าทีของเด็กอย่างถูกต้องและตอบสนองความต้องการอย่างเหมาะสม ซึ่งเด็กจะแสดงออกต่างกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน (กรมสุขภาพจิต, 2548) นอกจากนี้ Kail and Cavanaugh (2007, pp. 181-182 อ้างถึงใน ยุพดี ทรัพย์เจริญ, 2556) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีความผูกพันถึงรูปแบบพฤติกรรมของเด็ก 4 ประเภทอันเป็นผลจากการตอบสนองของพ่อแม่ผู้ดูแลเด็ก คือ

1. Avoidance เด็กจะหลีกเลี่ยงแยกตัวจากพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ปฏิเสธลูก เมื่อลูกโตขึ้นจะเป็นพวก dismissing ที่ไม่เห็นคุณค่าของความผูกพัน
2. Secure เด็กที่ผูกพันใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่จะไม่มี ความกังวลใจ แม้ว่าพ่อแม่จะห่างไปชั่วคราว เพราะมั่นใจและไว้วางใจว่าพ่อแม่จะกลับมา เมื่อโตขึ้นเด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomous)
3. Ambivalent เด็กมีความรู้สึกสับสน อยากเข้าใกล้พ่อแม่ แต่ยังมี ความรู้สึกโกรธ อยู่ในใจเนื่องจากได้รับการตอบสนองไม่สม่ำเสมอ พ่อแม่อ่านความต้องการของลูกไม่ได้ เมื่อโตขึ้นเด็กจะพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมแบบ Preoccupied คือ เป็นพวก ชอบหมกมุ่นกับตัวเอง แต่กังวลกับความใส่ใจของคนรอบข้างและไม่ยืดหยุ่น
4. Disorganized เด็กจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์อย่างมาก เนื่องจากถูกทอดทิ้ง ถูกละเลย ร้อยละ 90 เป็นเด็กที่ถูกทารุณกรรมจากพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่มักจะมีประวัติถูกทารุณกรรมมาก่อนเช่นกัน เด็กจะมีความสับสนระหว่างการอยากเข้าใกล้และออกห่างจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ตอบสนองไม่สม่ำเสมอหรือไม่ตอบสนองต่อ ความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจของลูก เมื่อโตขึ้นจะเป็นพวก Unresolved คือ ไม่สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ และไม่สามารถ

เป็นพ่อแม่ที่ดีได้ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และพัฒนาทักษะการควบคุมอารมณ์ภายในของตนเอง

ดังนั้น ควรจะสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของคุณทำให้ลูกรู้สึกว่าได้ได้รับความไว้วางใจจากพ่อแม่และเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกัน (กรมสุขภาพจิต, 2548) โดยเฉพาะในวัยรุ่นซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมากทั้งทางร่างกายและจิตใจและเริ่มก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่เริ่มค่อย ๆ ทำตัวเป็นอิสระจากพ่อแม่ สภาพเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาสัมพันธภาพกับพ่อแม่ได้ พ่อแม่ควรเข้าใจและให้ความช่วยเหลือแก่ลูกวัยรุ่น โดยความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกซึ่ง พรพิมลนิยมนาครินทร์ (2539, หน้า 151-155) เสนอแนะ แนวทางไว้ดังต่อไปนี้

1. พ่อแม่ต้องใกล้ชิดกับลูก เพราะการมีโอกาสได้เลี้ยงดู และอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดกับลูก ทำให้สามารถรู้ลักษณะนิสัยของลูก และเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ลูกแสดงออกมา พ่อแม่ควรหาเวลาพูดคุยกับลูกพร้อมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ
2. พ่อแม่ต้องสอนให้ลูกตัดสินใจเอง ให้โอกาสลูกแสดงความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยให้ลูกเป็นฝ่ายตัดสินใจด้วยตนเอง ภายใต้คำแนะนำของพ่อแม่ สิ่งนี้จะช่วยสอนให้ลูกมีความรับผิดชอบกับสิ่งที่ได้ตัดสินใจด้วยจะมีความภูมิใจในตัวเองเมื่อการตัดสินใจนั้นถูกต้อง
3. พ่อแม่กับลูกควรมีเวลาให้แกกันด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน
4. พ่อแม่ควรรู้จักเพื่อน ๆ ของลูกโดยเปิดโอกาสให้พามาเที่ยวที่บ้าน เพื่อพ่อแม่จะได้มีโอกาสพูดคุย และสังเกตนิสัยใจคอ แต่ควรระมัดระวังอย่าก้าวล้ำมากเกินไป
5. ให้ความเคารพในสิทธิของกันและกัน อย่าหวาดระแวงกลัวลูกจะโกหก ความหวาดระแวงที่พ่อแม่แสดงออกจะทำลายความรู้สึก และความภาคภูมิใจในตัวพ่อแม่ของลูกไป ตัวลูกเองก็จะรู้สึกขาดความมั่นใจในตัวเองด้วย ครอบครัวที่มีความสุขต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรัก การรู้จักให้อภัยกัน การให้เกียรติกัน และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
6. พ่อแม่ควรเป็นกำลังใจให้แก่ลูก ลูกต้องการกำลังใจเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับตัวเอง ในทุกเรื่อง เช่น การวางแผนการเรียน เป็นต้น พ่อแม่ควรเข้าใจและเป็นกำลังใจในการเตรียมตัวสอบ อย่าบีบบังคับหรือทุ่มเทความหวังมากเกินไป
7. พ่อแม่ ต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงของลูก เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการอิสระเป็นตัวของตัวเอง เพื่อสร้างความมั่นใจในตัวเอง พ่อแม่ไม่ควรขัดขวาง แต่ควรให้การสนับสนุน เช่น เปิดโอกาสให้ลูกตัดสินใจด้วยตนเอง วัยรุ่นบางคนคือร้อนและต่อต้าน พ่อแม่จึงควรทำใจให้รับรู้อย่างไรและควรมีความมั่นใจในตัวลูก

8. พ่อแม่ไม่ควรคิดว่าตัวเองไม่มีค่าหรือไม่มีความหมายอีกต่อไปถ้าลูกไม่ต้องการ
 ฟังพ่อแม่ หรือเมื่อบทบาทของพ่อแม่เริ่มลดน้อยลง การที่ลูกเริ่มเป็นตัวของตัวเองนั้นเป็นสัญญาณ
 ที่ดีพ่อแม่ควรให้การดูแลอยู่ห่าง ๆ และพร้อมเสมอเมื่อลูกต้องการความช่วยเหลือ ความสัมพันธ์ที่ดี
 ต่อลูกในวัยรุ่นนั้น ต้องถือว่าลูกกำลังก้าวสู่วัยผู้ใหญ่ ควรสนับสนุนให้ลูกพบความหมายของ
 สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นการบอกให้หมดเมื่อลูกยังเล็ก

9. พ่อแม่ต้องพยายามมีอารมณ์ขัน เพราะปัญหาต่าง ๆ สามารถคลี่คลายได้ผ่อนหนัก
 เป็นเบาได้ พยายามหลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์ เพราะจะยิ่งทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ เลวร้ายยิ่งขึ้น
 วัยรุ่นไม่ต้องการให้พ่อแม่เข้าไปยุ่งวุ่นวาย พ่อแม่ต้องยอมลดบทบาทลง ต้องทำให้ใจให้ได้ว่า ลูกกำลัง
 เติบโตอย่างยุคของลูกเองที่ต่างจากยุคของตน ซึ่งไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ รมีอารมณ์ขัน
 จะช่วยให้ผ่อนคลายได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกนั้น พ่อแม่ที่ปกครองลูกในแนวทาง
 ที่เหมาะสมก็มักจะให้โอกาสที่ลูกจะเป็นตัวของตัวเอง และช่วยให้ลูกมีความมั่นใจในตนเอง
 ควบคุมตนเองได้ฟังตนเองได้และมีความคิดที่เป็นผู้ใหญ่ ในทางตรงกันข้าม พ่อแม่ที่ปกครอง
 อย่างเข้มงวดก็จะทำให้ลูกขาดความมั่นใจและขาดความเป็นตัวของตัวเอง ส่วนพ่อแม่ที่ตามใจลูก
 มากเกินไปก็จะทำให้เด็กขาดความรับผิดชอบและการฟังตนเอง รวมถึงการที่จะไม่กล้าที่จะเผชิญ
 ปัญหา เป็นต้น

พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ

มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยพันธุกรรมบางประการ และจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมของตนเอง
 หลังจากเกิดมาแล้วมนุษย์ไม่ใช่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะมีบทบาทต่าง ๆ ที่มีอิทธิพล
 ต่อโลกภายนอกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมและบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับชีวิตของเขา
 มนุษย์จะเรียนรู้ว่าการกระทำอะไรที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองและบุคคลอื่น ๆ
 ดังนั้นเหตุการณ์ใหม่ ๆ ทุกเหตุการณ์ต้องเผชิญกับแบบแผนแห่งชีวิตของบุคคลและเหตุการณ์
 เหล่านี้ จะได้รับการแปลความหมายแบบแผนชีวิตของบุคคลด้วย

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ

แอดเลอร์ (Adler, 1986, pp. 59-61 อ้างถึงใน ปริศนา เกตรา, 2544, หน้า 16) ได้กล่าวถึง
 ลำดับการเกิดและบุคลิกภาพ ไว้ดังนี้

1. ลูกคนแรก (First born) แอดเลอร์เชื่อว่าลูกคนแรก เปรียบเหมือนเป็น “ระบบ
 การผูกขาดอำนาจ” ซึ่งได้รับความสนใจอย่างเต็มที่โดยไม่ได้ถูกแบ่งปันไปให้ผู้อื่น แต่ฐานะเช่นนี้
 จะเปลี่ยนไปทันทีเมื่อมีลูกคนที่สอง “ระบบการผูกขาดอำนาจ” จะสิ้นสุดลงขณะเดียวกันเวลาและ
 ความสนใจของพ่อแม่ต้องถูกแบ่งปันไปให้กับน้องที่เกิดใหม่ ซึ่งสิ่งนี้จะก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ
 และการต่อสู้แข่งขันเพื่อที่จะเอาตำแหน่งที่สูญเสียไปกลับคืนมา ตามความคิดของแอดเลอร์

ประสบการณ์ของลูกคนแรกที่สูญเสียตำแหน่งไป โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับความเอาใจใส่จากพ่อแม่ มากเกินไปนั้น จะเกิดความรู้สึกเหมือนกับถูกขัดขวางและจะแสดงความเกลียดชังและความขุ่นเคืองใจต่อผู้ที่อยู่รอบข้าง ความรุนแรงของความรู้สึกว่าถูกขัดขวางนี้จะขึ้นอยู่กับหลาย ปัจจัย เช่น อายุ และการแสดงออกของพ่อแม่ในการเตรียมพร้อม เพื่อรอการเกิดของลูกคนที่สอง หลังจากนั้นลูกคนแรกก็จะกลายเป็นลูกคนโต ซึ่งพ่อแม่คาดหวังว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีความร่วมมือและความปรองดองกันกับน้องที่เกิดใหม่ แอเดลอร์เชื่อว่าลูกคนแรกมีความเข้าใจดี ในเรื่องของอำนาจที่มีอยู่ตลอดจนการใช้อำนาจ แอเดลอร์ พบว่า ถ้าพัฒนาความรู้สึกที่ดีลูกคนแรก จะกลายเป็นคนที่จริงจังต่อชีวิต มีความรับผิดชอบและรอบคอบ สามารถรายงานละเอียดและคำสั่ง ใจดี แต่ถ้าพัฒนาความรู้สึกที่ไม่ดีจะกลายเป็นผู้ที่ขาดความสนใจทางสังคม มีความรู้สึกที่ไม่มั่นคง ขี้สงสัยและเป็นปฏิปักษ์กับคนอื่น ๆ ในสังคม

2. ลูกคนที่สอง (Second born) ลูกคนที่สองจะไม่มีประสบการณ์ในการเป็นลูกคนเดียว และการเป็นศูนย์รวมของความสนใจเช่นเดียวกับลูกคนแรก อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่ดีของลูก คนที่สองก็คือ จะไม่เกิดความรู้สึกของการสูญเสียตำแหน่ง และไม่มีประสบการณ์ในการถูกแย่ง อำนาจเหมือนลูกคนแรก เวลาและความสนใจของพ่อแม่ที่มีต่อลูกคนที่สองมักจะต้องถูกแบ่งไปให้ พี่และลูกคนที่สองก็มีโอกาสที่จะได้เห็นแบบอย่างต่าง ๆ จากพี่และจากการที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการสูญเสียอำนาจนี้ ทำให้ลูกคนที่สองส่วนมากมีลักษณะที่มองโลกในแง่ดี ขอบเข่งขัน และมีความทะเยอทะยาน ตามความเชื่อของแอเดลอร์ ถ้าลูกคนโตให้กำลังใจแล้ว ลูกคนที่สอง ก็จะพยายามเรียนและทำในสิ่งที่ดีกว่าพี่ รวมทั้งเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี ในทางตรงข้าม ถ้าลูกคนที่สองได้รับประสบการณ์ที่สร้างความขุ่นเคืองใจหรือการปองร้ายจากพี่คนโตแล้ว ลูกคนที่สองอาจกลายเป็นคนที่ไม่มีความสุข และวางเป้าหมายในชีวิตผิดพลาด ซึ่งจะก่อให้เกิด ความล้มเหลวและหมดกำลังใจหรือทำในสิ่งที่ไม่มีโอกาสจะประสบผลสำเร็จและล้มเลิกกลางคัน อย่างไรก็ตามจากลักษณะดังกล่าวจะพบว่า ลูกคนที่สองพยายามแข่งขันในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับ ลูกคนแรก ซึ่งทั้งหมดนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของเด็ก เกี่ยวกับสถานการณ์ในครอบครัวเด็กที่อยู่ใน ครอบครัวเดียวกันอาจรับรู้สถานการณ์แตกต่างกันได้

3. ลูกคนกลาง (Middle child) ในตำแหน่งนี้ลูกคนกลางมักคิดว่าเขาไม่ได้รับความยุติธรรมและอยู่ในฐานะที่ลำบาก เขามักรู้สึกว่าไม่ได้รับความสะดวกสบายที่ครั้งหนึ่งเขาเคย ได้รับเมื่อตอนยังเล็ก ๆ และความรู้สึกนี้จะเพิ่มมากขึ้นในกรณีที่ลูกคนโตต้องไปช่วยเลี้ยงน้องและ อยู่ฝ่ายเดียวกับน้อง เมื่อเป็นเช่นนี้ลูกคนกลางอาจรู้สึกว่าเขาพ่ายแพ้พี่น้องคนอื่น ๆ หรืออาจคิดว่า เขามีอะไรที่เหนือกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ ก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้เขาอาจพัฒนาการตระหนักรู้ (Awareness) เกี่ยวกับความเป็นไปของครอบครัว และเรียนรู้ทักษะในการจัดการเรื่องราวต่าง ๆ ใจดี นอกจากนี้

เขายังมีบุคลิกภาพที่แตกต่างจากพี่น้องคนอื่น ๆ และมักมีการแข่งขันในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับ ลูกคนโตด้วย ทิศทางที่กล่าวถึงนี้ก็คือ ทิศทางที่ลูกคนโตได้แสดงออกถึงความสนใจเพียงเล็กน้อย หรือความสามารถที่จะมีอำนาจได้ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่พี่น้อง มีอายุใกล้เคียงกันและเพศเดียวกัน

4. ลูกคนเล็ก (The youngest child) ลูกคนเล็กมักได้รับความสนใจจาก ครอบครัว มากที่สุดในบรรดาพี่น้องคนอื่น ๆ นอกจากนี้พ่อแม่ยังมีพี่ ๆ อีกหลายคนคอยช่วยเหลือเอาใจใส่ รวมทั้งการเป็นพรรคพวกที่คอยปกป้องเมื่อได้รับความยุ่งยาก ลูกคนเล็กจึงกลายเป็นที่รักของ ครอบครัว จากการที่มีพี่ ๆ เป็นตัวแบบหลายคนทำให้เขากล้าที่จะสร้างสถานภาพของตนเอง ได้ดีกว่าคนอื่น ๆ ในครอบครัว ถ้าพัฒนาไปในทางที่ดี ลูกคนเล็กจะมีลักษณะที่ชอบแข่งขัน โดยจะพัฒนาการกระทำต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว น่าประหลาดใจรวมทั้งภารกิจที่ได้รับสำเร็จด้วยดี ในทางตรงกันข้ามถ้าลูกคนเล็กถูกตามใจมากเกินไปจนอาจเรียนรู้ตลอดเวลาว่าคนอื่น ๆ คอยเอาใจเขาอยู่ เขาอาจกลายเป็นคนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ชอบพึ่งพิงผู้อื่น หรือคิดว่าผู้อื่นจะคอยช่วยเหลือตนเอง เสมอ เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะพบว่าการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก

5. ลูกคนเดียว (Only child) การเป็นลูกคนเดียวมีทั้งข้อดีและข้อเสีย เมื่อเปรียบเทียบกับ ลูกคนอื่น ๆ ลูกคนเดียวเปรียบเหมือนลูกคนโตที่ไม่สูญเสียอำนาจ ลูกคนเดียวอาจมีประสบการณ์ ที่ทั้งแปลกใจและผิดหวัง เมื่อพบว่าตนเองไม่ได้เป็นศูนย์กลางของความสนใจหรือการยอมรับจาก ครอบครัว เนื่องจากลูกคนเดียวมักใช้เวลาส่วนใหญ่ในช่วงแรกของชีวิตอยู่กับผู้ใหญ่ เขาจึงซึมซับ ลักษณะท่าทาง พฤติกรรมและเจตคติของผู้ใหญ่ได้เร็วกว่าพี่น้องคนอื่น ๆ และเนื่องจากเขาได้ ใช้เวลาอยู่กับคนเดียวมากกว่าอยู่กับพี่น้องจึงทำให้มีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการสูง อย่างไรก็ตามหากปราศจากตัวแบบหรือคู่แข่งแล้ว ลูกคนเดียวก็เกือบจะไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ ที่จะแบ่งปันหรือได้รับความสนใจที่สมบูรณ์เลย และผลที่เกิดขึ้นเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่ก็คือเขา จะมีความจำเกี่ยวกับสิ่งที่น้อยจนกระทั่งกลายเป็นผู้ที่มีความท้อถอยง่าย แอดเลอร์พบว่า ลูกคนเดียวมักถูกตามใจมากเกินไปและเป็นผู้ที่ขาดความสนใจทางสังคม

Adler (1982 อ้างถึงใน ปริศนา เกตรา, 2544) เชื่อว่า ลำดับการเกิดเป็นข้อมูลสำคัญ ชั้นหนึ่ง ในการเข้าใจมนุษย์แม้จะไม่ตายตัวแต่ก็มีความน่าเชื่อถืออยู่มาก จะเห็นได้ว่า ลำดับการเกิด เป็นองค์ประกอบหนึ่งแต่ไม่ใช่เพราะตำแหน่งของการเกิดที่มีอิทธิพล แต่เป็นวิธีการที่บุคคล มองหรือรับรู้ในเรื่องตำแหน่งเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น ลูกคนแรกที่เกิดมาก็จะเป็นทารกคนเดียว ในครอบครัวและมักจะเป็นตำแหน่งที่น่าพึงพอใจ แต่เมื่อมีน้องตามมากการเป็นลูกคนแรก อาจจะมี ปัญหาถ้าไม่ป้องกันเอาไว้ ในทฤษฎีนี้คำว่า Family constellation หมายถึง ลักษณะบุคลิกภาพ ของสมาชิกในครอบครัวแต่ละคน ความผูกพันทางอารมณ์ของสมาชิก ลำดับการเกิดของบุคคล

การแสดงลักษณะข่มหรือการขอมจำนวนของสมาชิก อายุ และเพศ จำนวนของพี่น้องและการมีชีวิตอยู่ของพ่อแม่

การประเมินสัมพันธภาพพี่น้อง

สัมพันธภาพพี่น้องตามแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ ดังนี้

Furman and Buhrmester (1985) ได้แบ่งลักษณะสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง เป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ผู้ใกล้ชิด ผู้ให้ความอบอุ่น (Warmth/ closeness) โดยพี่น้องจะแสดงความเป็นเพื่อนกัน (Companionship) ให้ความสนิทสนมกัน (Intimacy) มีความเหมือนกันในคู่พี่น้อง (Similarity) แสดงพฤติกรรมการยอมรับ การยกย่องซึ่งกันและกัน (Admiration of sibling/ admiration by sibling) เป็นผู้แสดงความรัก ความผูกพันกัน (Affection) และพี่น้องต่างก็มีส่วนช่วยในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม (Personal behavior)
2. การมีลักษณะการแสดง (พี่หรือน้อง) (Relative status/ power) โดยพี่น้องจะแสดงอำนาจควบคุมซึ่งกันและกัน (Dominance by sibling/ dominance of sibling) และพี่น้องจะดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Nurturance by sibling/ nurturance of sibling)
3. การขัดแย้งในคู่พี่น้อง (Conflict) โดยพี่น้องจะทะเลาะกัน (Quarreling) เป็นศัตรูกัน (Antagonism) และมีการแข่งขันกันในคู่พี่น้อง (Competition)
4. ความอิจฉาในคู่พี่น้อง (Rivalry) โดยพี่น้องมีความรู้สึกอิจฉาบิดามารดาที่มีความลำเอียงเกิดขึ้น (Paternal partiality and maternal partiality) ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องเหล่านี้แตกต่างกันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น เพศ ลำดับการเกิดของเด็ก ช่วงอายุที่ห่างกันของพี่น้อง สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาบุตร และขนาดของครอบครัว เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง

1. เพศ (Sex of sibling) เพศเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง โดยเด็กเพศหญิงที่อยู่ในวัยเรียนจะเป็นผู้ที่สอนทักษะต่าง ๆ และปกป้องช่วยเหลือเด็กที่มีอายุน้อยกว่าตนได้ดีกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กเพศชายที่อยู่ในวัยเดียวกัน และเด็กหญิงจะใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการพูดคุย และเล่นกับพี่น้อง ส่วนเด็กชายจะใช้เวลาว่างส่วนใหญ่หมดไปกับการดูโทรทัศน์ และการเล่นกีฬากับเพื่อน ๆ นอกจากนี้ เด็กหญิงจะแสดงความอิจฉา และแสดงปฏิกิริยาทางด้านลบมากกว่าเพศชาย และจะมีความอิจฉามากขึ้น เมื่อพี่น้องเป็นเพศเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Minnett, Vandell and Santrock (1983) พบว่า เพศของเด็กมีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพในคู่พี่น้อง โดยคู่พี่น้องในวัยเด็กที่เป็นเพศเดียวกันจะมีปัญหาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องมากกว่าพี่น้องที่ต่างเพศกัน โดยพี่น้องเพศเดียวกัน จะมีสัมพันธภาพในด้านลบ เช่น

การแสดงความรักาวัว การแสดงอำนาจ และต่อต้านเป็นศัตรูกัน แต่จากการศึกษาของ Dunn, Slomkowski, Beardsall and Rende (1994 อ้างถึงใน ลำเจียก กำธร, 2548) พบว่า เพศของเด็กมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องในด้านแสดงความรักใกล้ชิดคุ้นเคย และความอบอุ่น (Intimacy and warmth) โดยพี่น้องที่เป็นเพศเดียวกันจะแสดงความรักคุ้นเคยใกล้ชิดมากกว่าพี่น้องต่างเพศกัน

2. ลำดับการเกิด (Birth order) ในครอบครัวที่มีพี่น้องตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เด็กทุกคนจะถูกมอบหมายจากบิดามารดาให้รับภาระหน้าที่ต่าง ๆ โดยให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย โดยเฉพาะบุตรคนโต ถ้าเป็นเพศหญิง จะได้รับความไว้วางใจจากบิดามารดาในการดูแลน้อง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กคนโตรู้สึกไม่พอใจ หรือคับข้องใจ และมีความรู้สึกวุ่นวายของเขาคงจะได้รับการเช่นนี้บ้าง สาเหตุเหล่านี้อาจจะทำให้สัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องเลวลงได้ นอกจากนี้ Santrock (1994, p. 446 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) กล่าวว่า “บุตรคนโตจะมีบทบาทสำคัญ มีความสามารถ มีประสบการณ์ และมีอำนาจเหนือกว่าน้องคนอื่น ๆ และพี่คนโต อาจจะแสดงความไม่เป็นมิตรโดยทำร้ายน้อง ในทางตรงกันข้ามพี่คนโตอาจแสดงบทบาทเป็นผู้เลี้ยงดู และสอนทักษะต่าง ๆ ให้แก่น้อง”

3. ช่วงอายุที่ห่างกันของพี่น้อง (Age spacing) ช่วงอายุที่ห่างกันของพี่น้องจะมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง โดยพี่น้องที่มีอายุใกล้เคียงกันมากจะมีปัญหา โดยเฉพาะถ้าช่วงอายุห่างกันน้อยกว่า 2 ปี ซึ่งพี่น้องยังต้องการพึ่งพา และรู้สึกยังไม่มั่นคงปลอดภัยต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดจากบิดามารดา อยากรู้อยากเห็น ไม่ชอบเล่นกับเพื่อน (พัชรภรณ์ เจริญวิทย์, 2542) บิดามารดา ควรบุตรในช่วงอายุห่างกันประมาณ 5 ปี จึงจะทำให้ไม่มีปัญหาสัมพันธภาพ และการอิจฉาพี่น้องเกิดน้อยกว่าการมีบุตรที่มีอายุใกล้เคียงกันจนเกินไปซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Furman and Buhrmester (1985) พบว่า เด็กวัยเรียนที่มีช่วงอายุใกล้เคียงกันมากในกลุ่มพี่น้องจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับพี่น้องที่มีช่วงห่างระหว่างอายุมากกว่า และพบว่าอายุที่ต่างกันก็มีผลต่อความขัดแย้ง โดยพี่น้องที่อายุใกล้กันจะมีความขัดแย้งมากกว่าพี่น้องที่อายุห่างกัน เช่นเดียวกับพี่น้องทะเลาะกัน (Quarreling) เป็นศัตรูกัน (Antagonism) และมีการแข่งขันกันในกลุ่มพี่น้อง (Competition) และยังมีรายงานเพิ่มเติมอีกว่า พี่น้องที่ทะเลาะกัน (Quarreling) พี่น้องที่อายุใกล้กันจะมีทะเลาะกัน (Quarreling) มากกว่าพี่น้องที่อายุห่างกัน และพี่น้องเพศเดียวกันจะใช้อำนาจควบคุมมากกว่าพี่น้องต่างเพศ

4. สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตร การที่บิดามารดามีปฏิสัมพันธ์ที่ดี บิดามารดาตระหนัก เข้าใจในความต้องการ และความรู้สึกของเด็ก นอกจากจะทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับน้องแล้ว การประคับประคองช่วยเหลือที่ดีจากบิดามารดา จะทำให้เด็ก

มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพี่น้องด้วยเช่นกัน (Murphy, 1993 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ฌวิงษ์, 2543) และจากการศึกษาของ Volling and Belsky (1992 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตรที่มีความขัดแย้งกัน อย่างรุนแรงจะไปมีผลต่อลักษณะ สัมพันธภาพในกลุ่มพี่น้องในเวลาต่อมาโดยพี่น้องจะแสดงความก้าวร้าวและมีปัญหาขัดแย้งกันขึ้น

5. ขนาดของครอบครัว (Size of family) ขนาดของครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง โดยครอบครัวขนาดเล็กซึ่งมีบุตรเพียง 1-2 คน จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีความขัดแย้งกันน้อยกว่าในครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีบุตรมาก ซึ่งครอบครัวที่มีขนาดใหญ่อาจจะมีการขัดแย้งกันเนื่องจากการกำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคน ไม่ชัดเจน (Goetting, 1986 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) นอกจากนี้ Furman and Buhrmester (1985) พบว่า ผลการวิเคราะห์ที่มีนัยสำคัญหลาย ๆ ครั้งระหว่าง ความต่างของอายุและขนาดของ ครอบครัว เป็นข้อบ่งชี้ว่าขนาดของครอบครัวส่งผลต่อการแสดงอำนาจ พบว่าพี่คนโตที่มาจาก ครอบครัวใหญ่ ซึ่งหมายถึงมีบุตรตั้งแต่ 4 คนขึ้นไปนั้นจะเข้าใจ รับรู้ถึงสัมพันธภาพพี่น้องมากกว่า บุตรคนโตที่มาจากครอบครัวที่มีพี่น้อง 2 หรือ 3 คน ในทำนองเดียวกัน เด็กที่มาจากครอบครัวที่มี บุตรตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป จะเข้าใจ รับรู้ถึงสัมพันธภาพพี่น้องมากกว่าบุตรคนโตที่มาจากครอบครัวที่มี พี่น้อง 2 หรือ 3 คน ส่วนความอิจฉา (Rivalry) จะพบความอิจฉาเกิดขึ้นกับวัยเด็กมากกว่าวัยผู้ใหญ่ ซึ่งสัมพันธ์กับอายุ และขนาดของครอบครัว จะพบความรู้สึกอิจฉาในเด็กที่อายุห่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่มีลูกตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพพี่น้อง

พัชรภรณ์ เจนใจวิทย์ (2542) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการอิจฉาพี่น้อง ได้แก่ อายุ ของเด็ก เพศ ช่วงอายุห่างกันของพี่น้อง ปฏิสัมพันธ์และการประคับประคองในครอบครัว ระยะเวลาหลังมีน้อง

หทัยรัตน์ ชื่นจิตร (2545) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะทางอารมณ์ การแสดงบทบาท และสัมพันธภาพในกลุ่มพี่น้องระหว่างเด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องเป็นโรคหอบหืดและที่มีพี่น้องสุขภาพดี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ บิดาหรือมารดาของเด็กป่วยด้วยโรคหอบหืด เด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องป่วยเป็นโรคหอบหืด จำนวนกลุ่มละ 60 ราย พบว่า คะแนนเฉลี่ยสภาวะทางอารมณ์ของเด็กวัยเรียน ที่มีพี่น้องป่วยเป็นโรคหอบหืดต่ำกว่าเด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องสุขภาพดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยการแสดงบทบาทในบ้านของเด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องป่วยสูงกว่าเด็กวัยเรียน ที่มีพี่น้องสุขภาพดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยการแสดงบทบาทในโรงเรียน และสังคมของเด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องป่วยต่ำกว่าเด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องสุขภาพดีอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในกลุ่มพี่น้องของเด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องป่วยต่ำกว่า เด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องสุขภาพดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กฤตยา แสงวงเจริญ, นิตารรณ นันทะปริศา, ภัณฑิลา อธิรัตน์ และสมพร วัฒนนุกุลเกียรติ (2546) ได้ศึกษาความรุนแรงระหว่างพี่น้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์อย่างประชากร 3 จังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,710 ราย พบว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงระหว่างพี่น้องร้อยละ 51.9 โดยมีความรุนแรงด้านร่างกายร้อยละ 42.9 ด้านอารมณ์จิตใจร้อยละ 39.7 และด้านเพศร้อยละ 7.9 พฤติกรรมรุนแรงแต่ละด้านส่วนใหญ่ ได้แก่ ตี หรือตบ ร้อยละ 28.7 คำทอหรือแกล้งให้โกรธหรืออายร้อยละ 21.9 และเปิดเผยร่างกายหรือถอดเสื้อผ้าร้อยละ 4.7 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และร่วมกันทำนายความรุนแรงได้ร้อยละ 20.2 ได้แก่ 1) ความเสี่ยงส่วนบุคคลและครอบครัว 2) การศึกษา 3) ชนิดของครอบครัว 4) อายุของผู้ถูกกระทำ 5) จำนวนพี่น้อง 6) จำนวนเด็กอื่นในครอบครัว

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

ความหมายของการให้การปรึกษาครอบครัว

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “การให้การปรึกษาครอบครัว (Family counseling)” และคำว่า “จิตบำบัดครอบครัว (Family therapy)” ในความหมายเดียวกัน และคำว่า “ผู้รับการปรึกษา” และคำว่า “ผู้ป่วย” ในความหมายเดียวกัน เช่นกัน เพื่อคงเนื้อหาเดิมจากหนังสือที่อ้างอิงมา และใช้แทนกันตามความเหมาะสมของเนื้อหาในบริบทนั้น ๆ ซึ่งทุกคำล้วนมีเนื้อหาสาระสำคัญไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาครอบครัวทำให้ได้คำจำกัดความและความหมายของการปรึกษาครอบครัว ดังนี้

เมธินีทร์ ภิญญชุน (2539, หน้า 21) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัวไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่ถูกกล่าวว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เพราะถือว่าครอบครัวเป็นระบบระบบหนึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบของครอบครัว จึงเป็นของส่วนรวมและเป็นความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัวที่จะต้องร่วมมือกันหาทางแก้ไขโดยความช่วยเหลือของนักให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีคุณสมบัติส่วนตัว มีวิชาชีพที่เหมาะสม เพื่อที่จะให้ครอบครัวอยู่ในสภาวะที่สมดุลและทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นแนวทางที่จะพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเองสามารถสื่อสารได้ดีและสามารถสร้างสัมพันธภาพและปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัวและสังคมภายนอก

ชูวิทย์ รัตนพลแสนย์ (2549) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัวไม่เฉพาะคนใดคนหนึ่งที่ถูกกล่าวว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะระบบ ๆ หนึ่ง เพื่อให้ครอบครัวทำหน้าที่อย่างเหมาะสมในการพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเองสามารถสร้างสัมพันธภาพและปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัวและสังคม

อุมพร ตรังคสมบัติ (2554, หน้า 87) กล่าวว่า จิตบำบัดครอบครัว (Family therapy) คือ การบำบัดที่รวมเอาบุคคลที่มีความผูกพันกันในฐานะที่เป็นครอบครัวเข้ามาร่วมด้วย กล่าวง่าย ๆ ก็คือ เป็นการบำบัดทั้งครอบครัวไม่ใช่เฉพาะผู้ป่วยเพียงคนเดียว ครอบครัวในที่นี้หมายถึงบุคคลที่ผู้ป่วยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ พี่/น้อง ลูก ญาติพี่น้อง และบางครั้งอาจรวมไปถึงมิตรสหายด้วย

เพ็ญภา กุลนภาดล (2555, หน้า 58) กล่าวว่า การปรึกษาครอบครัวเป็นการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวให้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวตนเอง โดยผู้ให้การปรึกษาจะใช้เทคนิค หลักการแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้รับการปรึกษา และผู้ให้การปรึกษา เพื่อสนับสนุนให้กำลังใจ เอื้ออำนวยให้ผู้รับการปรึกษา แก้ปัญหา สร้างทางเลือกในการตัดสินใจด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนเองและพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า การให้การปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือครอบครัวโดยสมาชิกในครอบครัวร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวตนเอง เพื่อที่จะให้ครอบครัวอยู่ในสภาวะที่สมดุลและทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกครอบครัวมีความเป็นตัวของตัวเอง ปรับตัว และสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อสมาชิกเองและผู้อื่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำเอาการให้การปรึกษาครอบครัวมาพัฒนาคุณภาพสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

ความเป็นมาของการให้การปรึกษาครอบครัว

ในระยะแรกนั้นแนวคิดการให้คำปรึกษาครอบครัวเริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยนักบำบัดในยุคนั้นต่างพยายามที่จะหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการบำบัดเฉพาะบุคคลที่ได้ผลช้าและใช้เวลานาน โดยในปี ค.ศ. 1930-1940 เริ่มมีการศึกษาครอบครัวโดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีการนำสมาชิกครอบครัวเข้าร่วมในการบำบัด การมองพฤติกรรมของคนเริ่มมีการเปลี่ยนมุมมองจากตัวผู้ป่วยหรือกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ (Intrapsychic process) มาเป็นการมองบริบทที่ผู้ป่วยดำเนินชีวิตอยู่ (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2554) ในปี ค.ศ. 1958 Ackerman ได้เริ่มทำจิตบำบัดที่เรียกว่า Family therapy และเขียนหนังสือเรื่อง The psychodynamics of family life ซึ่งถือเป็นตำราเล่มแรกเกี่ยวกับจิตบำบัดครอบครัว

(อุมพร ตรังคสมบัติ, 2554) ซึ่งงานของ Ackerman ได้นำไปสู่การรักษาในแบบจิตวิเคราะห์ (Psychodynamics) และต่อมานางานของ Bateson ซึ่งมีรูปแบบการรักษาที่เน้นไปที่การปรับปรุง การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว และในช่วงเวลาเดียวกันนั้น Minuchin ได้คิดค้น วิธีการรักษาที่เรียกว่า ครอบครัวบำบัดชนิดปรับเปลี่ยน โครงสร้างของครอบครัว (Structural family therapy) สำหรับครอบครัวที่ยากจน โดยเน้นที่การแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติการและได้รับการพัฒนา ต่อมา นอกจากนี้ยังมีผู้บุกเบิกในวงการนี้อีกหลายคน เช่น Murray Bowen, Virginia Satir, Jey Haley, Mara Selvini, Palazzoli, Guiliana Prata, Luigi Boscolo และ G.F. Cecchin เป็นต้น (ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ, 2545, หน้า 97)

Goldenberg and Goldenberg (1996 อ้างถึงใน เพ็ญญา กุลนภาดล, 2555) ได้กล่าวถึง ความเป็นมาในการให้การรักษาครอบครัวไว้ดังนี้

1. ช่วง ค.ศ. 1950-1960 เป็นช่วงเริ่มต้นของการให้การรักษาครอบครัว เริ่มต้นจาก นักทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มีปัญหาทางอารมณ์ทุกประเภท รวมทั้งได้ให้ การบำบัดรักษาครอบครัว มีการนำทฤษฎีเข้ามาใช้ในการบำบัดครอบครัว เพื่อรักษาครอบครัวที่มี ผู้ป่วยโรคจิต นอกจากนั้นยังมีการเริ่มต้นการให้การรักษาคู่สมรสและพัฒนาเทคนิคที่ใช้ในการให้ ความช่วยเหลือครอบครัว

2. ช่วง ค.ศ. 1961-1970 เป็นช่วงที่มีการนำแนวคิดทฤษฎีที่ศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ต่อครอบครัว และเริ่มมีการนำเอาแนวคิดทฤษฎีระบบมาใช้ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว และได้รับความนิยอย่างกว้างขวาง

3. ช่วง ค.ศ. 1971-1985 เป็นช่วงของการพัฒนาเทคนิคและการประเมินครอบครัว เพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัวในลักษณะต่าง ๆ อย่างมากมาย ยุคนี้เริ่มเป็นยุคที่ปรับเปลี่ยน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของการให้การรักษาครอบครัว มีการประยุกต์หลากหลายทฤษฎี ของการให้การรักษาครอบครัว เพื่อใช้ช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ช่วง ค.ศ. 1985-1995 เป็นช่วงที่การให้คำปรึกษาครอบครัวได้รับการยอมรับและ ได้รับ ความนิยอย่างกว้างขวาง สมาคมวิชาชีพมีการขยายตัวและเกิดขึ้นหลายสถาบัน

5. ช่วง ค.ศ. 1995-ปัจจุบัน การให้คำปรึกษาครอบครัวได้มีการประยุกต์ทฤษฎีและ แนวคิดมาบูรณาการรวมกันและมีแนวโน้มที่จะกลมกลืนประสานประสานกันได้มากขึ้น โดยผู้ให้คำปรึกษาของทฤษฎีแต่ละทฤษฎี ยอมรับและนำแนวคิดของกลุ่มทฤษฎีอื่น มาผสมผสาน เพื่อประโยชน์ของผู้รับคำปรึกษามากยิ่งขึ้น และวิชาชีพด้านการให้คำปรึกษาครอบครัวได้ขยาย ความนิยและได้รับการยอมรับมากขึ้น จะเห็นได้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว ได้พัฒนามา เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 50 ปี ถึงแม้ว่าในยุคเริ่มต้นจะมีการต่อต้านอย่างมากจากนักจิตวิเคราะห์

แต่ในปัจจุบันกำลังได้รับความนิยมอย่างสูง มีสถาบันฝึกอบรมการทำจิตบำบัดเกิดขึ้นมากมายทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาและแพร่หลายไปในยุโรป เอเชีย และกำลังพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ ทั้งทางด้าน การพัฒนาเทคนิค และวิธีการในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว นอกจากนี้แนวคิดของการบำบัด ครอบครัวได้มีการขยายวงกว้างออกไปอีก โดยเน้นระบบภายในครอบครัวมากขึ้นจนมีลักษณะ เป็น Social system therapy หรือจิตบำบัดทางสังคมมากกว่าที่จะเป็นเพียง Family therapy เท่านั้น มีการนำหลักการของการให้คำปรึกษาครอบครัวไปประยุกต์ใช้กับประชากรกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้ง การศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว

ในปัจจุบันครอบครัวบำบัดกำลังได้รับความนิยมอย่างสูงมาก มีการก่อตั้งสถาบัน ฝึกอบรม การจัดทำเว็บไซต์ด้านครอบครัวบำบัด การก่อตั้งสถาบันวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวได้เกิดขึ้น มากมายทั่วโลก ได้รับการยอมรับ และในขณะเดียวกันมีการแพร่ขยายแลกเปลี่ยนแนวคิด ในการบำบัดซึ่งกันและกันในแต่ละประเทศทั้งนี้รวมถึงประเทศไทยด้วย

หลักการให้การปรึกษาครอบครัว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2554, หน้า 110) กล่าวถึงหลักการให้การปรึกษาครอบครัว 6 ประการ คือ

1. ทำให้ครอบครัวเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะร่วมมือในการบำบัดในการปรึกษา เฉพาะบุคคลนั้น ผู้ป่วยมักมาด้วยความสมัครใจ และต้องการความช่วยเหลือเพื่อตนเอง ผู้ป่วยจึงมี แรงจูงใจที่จะร่วมมือในการบำบัด แต่จิตบำบัดครอบครัวนั้นแตกต่างไป ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ได้ คิดว่าปัญหาอยู่ที่ครอบครัว แต่คิดว่าอยู่ที่ผู้ป่วย และการที่ครอบครัวมาพบผู้บำบัดก็เพื่อช่วยเหลือ ผู้ที่มีปัญหาเท่านั้น การทำให้ครอบครัวมีแรงจูงใจและร่วมมือในการบำบัด จึงเป็นสิ่งที่ยากกว่า ดังนั้นสิ่งแรกที่ผู้บำบัดต้องทำ คือสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น มิฉะนั้นครอบครัวอาจหยุดการรับ การบำบัดกลางคันหรือต่อต้านการบำบัดรักษาได้

2. วิเคราะห์ปัญหาให้กระจ่าง ทำความเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท่ว่าคือ อะไรเกิด เนื่องมาจากอะไร ใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเกิดปัญหาหรือทำให้ปัญหาคำเนินอยู่ การแก้ปัญหา ที่เคยกระทำนั้น ได้ผลหรือไม่ ถ้ามีปัญหาหลายอย่างอะไรเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องรีบแก้ไขก่อน ผู้บำบัดต้องหาข้อมูลให้ได้เพียงพอเพื่อจะสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหาได้อย่างถูกต้อง

3. เฟงเล็งปฏิสัมพันธ์ที่สังเกตได้ในชั่วโมงบำบัด ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าความขัดแย้งภายในใจของแต่ละคน ถ้าสังเกตความเป็นไปในชั่วโมงบำบัด จะพบว่า มีปฏิสัมพันธ์หลายอย่างเกิดขึ้น บางอย่างเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก จนเป็นรูปแบบประจำของ ครอบครัวนั้น ในครอบครัวที่มีปัญหารูปแบบดังกล่าวมักไม่เหมาะสม ผู้บำบัดต้องเสนอ รูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกว่าเดิมให้แก่ครอบครัว การที่จะมองเห็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ

และเข้าใจวงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ได้นั้น จะต้องฟังสิ่งที่กระบวนการ (Process) ที่เกิดขึ้นในการบำบัดมากกว่าฟังสิ่งที่เนื้อหา (Content) หรือรายละเอียดปลีกย่อยที่ครอบครัวยกมาให้ฟัง นอกจากนี้ต้องเข้าใจความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างครบถ้วน ไม่ใช่เฉพาะกับคนเพียงคนเดียว เช่น ไม่ใช่เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วย-แม่เท่านั้น แต่ต้องมีภาพชัดเจนระหว่างผู้ป่วย-พ่อ และพ่อ-แม่ ด้วย

4. ช่วยให้อครอบครัวมองปัญหาในแง่มุมใหม่ การที่ครอบครัวแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะครอบครัวติดอยู่กับความคิดเก่า ๆ ผู้บำบัดต้องช่วยให้ครอบครัวมองปัญหาในแง่มุมใหม่ และมองกว้างขึ้นกว่าเดิม ไม่ใช่ฟังสิ่งที่ผู้ป่วยเพียงคนเดียว นอกจากนี้ต้องช่วยให้ครอบครัวเข้าใจวงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น การมองปัญหาในแง่ใหม่โดยเฉพาะแง่ของวงจรปฏิสัมพันธ์ จะทำให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ช่วยให้อครอบครัวมีเป้าหมายชัดเจนในการบำบัด การมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการแก้ปัญหาตรงจุดไหน หรือให้อครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรนั้นจะทำให้การบำบัดมีทิศทางแน่นอนไม่เสียเวลานาน และการแก้ปัญหาก็จะเป็นไปอย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

6. สร้างเครือข่ายทางสังคมให้อครอบครัว ครอบครัวที่มีปัญหา มักกระทำการตนเป็นระบบปิด (Close system) ที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวได้ลำบาก ขาดเครือข่าย ควบคุมระบอง และมีสัมพันธ์ไม่ดีกับระบบอื่น ๆ การบำบัดจะเกิดผลดีต่อเมื่อผู้บำบัดดึงเอาเครือข่ายต่าง ๆ มาช่วยเหลือ เพื่อให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นและคงทนถาวรขึ้น

ความเป็นมาของแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

ประวัติความเป็นมาของทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

ผู้นำทฤษฎี คือ Murray Bowen จิตแพทย์ชาวอเมริกันซึ่งเชี่ยวชาญทางด้าน จิตวิเคราะห์ เขาเริ่มสนใจศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวตั้งแต่ทำงานเป็นจิตแพทย์ที่เมนิงเกอร์คลินิก ในปลายปี ค.ศ. 1940 ที่นั่นเขาใช้วิธีการรักษาด้วยจิตวิเคราะห์กับผู้ป่วยโรคจิต จากการวิจัยความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยจิตเภท เขาก็เริ่มสนใจถึงผลกระทบของการถ่ายโอนความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกซึ่งมีผลต่อการพัฒนาและการคงอยู่ของโรค การประเมิณแนวคิดทางจิตวิเคราะห์พบว่า สิ่งที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลจากความผูกพันทางอารมณ์ที่ไม่ได้รับการแก้ไขกับแม่ วุฒิภาวะของแม่ และความต้องการของลูกที่จะเติมเต็มความต้องการทางอารมณ์ของแม่ Bowen จึงเริ่มศึกษาเกี่ยวกับการหลอมรวมทางอารมณ์ระหว่างแม่และลูกที่ป่วยด้วยโรคจิตเภทโดยในปี ค.ศ. 1951 เขาได้ทำโครงการวิจัยขึ้นที่โรงพยาบาลเมนิงเกอร์ และใช้เวลาหลายเดือน เพื่อที่จะมองความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกอย่างใกล้ชิด

ในปี ค.ศ. 1954 ได้ย้ายไปทำวิจัยใน NIMH เพื่อวิจัยการใช้ชีวิตของสมาชิกทั้งหมดในครอบครัวซึ่งมีสมาชิกป่วยด้วยโรคจิตเภท ระยะเวลาหลายเดือนที่เขาและผู้ช่วยของเขาสังเกตปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องของทั้งครอบครัวอย่างใกล้ชิดในแผนกวิจัยของโรงพยาบาล Bowen พบว่ามีความเข้มข้นทางอารมณ์อย่างมากในปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก และความเข้มข้นทางอารมณ์นี้ยังมีความสัมพันธ์กับสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว กล่าวคือ ความเข้มข้นทางอารมณ์ไม่ได้มีเฉพาะระหว่างแม่และลูกเท่านั้น พ่อและพี่น้องของผู้ป่วยก็มีความเข้มข้นทางอารมณ์กับผู้ป่วยด้วยเช่นกัน สิ่งนี้ทำให้ปัญหาในครอบครัวนั้นเป็นไปอย่างถาวรมากขึ้น เป็นสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ซึ่งก่อตัวขึ้นอย่างต่อเนื่องและสามารถยุติลงได้เมื่อมีความแตกต่างของสมาชิกในครอบครัวเกิดขึ้น การทำหน้าที่ของซึ่งกันและกันของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวได้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อเขาเริ่มขยายแนวคิดของเขา จากการมองความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก หรือการพิจารณาเฉพาะส่วนไปสู่การมองแบบองค์รวม (ทั้งครอบครัว) ซึ่งต่อมาเขาเรียกว่า “ระบบอารมณ์ในครอบครัว” (Family emotional system) ซึ่งอธิบายถึงความเข้าใจในปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ โดย Bowen มองว่า การทำหน้าที่ทางอารมณ์ของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบทางธรรมชาติ (Natural system) ซึ่งเหมือนกับ ระบบอื่นในธรรมชาตินั่นเอง Goldenberg and Goldenberg (2008, pp. 176-177 อ้างถึงใน ยุพดี ทรัพย์เจริญ, 2556)

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

ทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นเป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ผู้ค้นพบทฤษฎีนี้คือ Ludwig Von Bertalanffy นักชีววิทยาชาวอเมริกัน ในปี ค.ศ. 1968 เรียกว่า ทฤษฎีระบบทั่วไป (General system theory) แนวคิดสำคัญของทฤษฎีนี้คือสิ่งต่าง ๆ ในโลกดำรงอยู่อย่างเป็นระบบ ซึ่งคำว่า “ระบบ” (System) หมายถึง หน่วยรวม (Unified Whole) ที่เกิดจากหน่วยย่อยหลายหน่วยที่มีความสัมพันธ์กัน (Interrelated parts) มารวมกัน หน่วยรวมที่เกิดขึ้นนี้มีคุณสมบัติแตกต่างไปจากผลรวมของหน่วยย่อยทั้งหมด และการเปลี่ยนแปลงในหน่วยย่อยแต่ละหน่วยจะมีผลกระทบต่อระบบทั้งหมดด้วย (Von Bertalanffy, 1968 อ้างถึงใน อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2554, หน้า 12)

ครอบครัวก็เป็นระบบ (System) ที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลเข้าด้วยกัน เกิดเป็นระบบใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากลักษณะของแต่ละบุคคล โดยมีระบบย่อยต่าง ๆ ในระบบครอบครัว เช่น ระบบย่อยแห่งบุคคล (Individual subsystem) ระบบย่อยของสามีภรรยา (Spousal Subsystem) ระบบย่อยของพ่อแม่ (Parental subsystem) ระบบย่อยของพี่น้อง (Sibling subsystem) เป็นต้น ระบบย่อยแต่ละหน่วยมีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เมื่อหน่วยย่อยหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจะทำให้เกิดความเครียดในระบบนั้นและมีผลให้หน่วยย่อยอื่น ๆ และระบบ

ทั้งระบบ มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของระบบรวมก็จะมีผลกระทบต่อหน่วยย่อยแต่ละหน่วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อคนสองคนกำลังนั่งอยู่ในห้องและมีคนที่สามเดินเข้ามา ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งหมด คือ เกิดความสัมพันธ์แบบ 3 คน (Triad) แทนที่จะเป็นแบบ 2 คน (Dyad) อาจเกิดการเข้าพวกกัน โดยคนที่เข้ามาใหม่ อาจสนิทกับ คนแรกและพูดคุยกันอย่างถูกคอ ทำให้คนที่สองรู้สึกเหมือนเป็นส่วนเกินจนต้องลุกออกไปในทางตรงกันข้าม ถ้าสองคนแรกไม่คุ้นเคยกันและนั่งอยู่ด้วยกันอย่างอึดอัด การมีบุคคลที่สามเข้ามาอาจทำให้บรรยากาศในห้องดีขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างสองคนแรก มีความตึงเครียดน้อยลงก็ได้ เป็นต้น (อูมาพร ตรังคสมบัติ, 2554, หน้า 17)

ทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีแนวคิดหลักที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยงร่วมกัน 8 ประการ เพื่อที่จะอธิบายกระบวนการทางด้านอารมณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายผ่านรุ่นต่าง ๆ โดยลักษณะสัมพันธ์ภาพที่เชื่อมโยง 8 ประเด็นที่ประสานเกี่ยวข้องกันนั้น 6 ประเด็นแรก กล่าวถึงกระบวนการอารมณ์ในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย 2 ประเด็นหลัง กล่าวถึง การตัดขาดทางอารมณ์ (Emotion cutoff) และภาวะถดถอยของสังคม (Societal regression) ซึ่งเป็นกระบวนการทางด้านอารมณ์ในครอบครัวที่ส่งผ่านสู่รุ่นหลังได้ในสังคม ทั้ง 8 ประเด็นนี้มาจาก สมมติฐานในการศึกษาภาวะสุขภาพจิตในบุคคล เช่น การศึกษาภาวะความวิตกกังวลเรื้อรัง (Chronic anxiety) ที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตบุคคลทั่วไป ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ในครอบครัว แต่ละวัฒนธรรม ภาวะวิตกกังวลเรื้อรังที่เกิดขึ้นนั้นเป็นภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่ง Bowen เชื่อว่าสามารถเกิดได้ตลอดชีวิตของมนุษย์ และลักษณะความวิตกกังวลนี้สามารถถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังได้และหากสถานการณ์นี้ยังอยู่ก็จะส่งผลให้สมดุลการอยู่ร่วมกันในครอบครัวลดลงและส่งผลต่อความสามารถในการแยกตนเองออกจากครอบครัวของสมาชิกคนใดคนหนึ่งเกิดขึ้น (เพ็ญนภา กุลนภาดล, 2555, หน้า 59)

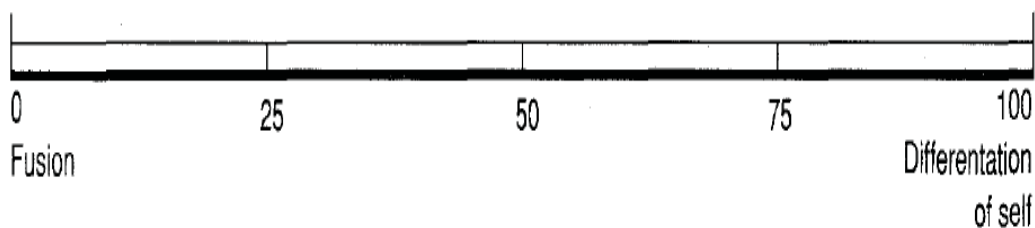
แนวคิดทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นประกอบด้วย 8 แนวคิดที่เชื่อมโยงกัน การจะเข้าใจแนวคิดหนึ่งในระบบได้ จึงต้องทำความเข้าใจแนวคิดอื่น ๆ ในระบบครอบครัวด้วย แนวคิดที่สำคัญทั้ง 8 แนวคิดมีดังนี้ Goldenberg and Goldenberg (2008 อ้างถึงใน เพ็ญนภา กุลนภาดล, 2555, หน้า 60-63)

1. ความสามารถในการแยกตนเอง (Differentiation of self) ความสามารถในการแยกตนเอง หมายถึง การที่บุคคลจัดการความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ของตนเองออกจากครอบครัว ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำทางอารมณ์ หรือต้องคอยพึ่งพา หรือรอการเห็นชอบจากบุคคลอื่นภายในครอบครัว พลังในครอบครัวนั้นสามารถส่งผลให้บุคคลเป็นตัวของตัวเองและในอีกทางก็สามารถส่งผลให้บุคคลผูกยึดติดกัน ทั้งแรงขับภายในจิตใจ (Intrapsychic) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

(Interpersonal) การพัฒนาความสามารถในการแยกความรู้สึก ความคิดจากครอบครัว และการตัดสินใจเลือกแนวทางเดินของตนเองด้วยสติปัญญาหรือด้วยอารมณ์ จะทำให้บุคคลเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ซึ่งต่อบุคคลอื่นด้วยตัวของตัวเอง ปราศจากการครอบงำจากคนในครอบครัว ข้อดีของบุคคลที่สามารถแยกตนเองจากการถูกครอบงำจากครอบครัว (Well-differentiated) คือ จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความคิดและความรู้สึก การยึดมั่นในเหตุผล ในขณะที่เดียวกัน ก็มีการแสดงออกความรู้สึกและสามารถคงเป้าหมายของตนเองไว้และมีความยืดหยุ่นในตนเอง เป็นอิสระจากแรงกดดันในครอบครัว

ระดับความสามารถในการแยกตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งให้ผู้ให้การศึกษา ควรให้ผู้รับการปรึกษาประเมินระดับความสามารถในการคิดของตนเอง ตลอดจนให้ผู้รับการปรึกษา วางแผน และกระทำตามความต้องการของตนเองโดยปราศจากการครอบงำของบุคคลอื่น สมาชิก แต่ละคนในครอบครัวถือเป็นหัวใจสำคัญที่มีอิทธิพลต่อระดับความสามารถในการแยกตนเอง ความผูกพันทางอารมณ์ที่เหนียวแน่นมาก (Symbiosis) จะทำให้บิดามารดา หรือบุตร ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้เมื่อปราศจากอีกฝ่ายหนึ่ง การที่บุคคลไม่สามารถจัดการภาวะผูกพันทางอารมณ์ให้ สมดุล ยังจะเป็นการเพิ่มระดับให้บุคคลนั้น ไม่สามารถแยกตนเองจากครอบครัวได้ (Pepero, 1991 อ้างถึงใน เพ็ญญา กุลนภาดล, 2555) ซึ่งระดับความสามารถในการแยกตนเองของบุคคล สามารถสังเกตได้ดีเมื่อบุคคลนั้นตกอยู่ภายใต้สภาวะกดดัน

บุคคลที่มีการหลอมรวม (Fusion) ระหว่างอารมณ์ ความรู้สึกและความคิดในระดับที่มาก แม้ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจะคุกคามความเป็นอยู่เพียงเล็กน้อย บุคคลจะไม่สามารถแยก อารมณ์ออกจากความรู้สึกได้ ตัวอย่างเช่น บุคคลที่ไม่สามารถแยกตนเองออกจากคนอื่นได้ ก็จะถูก ชักจูงได้ง่าย ไม่ว่าจะอยู่ในสภาวะอารมณ์ใดก็ตาม ดังนั้นการมีขอบเขตในการจัดการความผูกพัน ต่อสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากการที่บุคคลที่ไม่สามารถแยกตนเองจากครอบครัว จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลนั้นในครอบครัว บุคคลที่มีภาวะหลอมรวม ทางอารมณ์มาก ผูกพันกับบุคคลอื่นในครอบครัวมาก ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดในครอบครัว มีแนวโน้มที่จะได้รับการถ่ายทอดลักษณะการผูกยึดนี้ไว้ (Stuck) จากครอบครัวเดิม (Bowen, 1978 อ้างถึงใน เพ็ญญา กุลนภาดล, 2555) ซึ่งการแยกตนเองจากครอบครัวสามารถแบ่งระดับได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงระดับความสามารถในการแยกตนเอง (Goldenberg & Goldenberg, 2008, p. 181 อ้างถึงใน เพ็ญภา กุลนภาดล, 2555)

ระดับ 0-25 หมายถึง ระดับที่บุคคลถูกรอบงำด้วยอารมณ์ จะปฏิบัติภารกิจใด ก็ต้องคอย ฟังพาความคิด ความรู้สึก จากสมาชิกครอบครัว ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีการหลอมรวมทาง อารมณ์ที่ใกล้ชิดกันมาก สมาชิกจะรับรู้ความคิด ความรู้สึกของกันและกันจนทำให้เกิดความเครียด ซึ่งการใกล้ชิดกันทางอารมณ์ที่มากจนเกินไป อาจก่อให้เกิดการยอมรับกัน หรือเป็นมิตรกัน หรือเป็นศัตรูกัน

ระดับ 25-50 หมายถึง ระดับที่บุคคลดำเนินชีวิตด้วยอารมณ์และความรู้สึก ไม่กล้าคิด ที่จะทำอะไรด้วยตนเอง หรือในบางครั้งจะสามารถคิดอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเองบ้าง แต่ก็ยังคง ต้องรอการเห็นชอบจากสมาชิกคนอื่นภายในครอบครัว

ระดับ 50-75 หมายถึง ระดับที่บุคคลดำเนินชีวิต โดยพยายามใช้ความคิด เหตุผล มากกว่า ที่จะใช้อารมณ์ และบุคคลมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าระดับ 25-50

ระดับ 75-100 หมายถึง ระดับที่บุคคลสามารถแยกแยะความคิด ความมีเหตุผล อารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง

2. สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Triangles) เป็นระบบในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับบุคคล 3 คน (A three person system) โดยเน้นถึงความผูกพันทางอารมณ์ในสถานะปกติความผูกพันทางอารมณ์ ของบุคคลทั้งสามนี้จะมั่นคง แต่หากเกิดสถานการณ์ที่มีความเครียดเกิดขึ้น ระหว่างสมาชิกคู่ใด คู่หนึ่ง สมาชิกคนใดคนหนึ่งของกลุ่มที่มีความเครียดจะดึงบุคคลที่สามเข้ามา เพื่อหาพวกหรือหา แนวร่วม เพื่อช่วยลดความเครียดหรือความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น แต่ความเครียดหรือความวิตกกังวล นั้น อาจจะลดลงในช่วงแรกเท่านั้น เพราะหากบุคคลที่สาม ที่ถูกดึงเข้ามาเป็นพวก มีความเป็นกลาง ไม่เข้ากับใคร แต่หากบุคคลที่สามที่ถูกดึงเข้ามาไม่มีความเป็นกลาง เข้าข้างอีกฝ่ายก็จะก่อให้เกิด การขยายวงสามเหลี่ยม ไปสู่บุคคลภายนอกหาพรรคหาพวกมาต่อต้าน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหา ในครอบครัวที่รุนแรงยิ่งขึ้น โดยทั่วไปแล้วการที่บุคคลในครอบครัวมีระดับการหลอมรวมทาง อารมณ์สูง หรือมีความใกล้ชิดเหนียวแน่นกันมากเกินไป จะส่งผลต่อการเกิดภาวะสามเหลี่ยม

สัมพันธ์ในครอบครัว คือสมาชิกในครอบครัวที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำก็จะถูกดึงเข้ามาในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์ได้ง่าย ไม่ว่าจะในสถานการณ์ใดก็ตาม ส่วนครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวมีระดับความสามารถในการแยกตนเองสูงก็จะสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการใช้กระบวนการสามเหลี่ยมสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ตามการรักษาสมดุลของสามเหลี่ยมสัมพันธ์ไม่ได้สามารถลดความตึงเครียดได้เสมอไป (Kerr & Bowen, 1988 อ้างถึงในเพ็ญภา กุลนาคล, 2555) อาจเกิดสภาวะการณ์ดังต่อไปนี้

2.1 ความสมดุลของคนสองคน อาจเสียสมดุลได้เมื่อมีการเพิ่มของบุคคลที่สามเข้ามาในครอบครัว เช่น การมีบุตรคนแรกเพิ่มเข้ามา อาจทำให้สามี ภรรยาทะเลาะเบาะแว้งกันมากขึ้น มีปากเสียงกันมากขึ้น ทำให้ชีวิตสมรสไม่ราบรื่น

2.2 ความสมดุลของคนสองคน อาจเสียสมดุลได้เมื่อมีการหายไปจากครอบครัวของบุคคลที่สาม เช่น บุตรออกจากบ้านเพื่อไปเรียนต่อ หรือ การที่บุตรแต่งงาน

2.3 การเสียสมดุลของคนสองคน สามารถทำให้สมดุลได้โดยการเพิ่มบุคคลที่สามเข้ามาในครอบครัว เช่น ความขัดแย้งในชีวิตสมรสลดลงเมื่อสามีภรรยามีบุตรคนแรก

2.4 การเสียสมดุลของคนสองคน สามารถทำให้สมดุลได้โดยการออกไปจากครอบครัวของบุคคลที่สาม เช่น สามีภรรยาอาศัยอยู่กับพ่อแม่สามี หรือ พ่อแม่ภรรยา ซึ่งจะมีปัญหาระหว่างกันอยู่เป็นประจำ จนกระทั่งวันหนึ่ง พ่อแม่สามี หรือ พ่อแม่ภรรยาจากไป จะทำให้ครอบครัวที่เสียสมดุลกลับมาสมดุลได้ใหม่

3. ระบบอารมณ์ของครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family emotion system) ครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วยบิดามารดา และบุตร โดยปกติมักจะเลือกคู่สมรสที่มีระดับความสามารถในการแยกตนเองใกล้เคียงกัน คนที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำจะชอบพอ และดึงดูดกันและกัน และจะมีบุตรที่มีบุคลิกลักษณะคล้ายตนเอง ดังนั้นการจัดการระบบอารมณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวเดี่ยวเมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวเกิดความไม่มั่นคง ดังนั้นสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว จะพยายามแสวงหาแนวทางต่าง ๆ เพื่อลดระดับความตึงเครียด ครอบครัวเดี่ยวจะเกิดภาวะหลอมรวมทางอารมณ์ได้มากกว่า มีความวิตกกังวล เสียสมดุลในครอบครัวได้ง่าย และมีแนวโน้มที่จะหาทางในการแก้ปัญหาไปในลักษณะหลีกเลี่ยงการเผชิญ การหลีกเลี่ยง การดูแลห่วงใยบุตรที่มากเกินไป (Kerr, 1981 อ้างถึงในเพ็ญภา กุลนาคล, 2555) ในบางครั้งสมาชิกครอบครัวบางคนก็จะก้าวก่ายบทบาทหน้าที่ ก้าวก่ายความเป็นส่วนตัวของสมาชิกอีกคนหนึ่ง ความผูกพันทางอารมณ์ก็จะเกิดขึ้น สมาชิกคนที่ถูกก้าวก่าย หรือเข้ามาครอบงำ ก็จะขาดความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความสุขในการดำเนินชีวิตได้

4. กระบวนการโยนความผิดให้ครอบครัว (Family projection process) กระบวนการโยนความผิดเกิดขึ้นภายในสามเหลี่ยมสัมพันธ์ของบิดา มารดาและบุตร ภายในครอบครัว รูปแบบของการถ่ายทอด ความสามารถในการแยกแยะตนเองเกิดขึ้นได้จากการสร้างสามเหลี่ยมสัมพันธ์ของเด็กที่อ่อนแอที่สุดไปสู่สัมพันธ์ภาพของพ่อแม่ หรือ อาจขึ้นอยู่กับลำดับความเป็นพี่น้องของบุคคลในครอบครัว ลูกคนที่ใกล้ชิดกับบิดา มารดา มากที่สุดภายในครอบครัวลูกคนนั้นจะมีระดับของการแยกแยะตนเองต่ำที่สุด และมีความยุ่งยากในการแยกตนเองออกจากครอบครัวมากที่สุด ยิ่งระดับของการไม่สามารถแยกแยะตนเองของพ่อแม่มีมากขึ้นเท่าไร และพ่อแม่ยึดกระบวนการโยนความผิดเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตนเองและระบบครอบครัวมากขึ้นตามมา และมีความเป็นไปได้ว่าสมาชิกในครอบครัวอีกหลายคนจะเกิดความสับสนทางด้านอารมณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ความรุนแรงของกระบวนการโยนความผิดในครอบครัวสัมพันธ์กับปัจจัยสองประการ คือ ระดับของการไร้วุฒิภาวะหรือความสามารถแยกแยะตนเองของพ่อแม่ และระดับของความเครียดหรือความวิตกกังวลที่ครอบครัวเผชิญ

5. การตัดขาดทางอารมณ์ (Emotional cutoff) การตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัว เป็นภาวะของบุคคลที่หนีจากการผูกพันทางอารมณ์ที่ยังไม่ได้สะอาด หรือไม่ได้รับการสนใจเอาใจใส่ เมื่อสมาชิกครอบครัวคนนั้นไม่สามารถจัดการได้ เขาก็จะหาทางออก โดยเริ่มจากการห่างเหินทางอารมณ์และสังคม ไม่พูดคุยเกี่ยวข้องกับ แยกตัวเองออกไปจากครอบครัว ย้ายไปอยู่ที่ไกล ๆ โดยใช้ระยะทางเป็นอุปสรรค หรือเป็นเครื่องกีดกันทางจิตใจ ขาดการติดต่อกับครอบครัว สภาพการณ์ดังกล่าวนี้อาจจะเกิดเพียงช่วงสั้น ๆ หากสมาชิกคนนั้นยังต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัวอยู่ โดยเฉพาะต้องพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ

การตัดขาดทางอารมณ์หากเคยเกิดในรุ่น ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ก็มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในรุ่นต่อ ๆ ไปอีก โดยความรุนแรงของการตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวในอดีตของบุคคลนั้น ยิ่งมีมากเพียงใด ก็ยิ่งจะส่งผลชีวิตสมรส โดยจะก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวใหม่ของบุคคลนั้นต่อไปได้

6. กระบวนการสืบทอดบรรพบุรุษ (Multigenerational transmission process) กระบวนการสืบทอดบรรพบุรุษ เป็นการสืบทอดสายพันธุ์ หรือการสืบทอดของบุคคลต่อเนื่องกันอย่างน้อย 3 รุ่น เช่น บุคคลในครอบครัวที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำ เมื่อไปแต่งงานกับบุคคลที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำเช่นกัน ลูกที่เกิดมามีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการแยกตนเองต่ำเช่นกัน

7. ตำแหน่งพี่น้อง (Sibling position) ลำดับการเกิดของบุตรธิดาในครอบครัว มีความเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ และปฏิสัมพันธ์กับคู่สมรสในอนาคต สำหรับบางครอบครัว ลำดับการเกิดอาจมีความสำคัญน้อยกว่าบทบาทหน้าที่ของบุคคลนั้น เช่น ในครอบครัวบางครอบครัว ลูกคนที่ 2 หรือลูกคนอื่น ๆ อาจจะมีบทบาทหน้าที่ ดูแลรับผิดชอบ พ่อแม่ หรือครอบครัว มากกว่า ลูกคนแรก

รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสอาจจะเกี่ยวข้องกับลำดับการเกิดของคู่สมรส แต่ละฝ่ายในครอบครัวดั้งเดิม เนื่องจากลำดับการเกิดมักจะทำนายบทบาทและหน้าที่เฉพาะด้าน ภายในระบบทางด้านอารมณ์ในครอบครัวของแต่ละฝ่าย เช่น หากลูกคนแรกแต่งงานกับลูกคนสุดท้าย อาจคาดหวังว่าอีกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบ ทำการตัดสินใจ เป็นต้น ส่วนคู่สมรสของบุคคลนั้นก็คาดหวังพฤติกรรมที่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางประสบการณ์จากตนเองที่เป็นลูกคนสุดท้ายของครอบครัวด้วย ลูกคนสุดท้ายทั้งสองฝ่ายที่แต่งงานกันอาจจะรู้สึกทั้งแบกรับภาระมากเกินไป จากความรับผิดชอบและการตัดสินใจ การสมรสของลูกคนโตทั้งสองฝ่าย อาจจะเกี่ยวข้องกับการแข่งขันกันมากเกินไป เพราะว่าคู่สมรสแต่ละฝ่ายจะคุ้นเคยกับการเป็นผู้ดูแล (Kerr, 1988 อ้างถึงใน เพ็ญญา กุลนภาดล, 2555, หน้า 63) แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ตำแหน่งในด้าน การทำหน้าที่ของบุคคลในระบบครอบครัว ไม่จำเป็นต้องเป็นลำดับการเกิดที่แท้จริงที่จะเป็นสิ่งที่ กำหนดการคาดหมายและพฤติกรรมในอนาคต

8. ภาวะถดถอยของสังคม (Societal regression) หากจะเปรียบสังคมก็เหมือนกับ ครอบครัวที่ประกอบด้วย แรงผลักดันหรืออำนาจที่ดึงดูดให้สมาชิกผูกพันกันไม่แยกจากกัน และ แรงผลักดันหรืออำนาจที่ผลักดันให้สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่ภายใต้สภาพสังคมที่มีจำนวน ประชากรที่เพิ่มขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลนมากขึ้น ความเครียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม อย่างต่อเนื่องก็อาจจะบั่นทอนการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของสมาชิกในสังคม อีกทั้ง ความผูกพันกันก็อาจจะลดน้อยลง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการถดถอยของสังคม ดังนั้น การถดถอยของสังคม จึงเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่า ภายใต้ความเครียดและความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นในสังคมจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ความล้มเหลวในการแก้ปัญหา ล้วนแล้วแต่จะบั่นทอนให้สังคมล่าหลังได้

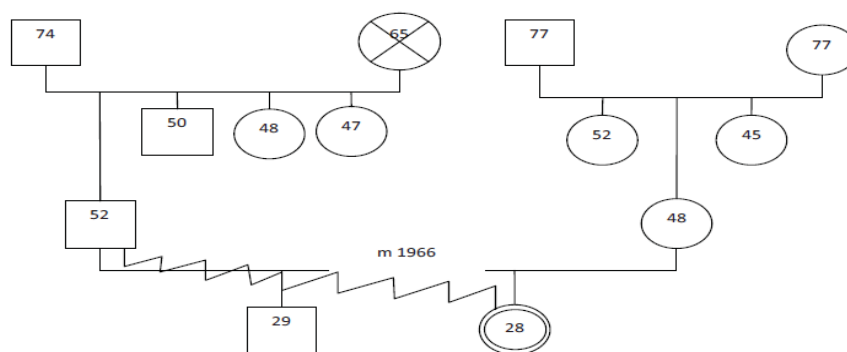
เทคนิคการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

ในการปรึกษารอบครัว ผู้ให้การปรึกษาจะประเมินระบบอารมณ์ของครอบครัว โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ต่อไปนี้ (เพ็ญญา กุลนภาดล, 2555, หน้า 64-65)

1. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้การปรึกษาจะต้องประเมินครอบครัวในระยะเริ่มแรก อาจเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ พบปะพูดคุย หรือวิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม โดยเริ่ม

สัมภาษณ์สมาชิกเป็นรายบุคคลก่อน เพื่อนำข้อมูลมาเชื่อมโยงในส่วนระบบอารมณ์ ความสามารถในการแยกตนเอง การเกิดเหตุการณ์ภาวะสามเหลี่ยมสัมพันธ์ การจัดการความวิตกกังวลในครอบครัว การตัดขาดทางอารมณ์

2. การทำแผนภูมิครอบครัว (Genogram) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประเมินครอบครัว จะช่วยทำให้ผู้ให้การปรึกษาทราบเบื้องหลังของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัวสภาพอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกของสมาชิกที่มีต่อกันและกัน กฎเกณฑ์ของครอบครัว เป็นต้น การนำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นมาทำแผนภูมิครอบครัว เพื่อเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของครอบครัวอย่างน้อย 3 รุ่น หรือ 3 ชั่วอายุคนดังตัวอย่างภาพประกอบ

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการทำแผนภูมิครอบครัว (Genogram)

3. การคืนสู่เหย้า (Going home again) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้การปรึกษารอบครัวใช้ในการสนับสนุนให้สมาชิกที่มีการตัดขาดอารมณ์จากครอบครัวเดิมกลับไปทำความเข้าใจเผชิญหน้าเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่สบายใจ เรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจ เพื่อเริ่มต้นที่จะสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ให้เกิดความสงบในครอบครัว

4. การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้การปรึกษาจะช่วยให้นักที่ยังคงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนและกับอีก 2 คนในสามเหลี่ยมสัมพันธ์ โดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่ง และสามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างเป็นกลางมากที่สุด โดยแยกตนออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์

5. การสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to person relationship) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้สมาชิกในครอบครัว 2 คน ได้ติดต่อกันโดยพูดคุยกัน เปิดใจกันในเรื่องส่วนตัวของกัน

และกัน แสดงความรู้สึกที่มีต่อกัน โดยไม่พูดถึงหรือเอ่ยถึงบุคคลคนที่สาม หรือสิ่งอื่น ไม่นำบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง เทคนิคนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ช่วยให้รู้จักตนเองมากขึ้น

6. เทคนิคการเผชิญหน้า (Confrontation) เป็นเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้รับการปรึกษาสามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึก ใช้สติ มีเหตุผลเหนืออารมณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเองไม่ใช่คอยแต่จะฟังปากคนอื่น จนไม่สามารถคิดอะไร ทำอะไร หรือตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้

บทบาทของผู้ให้การปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

เพ็ญญา กลินภาตล (2555, หน้า 65) ให้ความเห็นว่า ผู้ให้การปรึกษาตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ควรมีบทบาทดังนี้

1. ผู้ให้การปรึกษาต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถแยกตนเองออกจากครอบครัวได้
2. ผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีความเป็นกลาง ควบคุมตนเองไม่ให้เข้าไปอยู่ในกระบวนการสามเหลี่ยมสัมพันธ์
3. ผู้ให้การปรึกษามีบทบาทในการสอน เสมือนผู้ฝึก (Coach) สมาชิกครอบครัว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้ให้การปรึกษาต้องเป็นตัวอย่างในการใช้เหตุผล เพื่อให้สมาชิกตัดสินใจ คิดหาแนวทางด้วยตนเอง

บทบาทของผู้ให้การปรึกษาดังที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งสำคัญที่ผู้ให้การปรึกษาจำเป็นต้องมี ซึ่งเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ให้การปรึกษาในทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น คือ ผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นอย่างแท้จริง และครอบคลุมทั้ง 8 แนวคิดของทฤษฎีระบบที่เชื่อมโยงกันจึงจะสามารถช่วยเหลือครอบครัวหรือผู้ที่มารับการปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายของการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

ในเบื้องต้นของการปรึกษาครอบครัว ผู้ให้การปรึกษาจำเป็นต้องมีการสัมภาษณ์ เพื่อประเมินระบบอารมณ์ในครอบครัว ในอดีตและปัจจุบันและใช้เทคนิคการประเมินทางจิตวิทยา ก่อนเริ่มการให้การปรึกษาครอบครัว โดยมีเป้าหมายการปรึกษาครอบครัว ดังนี้ (เพ็ญญา กลินภาตล, 2555, หน้า 63-64)

1. เพื่อช่วยให้สมาชิกครอบครัวแต่ละคนสามารถแยกตนเองจากครอบครัว (Differentiation of self) โดยสามารถแยกแยะ ความคิด สติปัญญา และอารมณ์ เพื่อให้มีความเป็นตัวของตัวเองเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า หากบุคคลในครอบครัวมีความผูกพันกันมากเกินไป จะทำให้เกิดการพึ่งพิงกันมาก จนไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง

2. เพื่อช่วยให้ครอบครัวเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมระหว่างรุ่น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพการณ์ในอดีตว่ามีอิทธิพลต่อรูปแบบของครอบครัวในปัจจุบัน

3. เพื่อเพิ่มระดับความสามารถในการแยกตนเอง จากการถูกล้อมรวมทางอารมณ์ กรณีการขัดแย้งในคู่สมรส ผู้ให้การปรึกษาต้องติดตามระบบอารมณ์ระหว่างคู่สมรส ระดับความสามารถในการแยกตนเองออกจากคู่สมรส

กระบวนการให้การปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

Nichols (2009, pp. 96-103 อ้างถึงในยุพดี ทรัพย์เจริญ, 2556, หน้า 28) ได้เสนอเทคนิคในการบำบัดไว้ดังนี้

1. กระบวนการตั้งคำถาม (Question process) กระบวนการตั้งคำถามเป็นการออกแบบคำถามเพื่อสำรวจสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล และสิ่งที่อยู่ในใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นการสำรวจว่าครอบครัวรับรู้ปัญหานั้น ๆ อย่างไร และมีกลไกอย่างไรในการผลักดันให้ปัญหานั้นเกิดขึ้น กระบวนการตั้งคำถามจะช่วยลดความวิตกกังวลของสมาชิกครอบครัว ทำให้ได้มีโอกาสคิดให้กระจ่างชัดขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกครอบครัวค้นพบทางเลือกสำหรับจัดการกับปัญหาด้วยตนเอง

2. การทดสอบความสัมพันธ์ (Relationship experimental) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถรับรู้กระบวนการทางอารมณ์ในระบบครอบครัวและเรียนรู้ที่จะยอมรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในระบบครอบครัว ช่วยให้เห็นว่าอะไรเกิดขึ้นในตัวบุคคลและในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสมาชิกอื่นในครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้บุคคลค้นหาทางเลือกเพื่อหลีกเลี่ยงหรือยอมทำตามความต้องการของสมาชิกอื่นในครอบครัว

3. การกำหนดตำแหน่งของตนเองในครอบครัว (The “I” position) เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่สงบและชัดเจนในสถานการณ์ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัว เป็นเทคนิคและวิธีการที่ตรงที่สุดวิธีหนึ่งซึ่งช่วยหยุดวงจรของปฏิกิริยาโต้ตอบทางอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัวได้ โดยการฟังความสนใจมาที่ตนเองว่าตนเองรู้สึกอย่างไร แทนที่จะบอกว่าอะไรที่คนอื่นทำ เช่น แทนที่แม่จะพูดกับพ่อว่า “คุณตามใจลูก ๆ เสมอ” ก็ใช้คำพูดใหม่เป็น “ฉันคิดว่าเราควรเข้มงวดกับลูก ๆ ให้มากขึ้น” หรือ “ทำไมเธอถึงจี้เกียจอย่างนี้” ก็ใช้คำพูดใหม่เป็น “ฉันอยากให้เธอช่วยฉันทำงานบ้านให้มากขึ้น” เป็นต้น

นอกจากนี้ Rasheed, Rasheed and Marley (2011, pp.199-201 อ้างถึงใน ยุพดี ทรัพย์เจริญ, 2556, หน้า 29) ยังเสนอแนะเทคนิคอื่น ๆ ในการบำบัดที่เน้นระบบครอบครัวไว้ ดังนี้

1. การสอน (Didactic teaching) นักบำบัดสามารถช่วยสมาชิกในครอบครัวให้คิดเกี่ยวกับปัญหาและบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวในระบบบรรพบุรุษได้อย่างกระจ่าง

ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น โดยการสอนครอบครัวเกี่ยวกับระบบอารมณ์ โดยให้ครอบครัวเชื่อในกระบวนการคิด (ความคิดและสติปัญญา) มากกว่าเชื่อในกระบวนการทางอารมณ์ (หรือความไม่มีเหตุผล) ในการเข้าใจปัญหาของครอบครัว เทคนิคนี้จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวใช้เหตุผล (มากกว่าใช้อารมณ์) ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้สมาชิกครอบครัวได้แสดงออกในสถานการณ์ทางอารมณ์ที่หลากหลายในปัญหาของครอบครัว เช่น การตัดขาดทางอารมณ์ การหลอมรวมทางอารมณ์ สามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น ผู้บำบัดจะช่วยให้เปิดเผยสถานการณ์ภายในครอบครัวที่มีความสับสนวุ่นวาย โดยการสร้างการคุกคามเล็กน้อยในการแสดงบทบาทสมมุติ นั้น เพื่อให้สมาชิกครอบครัวได้รับประสบการณ์ข้างเคียงอื่น ๆ ของปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวที่เป็นปัญหา และ/หรือเปิดโอกาสให้สมาชิกครอบครัวได้ทดลองพฤติกรรมที่แตกต่างนอกเหนือจากการทำหน้าที่ในครอบครัวโดยปกติ การแสดงบทบาทสมมุติ นี้จะสามารถสำรวจพฤติกรรมที่แตกต่าง หรือปฏิบัติต่อกันที่แตกต่างที่อาจช่วยซ่อมแซมความผิดปกติของการทำหน้าที่ในครอบครัวได้

3. การเขียนบันทึกประจำวัน (Journaling) เป็นการเขียนอธิบายประสบการณ์ภายในจิตใจของบุคคลในการมองประสบการณ์ของครอบครัวอย่างง่าย การเขียนบันทึกประจำวัน เป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับผู้รับการบำบัด ซึ่งจะบันทึกปฏิริยาตอบสนองที่มีต่อการบำบัด และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องภายในครอบครัว ผู้รับการบำบัดจะสามารถสำรวจความรู้สึกของตนเองและความก้าวหน้าในการบำบัด

4. การเขียนจดหมาย (Letter writing) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้บุคคลสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ได้อยู่กับตนเอง หรือไม่ได้เข้ารับการบำบัดด้วย หรือบุคคลมีความวิตกกังวลสูง จึงใช้วิธีการเขียนจดหมายเพื่ออธิบายความรู้สึกของตนเอง

5. การฝึกฝน (Coaching) เป็นการฝึกให้สมาชิกครอบครัวถามคำถามที่ถูกออกแบบมา เพื่อช่วยให้บุคคลเข้าใจกระบวนการทางอารมณ์ของครอบครัวและบทบาทของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ผู้บำบัดจะทำหน้าที่เป็นครูหรือที่ปรึกษาที่คอยช่วยเหลือให้บุคคลผ่านอารมณ์ที่สับสนไปสู่ทางเลือกในการแก้ปัญหาได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

คุษฎี เล็บขาว (2552) ศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบต่อความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบครอบครัวผู้ป่วยเบาหวานในกลุ่มตัวอย่างมีความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล สูงกว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานในกลุ่มควบคุม อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ครอบครัวผู้ป่วยเบาหวานที่ได้รับการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีระบบมีค่าคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวในระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุพดี ทรัพย์เจริญ (2556) ที่ศึกษาผลการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อความสามารถในการแยกตนเองของนิสิตปริญญาตรี ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่งผลให้นิสิตปริญญาตรี ที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแยกตนเอง แตกต่างจากนิสิตปริญญาตรี ที่ไม่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ในระยะหลังการศึกษา และระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนิสิตปริญญาตรีที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแยกตนเอง ในระยะหลังศึกษา และระยะติดตามผลแตกต่างจากระยะก่อนศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมก็มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแยกตนเอง ไม่แตกต่างกัน

สุภัคกาญจน์ แก้วเกษ (2556) ศึกษาภาวะการตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวของนิสิตปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยให้การปรึกษาทฤษฎีระบบกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและมีคะแนนภาวะการตัดขาดทางอารมณ์ตามเกณฑ์ 87 คะแนน ขึ้นไปจำนวน 20 คน เข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แบ่งเพศหญิงและชายกลุ่มละ 10 คน เพศละ 5 คน โดยใช้โปรแกรมทฤษฎีระบบครั้งละ 90 นาทีเป็นเวลา 10 ครั้ง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล ผลการศึกษาพบว่า นิสิตปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยภาวะการตัดขาดทางอารมณ์แตกต่างจากกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยภาวะการตัดขาดทางอารมณ์ของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างจากระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิระภา ธาราสุข (2557) ที่ศึกษาผลการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อการยอมรับของครอบครัววัยรุ่นหญิงครรภ์แรก กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดา หรือมารดา และหญิงวัยรุ่นครรภ์แรกอายุ 13-19 ปี ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครอบครัววัยรุ่นหญิงครรภ์แรกในกลุ่มทดลองมีการยอมรับของครอบครัวต่อการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่น แตกต่างจากกลุ่มควบคุม

ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครอบครัววัยรุ่นหญิงครรภ์แรก ในกลุ่มทดลองมีการยอมรับของครอบครัวต่อการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่นในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างจากระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Platt (2008 อ้างถึงใน ยุพดี ทรัพย์เจริญ, 2556 หน้า 30) ศึกษาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์จากแผนภูมิครอบครัว โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและทดสอบคุณสมบัติมาตรวัดทางจิตวิทยาของแบบสัมภาษณ์จากแผนภูมิครอบครัว (The family genogram interview หรือ FGI) ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อปรับปรุงการสัมภาษณ์จากแผนที่ครอบครัวให้ได้มาตรฐานและเพื่อการประเมินเป้าหมายของกระบวนการทางอารมณ์ในครอบครัว 4 อย่างตามทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นครอบครัวของโบเวน FGI ถูกออกแบบมาเพื่อรวมการประเมิน 2 อย่างเข้าด้วยกัน คือ ประเมินคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำนวนประชากรเบื้องต้นในครอบครัวและการใช้สัญลักษณ์ในแผนที่ครอบครัวที่ได้มาตรฐาน และประเมินกระบวนการทางอารมณ์ในครอบครัว 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ความขัดแย้งในชีวิตคู่ การตัดขาดทางอารมณ์ อาการในกลุ่มสมรส และการเน้นความสำคัญของเด็ก ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้การทำหน้าที่ในระบบครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า FGI มีความเที่ยงตรงด้านโครงการสร้างใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความขัดแย้งในชีวิตคู่ อาการในกลุ่มสมรสและการตัดขาดทางอารมณ์ เมื่อวิเคราะห์เป็นกลุ่มพบว่ากลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มพบว่า มีความแตกต่างกันขององค์ประกอบด้านความขัดแย้งในชีวิตคู่และการตัดขาดทางอารมณ์ โดย 1 กลุ่มมีระดับคะแนน FGI ด้านความขัดแย้งในชีวิตคู่ในระดับสูง และมีคะแนน FGI ด้านการตัดขาดทางอารมณ์ในระดับต่ำ ส่วนกลุ่มอื่นแสดงผลตรงข้าม กลุ่มเหล่านี้ไม่มี ความแตกต่างกันในลักษณะทางประชากรหรือระดับการแยกตนเอง ซึ่งสนับสนุนว่ารูปแบบที่แตกต่างกันอาจอยู่ในบุคคลที่มีระดับการแยกตนเองเหมือนกัน

Cocham (2011 อ้างถึงใน สุภักดาญ์ แก้วเกษ, 2556) ศึกษาทฤษฎีระบบครอบครัวและความสัมพันธ์ของทฤษฎีระบบครอบครัวที่มีต่อครู ในแง่ของการแยกตนเอง ว่าสามารถทำนายความพึงพอใจ ในการทำงานของครูได้หรือไม่ การวิจัยนี้ทดสอบโดยใช้แบบวัดการแยกตนเอง (The Differentiation of Self Inventory) ฉบับปรับปรุงใหม่ ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ปฏิกริยาตอบสนองทางอารมณ์ การหลอมรวมทางอารมณ์ การตัดขาดทางอารมณ์ และการกำหนดตำแหน่งของตนเองในครอบครัว (The "I" position) และแบบสอบถามความพึงพอใจในการทำงานของครู ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การทำงานด้วยตนเอง การเลื่อนตำแหน่ง ความปลอดภัยและการยอมรับ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบย่อยในด้านเพื่อนร่วมงาน เงื่อนไขการทำงาน ความรับผิดชอบและความปลอดภัย สามารถทำนายความพึงพอใจของครูได้ด้วยแบบวัดการแยก

ตนเอง การค้นพบครั้งนี้มีแนวโน้มที่จะถูกนำไปใช้ในผู้นำทางการศึกษา ในการพัฒนาโปรแกรม การฝึกหัดครู วิธีการสรรหาครู และโปรแกรมการรักษาความเป็นครู ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข ความเข้าใจในบทบาทการพัฒนาทางด้านสุขภาพส่วนบุคคล ซึ่งแสดงออกในลักษณะของ ความพึงพอใจในการทำงานตามประสบการณ์ของความเป็นครู

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กป่วยเรื้อรัง

ความหมายของเด็กป่วยเรื้อรัง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของเด็กป่วยเรื้อรังไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 65) ได้ให้ความหมาย เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลว่าเป็นเด็กที่เข้ารับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาล เนื่องมาจากการ เจ็บป่วยด้วยโรคที่ต้องรับการรักษาพยาบาลติดต่อกันเป็นเวลานานในสถานพยาบาลด้วยความ ดูแลของแพทย์ในระหว่างการรักษาพยาบาล ไม่สามารถมาโรงเรียนได้ ซึ่งอาจรวมไปถึง เด็ก เจ็บป่วยเรื้อรังที่พักรักษาตัวอยู่ที่บ้าน และต้องมาพบแพทย์เพื่อรับการบำบัดรักษาหรือติดตามผล เป็นระยะ ๆ

อุษณีย์ จินตะเวช และจุฑารัตน์ มีสุขโข (2558) เด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง หมายถึง เด็กที่มีความเจ็บป่วยซึ่งทำให้มีการเบี่ยงเบนการทำงานที่ของร่างกายในระยะที่ยาวนานกว่าระยะ เจ็บป่วยเฉียบพลัน ซึ่งอาจยาวนานเป็นเดือน ปีหรือตลอดชีวิตก็ได้

ศิริรัตน์ เกตุพิณิจ (2553) ให้ความหมายว่า ความเจ็บป่วยเรื้อรัง (Chronic illness) มีลักษณะที่แตกต่างจากความเจ็บป่วยเฉียบพลัน (Acute illness) ซึ่งความเจ็บป่วยเฉียบพลัน มีเวลาของการเสร็จสิ้นความเจ็บป่วยหรือมีอาการดีขึ้นเกิดในช่วงเวลาจำกัด อาจสิ้นสุดด้วยการตาย ภายในเวลารวดเร็วหรือไม่ก็หายสนิท แต่ความเจ็บป่วย เรื้อรังเป็นการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย อย่างรวดเร็วหรือค่อยเป็นค่อยไป การรักษาด้วยยา หรือการผ่าตัดในปัจจุบันทำได้เพียงทุเลาอาการ หรือความรุนแรงของโรคเท่านั้น พยาธิสภาพอาจพยากรณ์ได้ ไม่ชัดเจนหรือไม่แน่นอน ผู้ป่วยจะ สูญเสียการสมดุลของการทำหน้าที่ตามปกติทั้งร่างกายและจิตใจ มีผู้ให้ความหมายของการเจ็บป่วย เรื้อรังในลักษณะต่าง ๆ

Mattson (1972; Glasscock, 1982 & Hobbs, 1984 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) ให้ความหมายของการเจ็บป่วยเรื้อรังไว้คล้ายกันว่า เป็นโรคหรือภาวะเจ็บป่วยของบุคคลที่ทำให้ ร่างกายมีการเบี่ยงเบนการทำงานที่ในระยะเวลาที่ยืดเยื้อ หรือยาวนานกว่าการเจ็บป่วยเฉียบพลัน ซึ่งอาจจะยาวนานเป็นปีหรือตลอดชีวิต และผลจากการเจ็บป่วยเรื้อรังนี้ทำให้ร่างกายไม่สามารถทำ

หน้าที่ได้ตามปกติ ทำให้การดำเนินชีวิตเบี่ยงเบนไปจากปกติ ทำให้มีผลต่อการทำหน้าที่ของร่างกาย หรือจิตใจ หรือเกิดความพิการขึ้นได้ อาจรุนแรงจนเสียชีวิตได้ในที่สุด

Thomas (1987 อ้างถึงใน วรณา เรื่องลาถอนันต์, 2543) ให้ความหมายของโรคเรื้อรังว่าเป็นโรคที่เกิดขึ้นแล้วมีผลให้ร่างกายมีรูปร่างหรือการทำงานของอวัยวะเสียหาย ขัดขวางต่อการดำรงชีวิตในสังคม ถึงแควดล้อมและการเจ็บป่วยนั้น จะต้องมีอาการของโรค ซึ่งต้องการการดูแลรักษาเป็นระยะเวลายาวนาน การพยากรณ์โรคจะแตกต่างกันไป ตั้งแต่มีชีวิตอยู่เหมือนคนปกติ หรืออาจเสียชีวิตได้ในเวลารวดเร็ว และการเจ็บป่วยนั้นยากที่จะรักษาให้หายได้ ตัวผู้ป่วยและญาติจะต้องให้การดูแลเป็นอย่างดี

Hymovich and Hapopian (1992 อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ เกตุพินิจ, 2555) ให้ความหมายของโรคเรื้อรังว่าเป็นปัญหาสุขภาพ หรือ โรคหรือภาวะที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของร่างกาย

สรุปได้ว่า การเจ็บป่วยเรื้อรัง หมายถึง การที่สุขภาพร่างกายเกิดการเจ็บป่วยหรือเป็นโรคที่เป็นระยะเวลานาน ต้องนอนโรงพยาบาลนาน หรือต้องไปโรงพยาบาลบ่อย ๆ และมีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของตนเองและผู้ดูแลหรือคนใกล้ชิด

โรคเจ็บป่วยเรื้อรังในเด็ก

โรคเรื้อรัง (Chronic disease) คือ โรคที่เมื่อเริ่มเกิดอาการ อาจไม่มีอาการ แต่อาการจะค่อย ๆ รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อไม่ได้รับการรักษาอาการมักเกิดต่อเนื่องนานเกิน 6 เดือนขึ้นไป มักต้องมีการรักษาต่อเนื่องอาจตลอดชีวิตและมักไม่หายขาด มักเป็น ๆ หาย ๆ และเกิดอาการเฉียบพลันซ้ำซ้อนได้เสมอ ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึง โรคหอบหืดในเด็ก ซึ่งเป็นโรคที่มีอาการเรื้อรังและพบได้ง่ายในเด็กตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งมีที่มาจากกรณีที่มียาติฟีน้องเป็น โรคหืดหรือโรคภูมิแพ้ มีโอกาสเป็นโรคหืดได้ง่ายกว่าเด็กที่ไม่มีครอบครัวเป็นโรคนี้นี้ เมื่อเด็กจากครอบครัวที่มีความเสี่ยงดังกล่าวสัมผัสกับสารก่อภูมิแพ้ เช่น ได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมวัว การสัมผัสกับไรฝุ่น รังแคสัตว์ และ/หรือแมลงสาป ก็จะมีโอกาสสูงที่จะเกิดโรคหืดในบางรายอาจเริ่มจากการแพ้ นมวัวแล้วเกิดผื่นที่แฉกและข้อพับและ/ หรือตามตัว อาจมีอาการหายใจครืดคราดและหอบตามมาได้ การติดเชื้อไวรัสบางชนิดในทางเดินหายใจยังทำให้โอกาสเกิดโรคหืดสูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ลูกที่มีมารดาสูบบุหรี่มีโอกาเสี่ยงสูงที่จะเกิดโรคหืด

ลักษณะสำคัญของโรคหอบหืด

ลักษณะสำคัญของโรคหืด คือ การที่หลอดลมของเด็กที่เกิดโรคมีความไวกว่าคนปกติ ส่งผลให้ภายหลังการติดเชื้อโรคหวัด หรือเมื่อสัมผัสกับสารที่ผู้ป่วยแพ้ หรือจากอากาศที่

เปลี่ยนแปลง เด็กจะมีอาการ ไอ เหนื่อยหอบ หายใจลำบาก เพราะหลอดลมที่ถูกกระตุ้นจะมีการตีบแคบ บวม และมีเสมหะมาก

โรคหืดในเด็กส่วนใหญ่จะมีอาการในระดับไม่รุนแรงจนถึงระดับปานกลาง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (ประมาณ 5%) ที่มีอาการรุนแรง การรักษาในปัจจุบันสามารถรักษาโรคหืดได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ไม่ว่าจะมีอาการรุนแรงเพียงใด หากเด็กปฏิบัติตามที่แพทย์แนะนำและสามารถใช้ยาได้ถูกต้องสม่ำเสมอ ในทางกลับกันเด็กที่ใช้ยาไม่ถูกต้องหรือใช้ยาไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถควบคุมอาการของโรคได้ ซึ่งมีการศึกษาที่พบว่า เด็กเหล่านี้ถึงแม้จะมีอาการในระดับไม่รุนแรง ก็มีโอกาสเสียชีวิต (ตาย) หากได้รับการรักษาที่เหมาะสม คือ เด็กและผู้ปกครองควรมีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติตาม ใช้ยาสม่ำเสมอ ดูแลสุขภาพโดยรวมให้ดี ก็สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมือนเด็กปกติได้ เนื่องจากการรักษาด้วยยาพ่นสูดหรือยารับประทานเพื่อรักษาโรคมียุทธศาสตร์สูง ผู้ป่วยเด็กเมื่อเริ่มใช้ยาไปไม่นานเช่น 1-3 เดือนอาการก็จะดีขึ้นจนเด็กและผู้ปกครองเข้าใจว่าหายจากโรคแล้วจึงมักหยุดยาหรือเริ่มใช้ยาไม่สม่ำเสมอและไม่ให้ความสำคัญกับการใช้ที่ถูกต้อง ทำให้โรค (พยาธิสภาพที่หลอดลม) ยังคงดำเนินต่อไปและอาจจะมีอาการกลับมาอีกได้ เมื่อผู้ป่วยอายุมากขึ้นหรือเมื่อเข้าสู่วัยชราที่การทำงานของปอดไม่สมบูรณ์เท่าเมื่อมีอายุน้อย อาการของหลอดลมตีบจึงชัดเจนขึ้นเหมือนกับว่าโรคหืดนี้รักษาไม่หาย แต่แท้จริงเกิดจากการรักษาที่ไม่ถูกต้องตั้งแต่แรก

ผลกระทบจากการเจ็บป่วยของเด็กต่อครอบครัว

เนื่องจากครอบครัวถูกจัดว่าเป็นระบบสังคม ที่ประกอบด้วยระบบย่อยของสมาชิกครอบครัว ซึ่งต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง ก็จะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบครอบครัว ดังนั้นการเจ็บป่วยเรื้อรังในเด็กจึงจัดว่าเป็นภาวะวิกฤตกระทบต่อระบบครอบครัวโดยรวม ในครอบครัวที่มีเด็กป่วยเรื้อรังสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะบิดามารดาของเด็กป่วยต้องรับภาระในการดูแลบุตร ต้องเผชิญสถานการณ์การจับที่คชของบุตรเป็นระยะ ๆ ส่งผลให้บิดามารดาได้รับผลกระทบ ดังนี้

1. ด้านอารมณ์ และจิตใจ บิดามารดาที่รับภาระในการดูแลบุตรที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังต้องเผชิญกับอาการหอบของบุตร ไม่ทราบว่าเกิดขึ้นในเวลาใดของแต่ละวัน ทำให้อารมณ์บิดามารดาของเด็กป่วยโรคเรื้อรังไม่มั่นคง มีความวิตกกังวล และความเครียดสูง โดยบิดามารดา อาจแสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมกรรมการดูแลบุตรที่ไม่เหมาะสม เช่น ปกป้องบุตรที่ป่วยมาก นอกจากนี้บิดามารดาต้องเผชิญ กับการตัดสินใจที่ยุ่งยาก บางครั้งมีความรู้สึกสับสนต่อการตัดสินใจแก้ปัญหา เมื่อเผชิญกับอาการหอบของบุตร และบิดาของเด็กป่วยบางคนทนต่อสภาพบุตรที่เจ็บป่วยไม่ได้ อาจใช้วิธีหลบหนีโดยทำงานหรือใช้เวลาไปกับกิจกรรมนอกบ้านมากขึ้นทำให้มารดา รวมทั้งสมาชิกคนอื่น ๆ

ในครอบครัวเห็นว่าบิดาไม่สนใจ และละเลยต่อภาวะวิกฤตดังกล่าว ฝ่ายบิดาอาจเกิดความรู้สึกว่าตนไม่เป็นที่ต้องการ เนื่องจากภรรยาให้ความสนใจบุตรที่เจ็บป่วยมากกว่าตน (Eiser, 1991 อ้างถึงในศิริลักษณ์ เกตุพินิจ, 2555)

2. ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ในครอบครัวที่มีบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังจะส่งผลให้สัมพันธภาพครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับพี่น้องของเด็กป่วย เนื่องจากบิดามารดาให้ความสนใจและดูแลเอาใจใส่เด็กที่ป่วยมากกว่าปกติ พี่น้องของเด็กป่วยไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร เวลาพูดคุยกันมีน้อย ไม่มีเวลาสนทนาร่วมกัน ทำให้พี่น้องของเด็กป่วยเกิดความอิจฉาเด็กป่วยคิดว่าบิดามารดารักเด็กป่วยมากกว่าตน และทำให้พี่น้องของเด็กป่วยแสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจจากบิดามารดา ส่งผลให้บิดามารดาที่มีความเครียดอยู่แล้ว มีความเครียดเพิ่มมากขึ้นและทำโทษพี่น้องของเด็กป่วย พี่น้องของเด็กป่วยไม่พอใจ โกรธเด็กป่วยตามมา นอกจากนี้ยังพบว่า สัมพันธภาพระหว่างสามภรรยาห่างเหินกัน เนื่องจากมารดาให้ความสนใจแต่เด็กที่ป่วย หรือมารดาบางรายไปเฝ้าบุตรที่โรงพยาบาลเป็นเวลานาน ส่วนสามีอาจต้องทำงานหนักมากขึ้น เพราะต้องมีรายจ่ายเกี่ยวกับการรักษาของบุตร และบางครั้งสามภรรยา อาจตกลงกันไม่ได้เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการดูแลเด็กป่วย สถานการณ์เหล่านี้ ทำให้สามภรรยาเกิดความเหนื่อยล้า มีเวลาพูดคุยกันน้อย ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างสามีและภรรยาได้ (ปริศนา สุนทรไชย, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณา เรืองลาภอนันต์ (2543) ที่ศึกษาผลกระทบของโรคหอบหืดต่อเด็กป่วยวัยเรียนและครอบครัว พบว่า ผลเสียที่เกิดขึ้นจากการมีบุตรเจ็บป่วยโรคหอบหืด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาเลวลง และก่อให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวได้ แต่ในบางครอบครัวสามภรณามีความสัมพันธ์กันดี รู้จักหน้าที่ของตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความผูกพันในครอบครัวมากขึ้น

สรุปได้ว่า ในครอบครัวที่มีเด็กป่วยเรื้อรัง จะได้รับผลกระทบจากการเจ็บป่วยของเด็กต่อครอบครัวในด้าน 1) อารมณ์ และจิตใจ บิดามารดาที่รับภาระในการดูแลบุตรที่ป่วยด้วยมีความวิตกกังวล และความเครียด 2) สัมพันธภาพในครอบครัว ในครอบครัวที่มีบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังจะส่งผลให้สัมพันธภาพครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับพี่น้องของเด็กป่วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับเด็กป่วยเรื้อรัง

ยอดขวัญ ชื่นบาน (2553) ศึกษาการเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเด็กป่วยด้วยโรคเรื้อรังและพี่น้อง เป็นการศึกษาแบบบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กป่วยโรคเรื้อรังและพี่น้อง ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และโรงพยาบาลกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ แบ่งออกเป็น

4 กลุ่ม ประกอบด้วย เด็กป่วยโรคเรื้อรังที่มีพี่เป็นเด็กปกติ เด็กป่วยโรคเรื้อรังที่มีน้องเป็นเด็กปกติ เด็กปกติที่มีพี่ป่วยโรคเรื้อรัง และเด็กปกติที่มีน้องป่วยโรคเรื้อรัง กลุ่มละ 30 คน รวม 120 คน อายุระหว่าง 6-12 ปี ผลวิจัยพบว่า คะแนนความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กป่วยโรคเรื้อรังและ พี่น้องทั้ง 4 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 38.77, df = 4, 115, p < .01$) โดยเด็กปกติ ที่มีพี่ป่วยโรคเรื้อรังมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 32.3 ($SD = 4.45$) และต่ำสุดคือเด็กป่วยโรคเรื้อรัง มีน้องเด็กปกติมีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเท่ากับ 18.07 ($SD = 5.39$) ผลวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมความรู้สึกที่มีคุณค่าในตนเองของเด็กป่วยโรคเรื้อรังและ พี่น้อง และบุคลากรด้านสุขภาพควรส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเด็กป่วยโรคเรื้อรัง พี่น้องเด็กป่วยโรคเรื้อรัง และครอบครัว

ศิริลักษณ์ เกตุพินิจ (2555) ศึกษาการรับรู้การเจ็บป่วยและพฤติกรรมกรรมการปรับตัว ของพี่น้องของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงบรรยายมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการรับรู้ การเจ็บป่วยและพฤติกรรมกรรมการปรับตัวของพี่น้องของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง กลุ่มตัวอย่างเป็นพี่น้อง วิทยาลัยเรียนของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังจำนวน 123 คน ผลวิจัยพบว่า 1) การรับรู้การเจ็บป่วยของ กลุ่มตัวอย่างพี่น้องของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรังมีการรับรู้การเจ็บป่วยโดยรวมถูกต้องปานกลาง และรายด้าน พบว่า มีการรับรู้ถูกต้องปานกลาง ยกเว้น ด้านการรับรู้ความรุนแรงของการเจ็บป่วย หรือการควบคุมโรค/ อาการไม่ได้/ ไม่ดี ของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง และความรุนแรงของความ เจ็บป่วยที่อาจจะเกิดขึ้นกับเด็กที่มีสุขภาพดี มีการรับรู้ไม่ถูกต้อง 2) พฤติกรรมการปรับตัวของ กลุ่มตัวอย่างพี่น้องของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง โดยรวม มีพฤติกรรมกรรมการปรับตัวอยู่ในระดับถูกต้องดี และรายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมกรรมการปรับตัวอยู่ในระดับถูกต้องดี ยกเว้น ด้านอัตมโนทัศน์ มีพฤติกรรมกรรมการปรับตัว อยู่ในระดับถูกต้องปานกลาง

Sharpe (2002 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) ได้ศึกษาพี่น้องของเด็กที่ป่วยด้วย โรคเรื้อรัง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องของเด็กที่ป่วยด้วย โรคเรื้อรัง ผลการศึกษาพบว่า 1) มีผลกระทบเชิงลบต่อสัมพันธภาพพี่น้องของเด็กที่ป่วยด้วย โรคเรื้อรัง 2) มีผลกระทบต่อประชากร 3) ข้อมูลที่ได้จากพ่อแม่เป็นในเชิงลบมากกว่าข้อมูล ที่ได้จากเด็ก 4) ทางด้านจิตใจ เช่น ภาวะซึมเศร้าวิตกกังวล พบว่า พี่น้องของเด็กที่ป่วยโรคเรื้อรัง มีการกิจกรรมที่ทำร่วมกันในกลุ่มพี่น้อง และมีคะแนนการเรียนรู้ต่ำในเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม และ 5) กลุ่มของเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังได้รับผลกระทบเชิงลบในการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม และได้สรุปว่าการให้ความสำคัญทางด้านจิตใจของพี่น้องของเด็กที่ป่วย ด้วยโรคเรื้อรัง เป็นสิ่งจำเป็น บุคลากร ทางการแพทย์จำเป็นต้องรู้ว่าพี่น้องของเด็กที่ป่วยด้วย โรคเรื้อรังมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบทางลบ

ในเชิงจิตวิทยา โปรแกรมการให้การปรึกษาพี่น้องและครอบครัวของเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง จึงสมควรนำมาศึกษาเพิ่มเติม

Debra (2003 อ้างถึงใน พนาคร แสนใจ, 2554) ศึกษาผลการให้การปรึกษาคครอบครัวแบบกลุ่มพี่น้องของเด็กที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีพัฒนาการช้า โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กสุขภาพดี อายุ 4-7 ปี จำนวน 43 คน ที่มีพี่น้องป่วยด้วยโรคเรื้อรังและมีพัฒนาการล่าช้าพร้อมด้วยผู้ปกครองให้การปรึกษาแบบบูรณาการทั้งสิ้นจำนวน 6 ครั้ง ใช้แบบวัดความรู้เกี่ยวกับพี่น้อง, ความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับพี่น้อง เก็บข้อมูลก่อนและหลังการทำกลุ่ม 17 ครอบครัวหลังจากนั้น 3 เดือน จึงติดตามผล พบว่า เด็กรับรู้ความเจ็บป่วยของพี่น้อง และความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับพี่น้องเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทั้งชายและหญิง การรับรู้ของพี่น้องเพิ่มขึ้น ในขณะที่คะแนนจากแม่ของพี่น้องยังคงอยู่ในช่วงปกติ การรับรู้ความเจ็บป่วยของพี่น้อง และความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับพี่น้องในระหว่างการติดตาม ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมการให้การปรึกษาอยู่ในระดับสูง

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเด็กวัยรุ่นที่มีสุขภาพดีกับพี่น้องที่เจ็บป่วยเรื้อรังในจังหวัดระยอง โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  5. วิธีการวิจัย
  6. สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ เด็กวัยรุ่น โดยมีคุณสมบัติดังนี้
  - 1.1 เป็นเด็กวัยรุ่นทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 12-17 ปี
  - 1.2 มีพี่หรือน้องร่วมสายโลหิตป่วยเรื้อรังหรือมีโรคประจำตัว ได้แก่ โรคหอบหืด SLE ไม่น้อยกว่า 1 ปี พักอาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน
  - 1.3 ไม่มีความผิดปกติทางสมองหรือมีประวัติโรคทางจิต
  - 1.4 สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้เข้าใจไม่มีปัญหาการได้ยิน การมองเห็น การพูด สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้
  - 1.5 มีความสมัครใจ ยินดีเข้าร่วมการศึกษาวิจัยและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดช่วงการทดลอง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กวัยรุ่นในอำเภอปลวกแดงและอำเภอเมืองจังหวัดระยอง อายุ 12-17 ปี ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น และมีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้
  - 2.1 ผู้วิจัยให้เด็กวัยรุ่นทำแบบวัดสัมพันธภาพพี่น้องที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น
  - 2.2 ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยรุ่นที่มีคะแนนสัมพันธภาพพี่น้องอยู่ในระดับต่ำสุดขึ้นไปจำนวน 20 คน ใช้วิธีการจับคู่คะแนนและสอบถามความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เพื่อคัดเลือกเข้ากลุ่มทดลอง 10 คน และกลุ่มควบคุม 10 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variables)

1.1 วิธีการปรึกษา 2 วิธี

1.1.1 การได้รับการปรึกษารอบครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

1.1.2 การไม่ได้รับการปรึกษา

2. ระยะเวลาในการทดลอง แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

2.1 ระยะก่อนการทดลอง

2.2 ระยะหลังการทดลอง

2.3 ระยะติดตามผล

3. ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ สัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดสัมพันธภาพพี่น้องที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ Furman and Buhrmester (1985) โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 เป็นผู้ใกล้ชิด แสดงความรัก และให้ความอบอุ่น (Warmth/ closeness)

1.2 เป็นผู้แสดงอำนาจที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด (Relative status/ power)

1.3 แสดงความขัดแย้งในกลุ่มพี่น้อง (Conflict)

1.4 แสดงความอิจฉาในกลุ่มพี่น้อง (Rivalry)

2. โปรแกรมการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นสู่รุ่น

การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทาง

ในการกำหนดขั้นตอนการสร้างแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ให้มีความเหมาะสมกับปัญหาของผู้รับการศึกษา จากนั้นกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดนิยามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง โดยปรับมาจากแบบวัดสัมพันธภาพ

ระหว่างพี่น้องของ Furman and Buhrmester (1985) และหัทธรัตน์ ชื่นจิตร (2545) จำนวน 48 ข้อ จากนั้นนำแบบวัดให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอ

1.2 นำแบบวัดที่ปรับตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ซึ่งจะได้รับการตรวจสอบ ความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (รายชื่อคณาจารย์ ก)

1.3 ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าความสอดคล้อง

ระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item objective congruence index) เฉพาะข้อคำถามที่มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาตั้งแต่ .50-1.00 ถ้าข้อใดมีค่า IOC ต่ำกว่า .50 ผู้วิจัยจะปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามใหม่ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง

1.4 ผู้วิจัยนำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กนักเรียนอายุ 12-17 ปี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

1.5 นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990) มีข้อคำถามที่มีคะแนนต่ำกว่า .2 จึงได้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้ตัดข้อคำถามที่มีค่าคะแนนต่ำกว่า .2 ออก 14 ข้อ เหลือข้อคำถาม 34 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .91

1.6 ผู้วิจัยนำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องที่ปรับปรุงหลังจากการทดลองใช้ไปดำเนินการวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

แบบวัดสัมพันธภาพพี่น้อง

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว เด็กป่วย หรือเด็กสุขภาพดี และพี่น้องของเด็กป่วย หรือพี่น้องของเด็กสุขภาพดี

1. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว ได้แก่ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว และจำนวนบุตร

2. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ป่วย ได้แก่ เพศ อายุ ลำดับที่เกิด ระดับการศึกษา ระยะเวลาของการเจ็บป่วย และประวัติการเจ็บป่วย

3. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพี่น้องของผู้ป่วย ได้แก่ เพศ อายุ ช่วงห่างของอายุระหว่างพี่น้อง ลำดับที่เกิดเป็นพี่หรือน้อง และระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง ซึ่งผู้วิจัยปรับมาจากแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องที่สร้างขึ้น โดย Furman and Buhrmester (1985) มีชื่อว่า Sibling relationship questionair (SRQ) และพัฒนาโดย หทัยรัตน์ ชื่นจิตร (2545) มีลักษณะเป็นข้อความที่แสดงความรู้สึกของคู่พี่น้องในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นผู้ใกล้ชิด แสดงความรัก และให้ความอบอุ่น (Warmth/ closeness) จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ข้อ คำถาม ข้อ 1 ถึง 9 เป็นข้อคำถามด้านบวกทั้งหมด

2. เป็นผู้แสดงอำนาจที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด (Relative status/ power) จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ข้อ คำถามข้อ 10 ถึง 15 ข้อคำถามด้านลบ ได้แก่ข้อ 10, 11, 15 ข้อคำถามด้านบวก ได้แก่ ข้อ 12, 13, 14

3. แสดงความขัดแย้งในคู่พี่น้อง (Conflict) จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ข้อคำถาม ข้อ 16 ถึง 25 ข้อ คำถามด้านลบ ได้แก่ข้อ 16 ถึง 20, 22 ถึง 25 ข้อคำถามด้านบวก ได้แก่ ข้อ 21

4. แสดงความอิจฉาในคู่พี่น้อง (Rivalry) จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ข้อคำถาม ข้อ 26 ถึง 34 ข้อ คำถามด้านลบ ได้แก่ ข้อ 27 ถึง 34 ข้อคำถามด้านบวก ได้แก่ข้อ 26

การให้คะแนนพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้

คำตอบ	ข้อคำถามด้านบวก	ข้อคำถามด้านลบ	
ไม่จริงที่สุด	1	5	คะแนน
ไม่จริง	2	4	คะแนน
จริงบ้างไม่จริงบ้าง	3	3	คะแนน
จริง	4	2	คะแนน
จริงที่สุด	5	1	คะแนน

การแปลความหมายพิจารณาว่าถ้าคะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง สูงกว่า แสดงว่า เด็กวัยเรียนมีสัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องทางด้านบวกหรืออยู่ในเกณฑ์ดีกว่า คู่พี่น้องที่มีคะแนนสัมพันธภาพต่ำ ซึ่งแบบสัมภาษณ์สัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้อง (Sibling relationship questionnaire: SRQ)

สรุปข้อคำถามได้ตามองค์ประกอบต่อไปนี้

องค์ประกอบ	ข้อคำถาม
ด้านที่ 1 เป็นผู้ใกล้ชิดแสดงความรัก และให้ความอบอุ่น (Warmth/ closeness) (9)	ทางบวก ข้อ 1-9 -
ด้านที่ 2 เป็นผู้แสดงอำนาจที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด (Relative status/ power) (6)	12, 13, 14 10, 11, 15
ด้านที่ 3 แสดงความขัดแย้งในกลุ่มพี่น้อง (Conflict) (7)	21 16-20, 22-25
ด้านที่ 4 แสดงความอิจฉาในกลุ่มพี่น้อง (Rivalry) (8)	26 27-34

โปรแกรมการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เพื่อเพิ่มสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบของการปรึกษา
2. กำหนดโครงสร้างของเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของโปรแกรม เพื่อเพิ่มสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง
3. สร้างโปรแกรมการปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการสร้างสัมพันธภาพ ผู้วิจัยกำหนดการทดลองโปรแกรม 10 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที โดยผู้วิจัยให้การปรึกษารายบุคคล เนื่องจากไม่สามารถนำพี่หรือน้องที่เจ็บป่วยเรื้อรังเข้าร่วมด้วยทุกครั้ง ผู้วิจัยจึงกำหนดการปรึกษาแต่ละครั้งดังนี้

ครั้งที่ 1 การปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 2 การเป็นผู้ใกล้ชิด แสดงความรัก และให้ความอบอุ่น

ครั้งที่ 3 การเป็นผู้ใกล้ชิด แสดงความรัก และให้ความอบอุ่น (ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้อง

เข้าร่วมการปรึกษาคู่)

ครั้งที่ 4 การเป็นผู้แสดงอำนาจที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด

ครั้งที่ 5 การเป็นผู้แสดงอำนาจที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด

ครั้งที่ 6 การแสดงความขัดแย้งในคู่พี่น้อง (ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาคด้วย)

ครั้งที่ 7 การแสดงความขัดแย้งในคู่พี่น้อง (ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาคด้วย)

ครั้งที่ 8 การแสดงความอิจฉาในคู่พี่น้อง

ครั้งที่ 9 การแสดงความอิจฉาในคู่พี่น้อง

ครั้งที่ 10 การปัจฉิมนิเทศและยุติการศึกษา (ครั้งนี้ได้เชิญพ่อหรือแม่และพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาคด้วย) (รายละเอียดดังภาคผนวก ก)

4. ผู้วิจัยนำโปรแกรมการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ระหว่างนิยามศัพท์ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา และวิธีการดำเนินการและแก้ไขข้อบกพร่อง ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5. จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของเนื้อหา วัตถุประสงค์และรูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการศึกษาแต่ละครั้ง

6. ผู้วิจัยนำโปรแกรมการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำโปรแกรมที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรม วิธีการและระยะเวลา ผู้วิจัยทำการปรับปรุงโปรแกรมให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงนำโปรแกรมไปดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental design) เพื่อศึกษาผลการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง จำนวน 20 คน โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เป็นพี่น้องจำนวน 10 คน กับกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงจากระหว่างรุ่น 10 คน โดยแบ่งระยะเวลาในการทดลองเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล โดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองประเภทสององค์ประกอบแบบวัดซ้ำหนึ่งองค์ประกอบ (Two-factor experimental with repeated measures on one factor) โดยมีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

	b1	...	bj	...	bq
a1	G1	...	G1	...	G1
a2	G2	...	G2	...	G2

ภาพที่ 4 แบบแผนการทดลอง (Winner, Brown & Michels, 1991)

ความหมายของสัญลักษณ์

a 1 แทน กลุ่มทดลอง (วิธีการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น)

a 2 แทน กลุ่มควบคุม

b 1 แทน ระยะก่อนการทดลอง

b j แทน ระยะหลังการทดลอง

b q แทน ระยะติดตามผล

G 1 แทน จำนวนคนที่ได้รับโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

G 2 แทน จำนวนคนที่ใช้ชีวิตประจำวันปกติ

วิธีการดำเนินการทดลอง

1. ขั้นตอนเตรียมการทดลอง

1.1 เสนอแบบอนุมัติทำวิทยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการจริยธรรม เพื่อตรวจสอบขั้นตอนในการทดลองมิให้กระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพ หรือมีอันตรายใด ๆ แก่กลุ่มตัวอย่าง

1.2 นำหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ถึง โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการวิจัย

2. ขั้นตอนการทดลอง แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ระยะก่อนการทดลอง

2.1.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยเรียนอายุ 12-17 ปี ที่มีพี่น้องเจ็บป่วยเรื้อรัง โดยใช้แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

2.1.2 นำคะแนนที่ได้มาพิจารณาเพื่อจัดเรียงจากน้อยสุดขึ้นไป จำนวน 20 คน เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.1.3 สอบถามความสมัครใจของเด็กวัยเรียน และขออนุญาตผู้ปกครอง ก่อนเข้าร่วมการทดลอง

2.1.4 สุ่มตัวอย่าง (Random assignment) เพื่อจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง คะแนนที่ได้จากการทดสอบในกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ จะเป็นคะแนนของระยะก่อนการทดลอง จากนั้นนับวัน เวลา และสถานที่กับนักเรียนในการทดลอง และอภิปรายรายบุคคล

2.2 ระยะทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มทดลองได้รับการให้การศึกษาครบถ้วน การเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เพื่อพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ตามโปรแกรมที่ได้ผ่านการตรวจสอบแล้วจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที สัปดาห์ละ 2 ครั้งติดต่อกัน 5 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุม ไม่ได้รับการศึกษาครบถ้วน การเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

2.3 ระยะหลังการทดลอง

เมื่อสิ้นสุดการให้การศึกษาในครั้งที่ 10 ผู้วิจัยให้กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง คะแนนที่ได้จะเป็นคะแนนในระยะหลังการทดลอง

2.4 ระยะติดตามผล

ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการให้การศึกษา 2 สัปดาห์ ทำการประเมินผลการให้การศึกษาครบถ้วน โดยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ซ้ำอีกครั้ง คะแนนที่ได้จะเป็นคะแนนในระยะติดตามผล จากนั้นทำการประเมินผลการทดลอง เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและประเมินผลการศึกษาในครั้งนี้

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ได้ตระหนักถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยผู้วิจัยชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่าง ทราบถึงสิทธิที่จะเข้าร่วมงานวิจัยด้วยตนเอง โดยการตอบรับหรือปฏิเสธจะไม่มีผลเสียใด ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การดำเนินการทุกอย่างจะถือเป็นความลับ ผู้วิจัยเข้าแนะนำตัวกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย พร้อมทั้งชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย การเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับทั้งสิทธิในการปฏิเสธ การไม่เข้าร่วมการวิจัย หรือถอนตัวจากการวิจัยโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ทำการลงรหัส ป้อนข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของคะแนนจากแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระลอกก่อนการทดลอง ระยะเวลาหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

2. วิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือได้แก่

2.1 ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ

วัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index)

2.2 ความเชื่อมั่น โดยการหาค่าอำนาจจำแนก และสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบแอลฟาของครอนบาค

2.3 ทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทสองตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Repeated-measure analysis of variance: One between-subjects variable and one within-subject variable) (Howell, 2007, p. 461-466) และเมื่อพบความแตกต่าง ทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วย วิธี นิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls method)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการทดลองและการแปลความหมายของผลการทดลองเป็นที่เข้าใจตรงกันผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

Mean แทน คะแนนเฉลี่ย

SD แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

df แทน ระดับชั้นของความเป็นอิสระ

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

F แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงค่าเอฟ

SS แทน ผลบวกของคะแนนเบี่ยงเบนแต่ละตัวยกกำลังสอง

MS แทน ค่าความแปรปรวน

I แทน ระยะของการทดลอง

G แทน วิธีการ

I x G แทน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของทดลอง

q แทน ค่าวิกฤตของการแจกแจง *q*

r แทน ลำดับชั้นการอยู่ห่างจากกันของค่าเฉลี่ย

* แทน ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กลุ่มทดลอง แทน กลุ่มที่ได้รับการศึกษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น
กลุ่มควบคุม แทน กลุ่มวิธีปกติ คือไม่ได้รับการศึกษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 4 ตอนตามลำดับขั้นตอนดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง			คนที่	กลุ่มควบคุม		
	ระยะ	ระยะ	ระยะ		ระยะ	ระยะ	ระยะ
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ติดตามผล		ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ติดตามผล
1	91	100	104	1	92	95	97
2	94	102	106	2	93	94	94
3	96	103	107	3	94	101	95
4	103	115	116	4	102	104	99
5	117	125	130	5	115	115	120
6	117	125	128	6	116	114	114
7	117	124	126	7	118	121	119
8	123	128	132	8	122	125	124
9	127	133	138	9	127	125	127
10	129	132	135	10	132	129	125
รวม	1,114	1,187	1,222	รวม	1,111	1,123	1,114
Mean	111.40	118.70	122.20	Mean	111.10	112.30	111.40

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลเป็น 111.40, 118.70 และ 122.20 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็น 111.10, 112.30 และ 111.40 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมในระยะต่าง ๆ ของการทดลอง ($n = 10$)

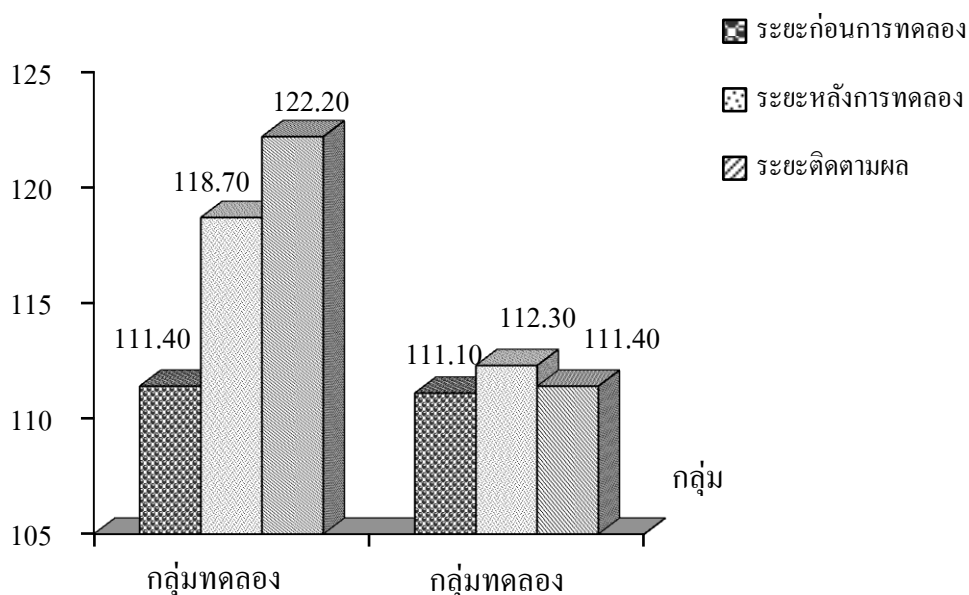
กลุ่ม	ระยะการทดลอง	Mean	SD
กลุ่มทดลอง	ก่อนการทดลอง	111.40	14.17
	หลังการทดลอง	118.70	12.75
	ติดตามผล	122.20	12.83
กลุ่มควบคุม	ก่อนการทดลอง	111.10	14.76
	หลังการทดลอง	112.30	12.98
	ติดตามผล	111.40	13.57

จากตารางที่ 2 พบว่า ในระยะก่อนการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็น 111.40 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 14.17 ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็น 111.10 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 14.76

ในระยะหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็น 118.70 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 12.75 ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็น 112.3 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 12.98

และในระยะติดตามผลกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็น 122.20 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 12.83 ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็น 111.40 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น 13.57

จากข้อมูลข้างต้นสามารถแสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยในระยะต่าง ๆ ของการทดลองได้ดังภาพที่ 5

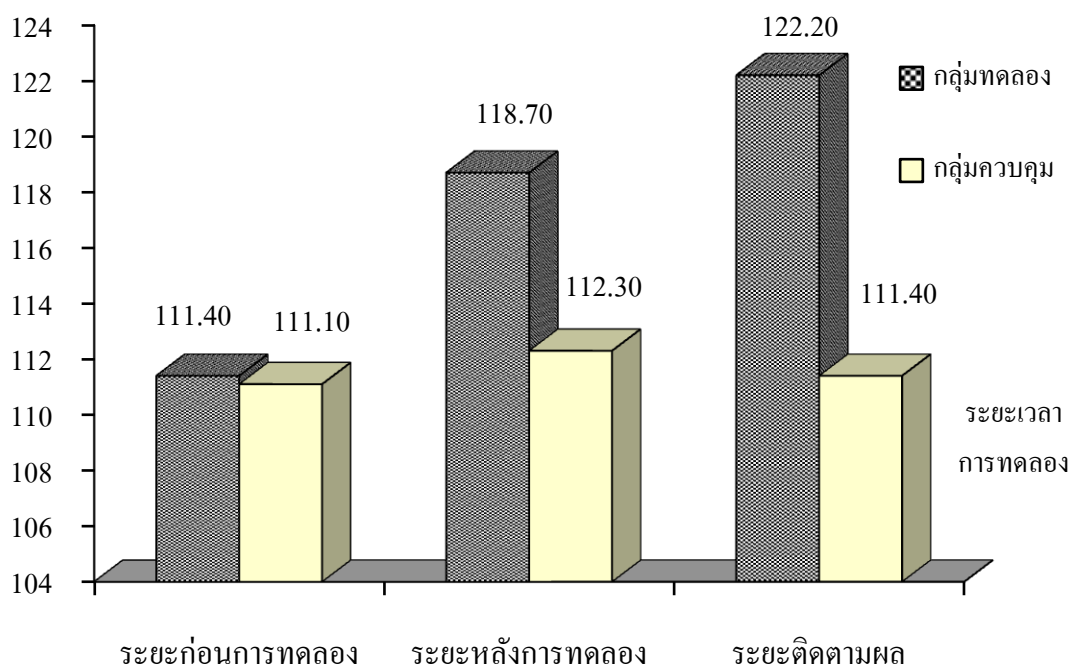

ภาพที่ 5 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพื้นที่ร่องระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

จากภาพที่ 5 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพื้นที่ร่องในระยะก่อนการทดลองเป็น 111.40 ระยะหลังการทดลองเป็น 118.70 และระยะติดตามผลเป็น 122.20 ตามลำดับซึ่งพบว่า ระยะหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง 7.30 คะแนน และระยะติดตามผลมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง 10.80 คะแนนและมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระยะหลังการทดลอง 3.50 คะแนน

ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพื้นที่ร่องในระยะก่อนการทดลองเป็น 111.10 ระยะหลังการทดลองเป็น 112.30 และระยะติดตามผลเป็น 111.40 ซึ่งพบว่า ระยะหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง 1.20 คะแนน และระยะติดตามผล มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง 0.30 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระยะหลังการทดลอง 0.90 คะแนน

และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพื้นที่ร่องระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามระยะเวลาต่าง ๆ ของการทดลองแล้วแสดงผล ดังภาพที่ 6 คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพื้นที่ร่อง

ภาพที่ 6 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะเวลาต่าง ๆ ของการทดลอง ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

จากภาพที่ 6 พบว่า ในระยะก่อนทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ในระยะก่อนการทดลองเป็น 111.40 และกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 111.10 ซึ่งกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 0.30 คะแนน

ส่วนในระยะหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 118.7 และกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 112.30 โดยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงกว่ากลุ่มควบคุม 6.40 คะแนน

และในระยะติดตามผลพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 122.20 และกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยเป็น 111.40 โดยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 10.80 คะแนน

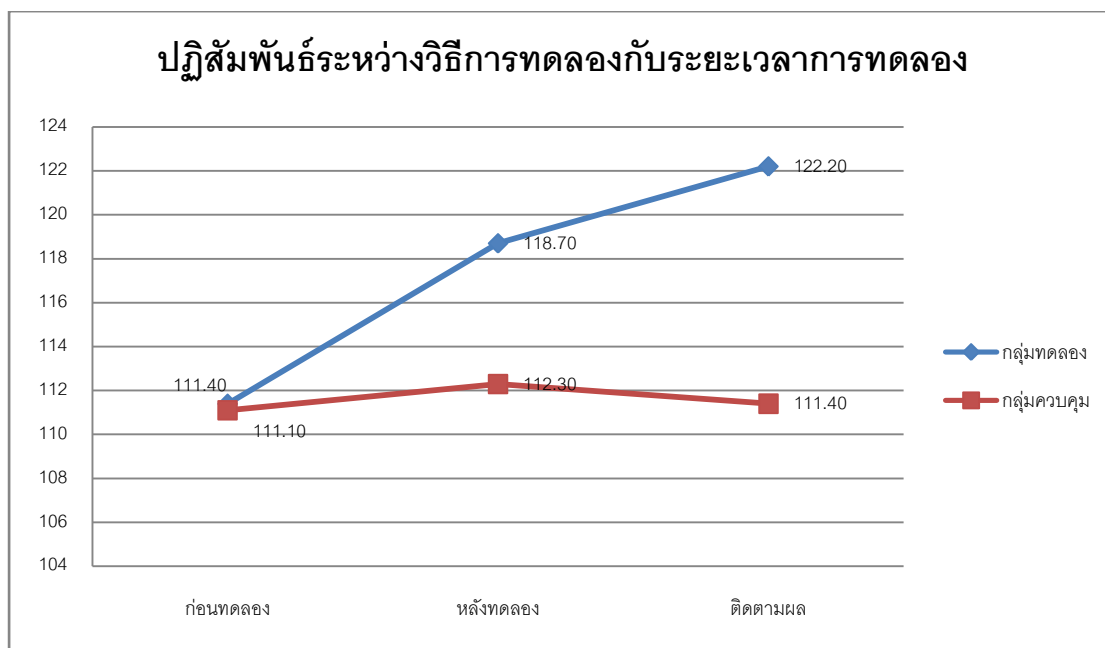
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง
ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

Source	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between subjects	19	9763.65			
Groups	1	10.41	510.41	0.94	.34
<i>Ssw/ in groups</i>	18	9753.23	541.84		
Within subjects	40	755.63			
Intervals	2	337.03	168.51	43.25*	.00
IXG	2	278.33	139.01	35.67*	.00
<i>IXSsw/ in groups</i>	36	140.26	3.89		
Total	59	10519.28			

* $p < .05$

จากตาราง 3 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลา (IxG) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระหว่างระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล (Intervals) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (Groups) แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาพที่ 7 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

จากภาพที่ 7 พบว่า ในระยะก่อนการทดลองกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกัน แต่ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง กล่าวคือ ในระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง สูงกว่ากลุ่มควบคุม และในระยะติดตามผล เด็กวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง สูงกว่ากลุ่มควบคุมเช่นกัน แสดงให้เห็นว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองทั้งสองสิ่งนี้ส่งผลร่วมกันต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องของเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการศึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น และกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีคะแนนเฉลี่ยต่างกัน

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

Source	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between groups	1	.45	.45	.00	.96
Within groups	54	9893.50	183.21		

$$F_{.05}(1,18) = 4.41$$

ปรับค่า *df* ด้วยวิธีการของ Welch-Satterthwaite (Howell, 1997, p. 470) ได้ค่า *df* = 18

จากตารางที่ 4 พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่า ระยะก่อนทดลอง คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน แต่ปริมาณไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

Source	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between groups	1	204.80	204.80	1.11	.28
Within groups	54	9893.50	183.21		

$$F_{.05}(1,18) = 4.41$$

ปรับค่า *df* ด้วยวิธีการของ Welch-Satterthwaite (Howell, 1997, p. 470) ได้ค่า *df* = 18

จากตาราง 5 พบว่า ในระยะหลังการทดลอง คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า ระยะหลังทดลอง คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน แต่ปริมาณไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

Source	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between groups	1	583.20	583.20	3.18	.08
Within groups	54	9893.50	183.21		

$F_{.05}(1, 18) = 4.41$

* $p < .05$ ปรับค่า *df* ด้วยวิธีการของ Welch-Satterthwaite (Howell, 1997, p. 470) ได้ค่า *df* = 18

จากตารางที่ 6 พบว่า ในระยะติดตามผล คะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า วิธีการทดลองส่งผลให้กลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง แตกต่างกัน แต่ปริมาณไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบผลย่อยของระยะเวลาในกลุ่มทดลอง

Source	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Between subjects	9	4716.70	524.07		
Interval	2	607.26	303.63	146.13*	.00
Error	18	37.40	2.07		
Total	29	5361.36			

* $p < .05$

จากตารางที่ 7 พบว่า คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องของกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่าง ดังนั้น จึงเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็นรายคู่ด้วยวิธีทดสอบแบบนิวแมน-คูลส์ (Newman -Keuls Method) ดังตาราง 9

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็นรายคู่ของกลุ่มทดลอง
ในระยะก่อนการทดลองระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลด้วยวิธีทดสอบ

แบบนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls method)

	ระยะก่อนทดลอง	ระยะหลังการทดลอง	ระยะติดตามผล
Mean	111.4	118.7	122.2
111.4		7.3*	10.8*
118.7			3.5*
122.2			
<i>R</i>		2	3
$q_{.95}(r,18)$		3.26	4.04
$q_{.95}(r,18) \sqrt{\frac{MS_{error}}{n}}$		1.81	2.24

จากตารางที่ 8 พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะ
หลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระยะดับ .05 คะแนนเฉลี่ย
สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระยะดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะติดตามผลสูงกว่า
ระยะหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระยะดับ .05

แสดงว่า วิธีการทดลองส่งผลให้กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง
ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง และนอกจากนี้ยังพบว่า
ระยะติดตามผลมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงกว่าระยะหลังการทดลองเช่นกัน

ตารางที่ 9 ผลการทดสอบผลย่อยของระยะเวลาในกลุ่มควบคุม

Source	df	SS	MS	F	p
Between subjects	9	5036.53	559.61		
Interval	2	7.80	3.90	.68	.51
Error	18	102.86	5.71		
Total	29	5147.2			

จากตารางที่ 9 พบว่า คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในกลุ่มควบคุมในระยะ
ก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research Design) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กวัยเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงในจังหวัดระยอง อายุระหว่าง 12-17 ปี มีพี่น้องร่วมสายโลหิตเจ็บป่วยเรื้อรัง พักอาศัยอยู่รวมบ้านเดียวกัน ที่ได้คะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องต่ำโดยเรียงจากผู้ที่มีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องต่ำที่สุด 20 คน สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัย หลังจากนั้นแบ่งกลุ่มด้วยการจับคู่คะแนนเข้ากลุ่มทดลอง 10 คน และกลุ่มควบคุม 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง และโปรแกรมการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น การเก็บข้อมูลดำเนินการตั้งแต่วัดผลคะแนนในระยะก่อนการทดลอง ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลองทั้งสองกลุ่มในระยะทดลองกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง เป็นกลุ่มที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ตามโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที สัปดาห์ละ 2 ครั้ง รวมระยะเวลาการให้การปรึกษาทั้งสิ้น 5 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ระยะหลังการทดลอง คือ ระยะหลังการให้การปรึกษาครบตามโปรแกรมที่กำหนด จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อเก็บเป็นคะแนนระยะหลังการทดลอง ภายหลังจากเสร็จสิ้นการทดลองทั้งช่วงเวลา 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องอีกเป็นครั้งที่ 3 โดยมีการสลับข้อคำถามเพื่อป้องกันการจดจำ และตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และเก็บเป็นคะแนนในระยะติดตามผล จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทสองตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (Two between-subjects variables and one within-subjects variable) (Howell, 2007, pp. 461-466) และเมื่อพบความแตกต่างทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีนิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls method) โดยการศึกษาครั้งนี้มีสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาและวิธีการทดลอง
2. กลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะหลังการทดลอง มากกว่า กลุ่มควบคุม

3. กลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะติดตามผล มากกว่า กลุ่มควบคุม
4. กลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะหลังการทดลอง มากกว่า ระยะก่อนการทดลอง
5. กลุ่มทดลองที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะติดตามผล มากกว่า ระยะก่อนการทดลอง

สรุปผลการวิจัย

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องของเด็กวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงกว่าเด็กวัยเรียนเรียนกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงกว่าเด็กวัยเรียนกลุ่มควบคุมในระยะติดตามผลอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
4. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลตามผลสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากวิธีการทดลองและระยะเวลาการทดลองส่งผลร่วมกันต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง คือ ระยะก่อนการทดลองเด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครบถ้วนตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น และเด็กวัยเรียนกลุ่มควบคุมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องไม่ต่างกัน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปจนถึงช่วงระยะหลังการทดลอง

และระยะติดตามผล ผลคะแนนมีความแตกต่างกัน คือ เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยทางสถิติที่ .05 และในระยะติดตามผล พบว่า เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงให้เห็นว่า วิธีการทดลองและระยะเวลาของการทดลองส่งผลร่วมกันต่อคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีระภา ธาราสุข (2557) ที่ศึกษาผลการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อการยอมรับของครอบครัววัยรุ่นหญิงครรภ์แรก กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดา หรือมารดา และหญิงวัยรุ่นครรภ์แรกอายุ 13-19 ปี ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลอง กับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครอบครัววัยรุ่นหญิงครรภ์แรกในกลุ่มทดลองมีการยอมรับของครอบครัวต่อการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่นแตกต่างจากกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครอบครัววัยรุ่นหญิงครรภ์แรกในกลุ่มทดลองมีการยอมรับของครอบครัวต่อการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่นในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างจากระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง โดยการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องได้มากขึ้นทั้งในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลตามเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

2. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงกว่า เด็กวัยเรียนกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะหลังการทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 6.4 คะแนน แสดงว่า วิธีการทดลองส่งผลให้กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องแตกต่างจากกลุ่มควบคุม แต่ปริมาณ ไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง พบว่า กลุ่มทดลองคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง สูงขึ้นจากก่อนการทดลอง จึงทำให้คะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ของทั้งสองกลุ่มมีค่าใกล้เคียงกัน เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนทั้งสองกลุ่ม จึงไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า ผลจากการให้การรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ส่งผลให้คะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

แต่ทั้งนี้เนื่องจาก การประสานรอยร้าวที่ค้างค้ำในจิตใจของเด็กวัยเรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ที่มีพี่น้องเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งมีอาการเป็น ๆ หาย ๆ เช่น อาการหอบกำเริบจากโรคหอบหืด สร้างความวิตกกังวลต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นห่วงพี่น้องที่กำลังป่วย ส่งผลทำให้พี่น้องที่สุขภาพดีนั้น อาจรู้สึกน้อยใจหรือรู้สึกผิด หรือเป็นกังวล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Derouin and Jessee (1996 อ้างถึงใน ททัษรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) กล่าวว่า ผลกระทบจากการเจ็บป่วยของเด็กต่อครอบครัวด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ในครอบครัวที่มีบุตรเจ็บป่วยเรื้อรัง จะส่งผลให้สัมพันธภาพครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับพี่น้องของเด็กป่วย เนื่องจากบิดามารดาให้ความสนใจและดูแลเอาใจใส่เด็กที่ป่วยมากกว่าปกติ พี่น้องของเด็กป่วยไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร เวลาพูดคุยกันมีน้อย ไม่มีเวลาสนทนาร่วมกัน ทำให้พี่น้องของเด็กป่วยเกิดความอิจฉาเด็กป่วยคิดว่าบิดามารดารักเด็กป่วยมากกว่าตน และทำให้พี่น้องของเด็กป่วยแสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจจากบิดามารดา ส่งผลให้บิดามารดาที่มีความเครียดอยู่แล้ว มีความเครียดเพิ่มมากขึ้น และทำโทษพี่น้องของเด็กป่วย พี่น้องของเด็กป่วยไม่พอใจ โกรธเด็กป่วยตามมา นอกจากนี้ยังพบว่าสัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยาห่างเหินกัน เนื่องจากมารดาให้ความสนใจแต่เด็กที่ป่วยหรือมารดาบางรายไปเฝ้าบุตรที่โรงพยาบาลเป็นเวลานาน ส่วนสามีอาจต้องทำงานหนักมากขึ้น เพราะต้องมีรายจ่ายเกี่ยวกับการรักษาของบุตร และบางครั้งสามีภรรยาอาจตกลงกันไม่ได้เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการดูแลเด็กป่วย สถานการณ์เหล่านี้ทำให้สามีภรรยาเกิดความเหนื่อยล้า มีเวลาพูดคุยกันน้อย ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างสามีและภรรยา สอดคล้องกับพีญญา กุลนภาดล (2555, หน้า 59) กล่าวว่า ทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีแนวคิดหลักที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยงร่วมกัน 8 ประการ เพื่อที่จะอธิบายกระบวนการทางด้านอารมณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายผ่านรุ่นต่าง ๆ โดยลักษณะสัมพันธภาพที่เชื่อมโยง 8 ประเด็นที่ประสานเกี่ยวข้อกันนั้น 6 ประเด็นแรก กล่าวถึงกระบวนการอารมณ์ในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย 2 ประเด็นหลัง กล่าวถึง การตัดขาดทางอารมณ์ (Emotion cutoff) และภาวะถดถอยของสังคม (Societal regression) ซึ่งเป็นกระบวนการทางอารมณ์ในครอบครัวที่ส่งผ่านสู่รุ่นหลังได้ในสังคม ทั้ง 8 ประเด็นนี้มาจากสมมติฐานในการศึกษาภาวะสุขภาพจิตในบุคคล เช่น การศึกษาภาวะความวิตกกังวลเรื้อรัง (Chronic anxiety) ที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตบุคคลทั่วไป ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ในครอบครัว แต่ละวัฒนธรรม ภาวะวิตกกังวลเรื้อรังที่เกิดขึ้นนั้นเป็นภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สอดคล้องกับ อุมภาพร ตรังคสมบัติ (2554, หน้า 17) กล่าวว่า ครอบครัวก็เป็นระบบ (System) ที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลเข้าด้วยกัน เกิดเป็นระบบใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากลักษณะของแต่ละบุคคล โดยมีระบบย่อยต่าง ๆ ในระบบครอบครัว เช่น ระบบย่อยแห่งบุคคล (Individual subsystem) ระบบย่อยของสามีภรรยา (Spousal subsystem)

ระบบย่อยของพ่อแม่ (Parental subsystem) ระบบย่อยของพี่น้อง (Sibling subsystem) เป็นต้น ระบบย่อยแต่ละหน่วยมีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เมื่อหน่วยย่อยหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลง จะทำให้เกิดความเครียดในระบบนั้นและมีผลให้หน่วยย่อยอื่น ๆ และระบบทั้งระบบมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของระบบรวมทั้งจะมีผลกระทบต่อหน่วยย่อยแต่ละหน่วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อคนสองคนกำลังนั่งอยู่ในห้องและมีคนที่สามเดินเข้ามา ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งหมด คือ เกิดความสัมพันธ์แบบ 3 คน (Triad) แทนที่จะเป็นแบบ 2 คน (Dyad) อาจเกิดการเข้าพวกกัน โดยคนที่เข้ามาใหม่อาจสนิทกับคนแรก และพูดคุยกันอย่างถูกคอ ทำให้คนที่สองรู้สึกเหมือนเป็นส่วนเกินจนต้องลุกออกไป ในทางตรงกันข้าม ถ้าสองคนแรกไม่คุ้นเคยกันและนั่งอยู่ด้วยกันอย่างอึดอัด การมีบุคคลที่สามเข้ามา อาจทำให้บรรยากาศในห้องดีขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างสองคนแรกมีความตึงเครียดน้อยลงก็ได้ เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาสัมพันธภาพพี่น้องตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต้องใช้เวลานานพอที่จะพัฒนาระบบอารมณ์ของพี่น้อง และต้องเปลี่ยนแปลงทั้งระบบครอบครัวเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ยั่งยืน กรณีนักเรียนหญิงคนหนึ่ง ไม่พอใจที่แม่มักจะแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย พี่ชายมากกว่า ทำให้เธอรู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรมจากแม่ ส่วนพ่อจะดุคำ หรือทุบตีแม่ เมื่อพบว่าเธอทะเลาะกับแม่ พ่อกับแม่จึงมักขัดแย้งกันอยู่เสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดการถ่ายโอนกระบวนการทางอารมณ์ในครอบครัว อีกทั้งระบบย่อยแต่ละหน่วยยังมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

3. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

มีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงกว่า เด็กวัยเรียนกลุ่มควบคุมในระยะติดตามผลอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยเรียนที่ได้รับการรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องในระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 10.80 คะแนนแสดงว่า วิธีการทดลองส่งผลให้กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องแตกต่างจากกลุ่มควบคุม แต่ปริมาณไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง สูงขึ้นจากก่อนการทดลอง จึงทำให้คะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ของทั้งสองกลุ่มมีค่าใกล้เคียงกัน เมื่อทดสอบความแตกต่าง คะแนนทั้งสองกลุ่มจึงไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า ผลจากการให้การรักษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ส่งผลให้คะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มทดลอง พบว่า มีแนวโน้มที่สัมพันธภาพจะพัฒนาขึ้น เนื่องจากเด็กวัยเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษา ได้เข้ารับการฝึกฝนทักษะการแสดงออกถึงการสร้างสัมพันธภาพตามโปรแกรมศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้สามารถแก้ไขปัญหา และค้นหาทางออกของปัญหาได้ด้วยตนเอง

4. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ระยะเวลาหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

จากผลการวิจัย พบว่า เด็กวัยเรียนที่ได้รับการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องอย่างเหมาะสม ในระยะเวลาหลังการทดลอง ซึ่งสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง เนื่องจากหลังการได้รับการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เด็กวัยเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเพิ่มขึ้นกว่าก่อนรับการปรึกษา

ทั้งนี้เพราะ ทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้สมาชิกครอบครัวแต่ละคนสามารถแยกตนเองจากครอบครัว ช่วยให้ครอบครัวเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมระหว่างรุ่น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพการณ์ในอดีตว่า มีอิทธิพลต่อรูปแบบของครอบครัวในปัจจุบัน และเพิ่มระดับความสามารถในการแยกตนเอง จากการถูกล้อมรวมทางอารมณ์ กรณีที่มีการขัดแย้งกันในคู่พี่น้อง แต่ภายหลังจากการได้รับการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ผลคะแนนของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องเพิ่มขึ้นกว่าก่อนรับการปรึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเทคนิคของทฤษฎี ช่วยให้เด็กวัยเรียนได้พัฒนาฝึกฝนการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง โดยเฉพาะเทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to person relationship) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้สมาชิกในครอบครัว 2 คนได้ติดต่อกันโดยพูดคุยกัน เปิดใจกันในเรื่องส่วนตัวของกันและกัน แสดงความรู้สึกที่มีต่อกัน โดยไม่พูดถึงหรือเอ่ยถึงบุคคลคนที่สาม หรือสิ่งอื่นไม่นำบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง เทคนิคนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ช่วยให้รู้จักตนเองมากขึ้น ดังกรณีของนักเรียนชายคนหนึ่ง เมื่อใช้เทคนิคสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวแล้ว ทำให้เขาและพี่ชายได้เปิดเผยความรู้สึกออกมาและกล้าที่จะแสดงออกถึงความรักที่มีต่อพี่ได้ง่ายขึ้น ไม่เคอะเขินเหมือนแต่ก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพดี ทรัพย์เจริญ (2556) ที่ศึกษาผลการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อความสามารถในการแยกตนเองของนิสิตปริญญาตรีที่ได้รับการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแยกตนเองในระยะหลังศึกษา และระยะติดตามผลแตกต่างจากระยะก่อนศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องตามเทคนิค การปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ ของพี่น้องได้ อีกทั้งยังช่วยให้พี่น้องได้กล้าเปิดเผยความรู้สึกและกล้าแสดงออกซึ่งความรักมากขึ้น อย่างเหมาะสม จึงสนับสนุนสมมติฐานข้อ 4

5. เด็กวัยเรียนที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น มีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง อย่างเหมาะสมระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง จากผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยเรียนที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น มีการพัฒนาตนเองทางด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ในระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนการทดลอง เนื่องจากหลังจากทำการยุติการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการ เชื่อมโยงระหว่างรุ่นไปแล้ว 2 สัปดาห์ เด็กวัยเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ที่เหมาะสมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนรับการปรึกษา โดยความสำเร็จนี้เนื่องจากเด็กวัยเรียน ที่ได้รับ การปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นได้ร่วมฝึกฝนโดยใช้เทคนิคการจัดการกับ สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation) ซึ่งเป็นเทคนิคที่ผู้ให้การศึกษาจะช่วยให้บุคคลที่ยังคง เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนและกับอีก 2 คนในสามเหลี่ยมสัมพันธ์ โดยไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่ง และสามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างเป็นกลางมากที่สุด โดยแยกตนออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์ ส่งผลต่อการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญาจักษ์ แก้วแกมเกษ (2556) ที่ศึกษาภาวการณ์ตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวของนิสิตปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยให้การศึกษาทฤษฎีระบบ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยภาวการณ์ตัดขาดทางอารมณ์แตกต่างจากกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยภาวะการตัดขาดทางอารมณ์ของกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล พบว่า แตกต่างจากระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ทั้งนี้เนื่องจากการติดตามผลหลังจกการยุติการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่นไปแล้ว 2 สัปดาห์ ก็พบว่า เด็กวัยเรียนยังคงมีการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง อย่างต่อเนื่อง สามารถอธิบายได้ว่า การให้การศึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เป็นสิ่งที่น่าสนใจในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องที่เหมาะสมของนักเรียน ซึ่งจะช่วย ส่งเสริมให้ผู้รับการศึกษา มีทักษะในการแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อพี่น้อง จึงสามารถสรุปผล การทดลองได้ว่า เด็กวัยเรียนที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

มีสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องอย่างเหมาะสมในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง จึงสนับสนุนสมมติฐานข้อ 4

จะเห็นได้ว่า จากแนวคิดที่กล่าวมา การที่เด็กวัยเรียนกลุ่มทดลองได้รับการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น จนทำให้ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล เด็กวัยเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องสูงขึ้นกว่าระยะก่อนการทดลอง นั่นเป็นเพราะเด็กวัยเรียนกลุ่มทดลองได้รับการฝึกฝนทักษะการสร้างสัมพันธภาพกับพี่น้อง ได้ระบายความรู้สึก พุดคุย และผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคต่าง ๆ ของทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง แม้จะมีคะแนนไม่มากพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม แต่ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มทดลอง ทั้งระยะหลังการทดลอง และติดตามผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ที่จะนำโปรแกรมการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องไปใช้ ควรศึกษาโปรแกรมให้ชัดเจน และศึกษากลุ่มตัวอย่างที่จะนำโปรแกรมไปใช้ให้เหมาะสมกับโปรแกรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
2. หน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรจะได้รับการอบรมหลักการแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีจากนักจิตวิทยาการศึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญตลอดจนต้องผ่านการอบรมและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญอย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวังไว้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การให้การศึกษารอบครัวตามทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นนั้นเป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์ต่อผู้รับการศึกษา ทั้งยังเน้นให้ผู้รับการศึกษาได้เข้าใจตนเองสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง และสามารถใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบันได้อย่างมีความสุข ควรมีการนำไปใช้กับสมาชิกทุกคนในครอบครัว เพื่อคูประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2548). *กรอบการวิจัยสุขภาพจิต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- กฤตยา แสงเจริญ, นิตาวรรณ ฉันทะปริดา, ภัณฑิลา อัฐรัตน์ และสมพร วัฒนนุกุลเกียรติ. (2546). *ความรุนแรงระหว่างพี่น้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น
- จรรยา สุวรรณทัต. (2530). ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ในเอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการ เด็กและการเลี้ยงดู (หน่วยที่ 8-15) สาขาคุณกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- จิราพร ชมพิกุล, ปราณี สุทธิสุขนธ์, เกรียงศักดิ์ ซื่อเลื่อม และคุณิณี คำมี. (2552). *สัมพันธภาพ ในครอบครัวไทย = Relationship in Thai families*. นครปฐม: สถาบันพัฒนา การสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชูวิทย์ รัตนพลแสนย์. (2549) *การให้คำปรึกษาคู่ชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสมรสของคู่สมรส ทหารเรือ*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงมณี จงรักษ์. (2549). *ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริม เทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- คุณิณี เล็บขาว. (2552). *ศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบต่อความเข้มแข็ง ของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชา จิตวิทยาการปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปริศนา เกตรา. (2544). *ผลของการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวแอดเลอร์ที่มีต่อ อึดมั่นในตนเองและสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปริศนา สุนทรไชย. (2543). *ภาวะจิตสังคมของผู้ป่วยเด็กมะเร็ง*. *พยาบาลสาร*, 16(2), 9-15.

- พนาคร แสนใจ. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และกลวิธีในการเผชิญปัญหาของวัยรุ่น จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย, สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรพิมล เจียมนาครินทร์. (2539). *พัฒนาการวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อนแถมมี.
- พัชราภรณ์ เจนใจวิทย์. (2542). *การอธิบายพี่น้อง*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพ็ญภา กุลนภาดล. (2555). การศึกษารอบครัวตามแนวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. *วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 23(3).
- เมธินีทร์ ภิญโญชน. (2539). *การให้คำปรึกษารอบครัวเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุพดี ทรัพย์เจริญ. (2556). *ผลการปรึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อความสามารถในการแยกตนเองของนิสิตปริญญาตรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ลำเจียก คำธ. (2548). *ความผูกพันในครอบครัว ความเชื่อที่ไร้เหตุผลและภาวะซึมเศร้าของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วณิชชา ปู่ศรี. (2556). *ผลการศึกษารอบครัวตามทฤษฎีพฤติกรรมทางปัญญาต่อความเข้มแข็งอดทนของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณมา เรื่องลาภอนันต์. (2543). *ผลกระทบของโรคหอบหืดต่อเด็กป่วยวัยเรียนและครอบครัว*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล
- วัชรวิ ทรัพย์มี. (2550). *กระบวนการปรึกษา ขั้นตอนสัมพันธ์ภาพ ทักษะ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรวิ ทรัพย์มี. (2554). *ทฤษฎีให้บริการปรึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย. (2557). พี่น้อง. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87>.
- ศรีทับทิม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์. (2545). *วิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ศิริรัตน์ คุปติวุฒิ. (2545). *ครอบครัวบำบัดและการให้คำปรึกษา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ศิริลักษณ์ เกตุพิณิจ. (2555). *การรับรู้การเจ็บป่วยและพฤติกรรมการปรับตัวของพี่น้องของเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง*. วิทยานิพนธ์พยาบาลมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล*. เข้าถึงได้จาก <http://www.lpnspecial.com/index.php?mo=59&id=1001493>.
- สุภัทกาญจน์ แก้วแกมเกษ. (2556). *ผลการศึกษากลุ่มทฤษฎีระบบครอบครัวต่อภาวะการตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวของนิสิตปริญญาตรีที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุวัฒนา วิบูลย์ศรีชัย. (2545). *บทบาทและสัมพันธภาพในครอบครัว ใน ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 4 นนทบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- หทัยรัตน์ ชื่นจิตร. (2545). *การศึกษาเปรียบเทียบสภาวะทางอารมณ์ การแสดงบทบาท และสัมพันธภาพในคู่พี่น้องระหว่างเด็กวัยเรียนที่มีพี่น้องเจ็บป่วยด้วยโรคหอบหืด และที่มีพี่น้องสุขภาพดี*. (2545). วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อนงค์ วิเศษสุวรรณ. (2554). *การศึกษากลุ่ม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรพรรณ ลีอนุชวิชัย. (2553). *การให้คำปรึกษาทางสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ ฃวิวงษ์. (2543). *ผลการให้คำปรึกษาครอบครัวต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มาจากครอบครัวหย่าร้างโรงเรียนนิคมวิทยา จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุบลรัตน์ เฟื่องสถิต และสิริวรรณ สาระนาค. (2546). *การอบรมเลี้ยงดู การบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรมที่ตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- อัคราภรณ์ ชลโสภณ. (2547). ผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่ครอง
ที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา
การให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อารีย์ ชันดิธรรมกุล. (2546). ผลการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลต่อสัมพันธภาพกับบิดาหรือมารดา ของนักเรียนที่มาจากครอบครัว
หย่าร้างในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุมพร ตรังคสมบัติ. (2554). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ:
ซานต้าการพิมพ์.
- อุษณีย์ จินตะเวช และจุฑารัตน์ มีสุขโข. (2558). การพยาบาลเด็กที่มีปัญหาสุขภาพพิเศษ
(Children with special need care) ใน *กระบวนวิชา 555312: การพยาบาลแม่และเด็ก*.
เชียงใหม่ : ภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Corey, G. (2009). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (7th ed.). Belmont, CA:
Thomson Brooks-Cole/ Wadsworth.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper & Row.
- Furman, W. & Buhrmester, D. (1985). *Children's perceptions of the qualities of sibling
relationships*. USA: University of Denver.
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (2004). *Family therapy an overview* (6th ed.). Pacific Grove,
CA: Brooks/ Cole.
- Howell, D. C. (1997). *Statistical bibliographical references and index*. USA: Wadsworth
Publishing Company.
- Marleen, M. S., Derkman, R. H. J., Scholte, W. M., Van, D. V. & Rutger, C. M. E. (2010).
Factorial and construct validity of the sibling relationship questionnaire.
The Netherlands European journal of Psychological Assessment, 26(4),
277-283.
- Minnett, A. M., Vandell, D. L. & Santrock, J. W. (1983). The effects of sibling status on
sibling interaction: Influence of birth order, Age spacing, Sex of child, and sex of
sibling. *Child Development*, 54(4), 1064-1072.

- O' Hanlon, W. H., & Weiner, D. M. (2003). *In search of solutions: A new direction in psychotherapy*. New York: Norton.
- Robert, J., Waldinger, M. D., George, E., Vaillant, M. D., E. John, O. (2007). Sibling relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, *11*(2), 210-221.
- Winner, J. B., Brown, R. D., & Michaels, M. K. (1991). *Statistic principles in experimental design*. (3th ed.). USA: McGraw-Hill.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- แบบวัด สัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง
- โปรแกรมการให้ การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น

แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

คำชี้แจง

1. แบบวัดชุดนี้ใช้วัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้อไม่มีคำตอบถูกผิด จึงใคร่ขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบวัดสัมพันธภาพพี่น้องให้เป็นจริงมากที่สุด
2. คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาและการวิจัย
3. ข้อมูลที่ได้จะถือเป็นความลับ ไม่เผยแพร่เป็นรายบุคคลจะรายงานเป็นภาพรวมเพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น
4. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ จึงจะเป็นคำตอบที่สมบูรณ์ และนำไปใช้ในการประมวลผลได้

แบบวัดสัมพันธภาพพี่น้อง ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบวัด

ตอนที่ 2 แบบวัดสัมพันธภาพพี่น้อง มีทั้งหมด 34 ข้อ กรุณาตอบทุกข้อ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง และให้ความช่วยเหลือในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

นางสาว

นริษา พนชาจิตร

นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการปรึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบวัด

ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว

1. อายุบิดา .....ปี
2. อายุมารดา .....ปี
3. สถานภาพสมรส
  - ( ) คู่
  - ( ) หม้าย หรือหย่าร้าง
  - ( ) แยกกันอยู่
4. สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย
  - ( ) บิดา มารดา และบุตร
  - ( ) บิดา มารดา บุตร และญาติพี่น้องอื่นๆ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ฯลฯ
  - ( ) อื่น ๆ ระบุ .....
5. จำนวนบุตรมีชีวิตทั้งหมดในปัจจุบัน ..... คน

ข้อมูลเกี่ยวกับพี่น้องที่ป่วย

1. เพศ
  - ( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ .....ปี .....เดือน
3. เป็นบุตรคนที่ .....
4. กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้น .....
5. ระยะเวลาของการเจ็บป่วย .....ปี ..... เดือน

ข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านเอง

1. เพศ
  - ( ) ชาย ( ) หญิง
2. อายุ.....ปี .....เดือน
3. ช่วงห่างของอายุกับผู้ป่วย .....ปี .....เดือน
4. เป็นบุตรคนที่.....
5. กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้น .....

ตอนที่ 2 แบบวัดสัมพันธภาพพี่น้อง

คำชี้แจง ให้ท่านอ่านแต่ละประโยค และทำเครื่องหมาย ✓ เพียงข้อเดียวที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด ในขณะที่ไม่มีคำตอบถูกหรือผิด โปรดตอบตามความเป็นจริง

ข้อคำถาม	ไม่จริงที่สุด	ไม่จริง	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	จริง	จริงที่สุด
1. ในครอบครัวของเรา พี่และน้องจะทำสิ่งดี ๆ ต่อกัน					
2. พี่น้องไปเที่ยวและทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ					
3. ฉันจะบอกทุกสิ่งทุกอย่างต่อพี่น้อง					
4. ฉันจะยกย่องและให้ความเคารพพี่น้องเสมอ					
5. สิ่งใดที่ฉันทำด้วยตัวเองไม่ได้ พี่น้องจะช่วยเสมอ					
6. พี่น้องมีความรักให้แก่กัน					
7. พี่น้องจะสอนกันเสมอในสิ่งที่แต่ละฝ่ายไม่รู้					
8. ความรักที่หนักแน่นระหว่างพี่น้อง ทำให้เราผ่านสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยกัน					
9. พี่น้องเราใช้เวลาว่างด้วยกัน					
10. พี่ชอบบังคับให้น้องทำในสิ่งต่าง ๆ					
11. พี่น้องชอบแสดงอำนาจเพื่อควบคุมฉัน					
12. ฉันรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นพี่น้อง					
13. พี่น้องเราจะแบ่งปันซึ่งกันและกัน					
14. พี่น้องสอนในสิ่งที่ฉันไม่รู้					
15. ถ้าเลือกได้ฉันจะไม่ขอเกิดเป็นพี่น้องกัน					
16. พี่น้องจะทุบตีทุกครั้งที่มีการทะเลาะกัน					
17. ฉันทำในสิ่งต่าง ๆ ตามที่พี่น้องบังคับให้ทำ					
18. พี่น้องเราชอบแกล้งกัน					

ข้อคำถาม	ไม่ จริง ที่สุด	ไม่ จริง	จริง บ้าง ไม่ จริง บ้าง	จริง	จริง ที่สุด
19. พี่น้องชอบถกเถียงกัน					
20. พี่น้องพุดคุยกันด้วยคำพูดที่รุนแรงเมื่อมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน					
21. พี่น้องจะขอโทษซึ่งกันและกันหากใครทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม					
22. พี่น้องมักจะแสดงความโกรธ ด้วยการตีเตียนและประชามด้วยคำรุนแรง เมื่อบุคคลใดทำผิด					
23. ฉันและพี่น้องไม่สนใจในความประพฤติซึ่งกันและกัน					
24. ฉันมักจะนิ่งหรือเพิกเฉย ต่อการแสดงความคิดเห็นของพี่น้อง					
25. การมีพี่น้องเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ลำบากสำหรับตัวฉัน					
26. ฉันรู้สึกยินดีกับพี่น้อง เมื่อเขาได้รับรางวัลหรือคำชม					
27. ฉันไม่พอใจที่พ่อแม่มักจะบอกว่าฉันต้องดูแลพี่น้อง					
28. พ่อแม่มักจะพุดตีกับพี่น้องมากกว่าพุดตี ใดๆกับฉัน					
29. ฉันรู้สึกอิจฉาพี่น้อง					
30. พี่น้องอิจฉาฉัน					
31. ฉันได้รับของใช้/ของกิน ต่อจากพี่น้อง					
32. ฉันต้องทำงานบ้านแทนพี่น้อง					
33. พ่อแม่แสดงความรักต่อพี่น้องมากกว่าฉัน					
34. พ่อแม่จะตามใจพี่น้องมากกว่าฉัน					

วิธีให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

ครั้งที่	เรื่อง/ เวลา	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
1	ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ	<p>1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษา ให้เกิดความคุ้นเคย ใจกว้างใจตลอดจนสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ในการให้การปรึกษา</p> <p>2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาทราบวัตถุประสงค์ของการให้การปรึกษา บทบาท หน้าที่ ระยะเวลา และข้อตกลง</p> <p>3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา กำหนดจุดมุ่งหมายของตนเอง และทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับการปรึกษา</p>	<p>ทักษะการให้การปรึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสร้างสัมพันธภาพ - การฟังอย่างตั้งใจ - การใช้คำถาม - การสะท้อนความรู้สึก - การสรุปความ
2	การเป็นผู้ใกล้ชิด แสดงความรัก และให้ความอบอุ่น	<p>1. เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่เกิดขึ้น สร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นและสร้างความคุ้นเคยให้มากขึ้นระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษา</p> <p>2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้สำรวจสภาพอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกระหว่างพี่น้อง</p> <p>3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการสร้างความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดผูกพันกับพี่น้อง</p>	<p>ทักษะการปรึกษาเบื้องต้น ได้แก่ การฟังอย่างตั้งใจ การใช้คำถาม การทวนความ การตีความ การสรุปความ</p> <p>เทคนิคการให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการตั้งคำถาม (Process question) - เทคนิคการทำแผนที่ครอบครัว (The family genogram)

ครั้งที่	เรื่อง/ เวลา	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
3	การเป็นผู้ใกล้ชิด แสดงความรัก และ ให้ความอบอุ่น (ครั้งนี้ได้เชิญพี่ หรือน้องเข้าร่วม การปรึกษาด้วย)	<p>1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของ สัมพันธภาพพี่น้อง ในด้าน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการแสดงออกทั้งทางการ กระทำและคำพูด ที่แสดงหรือ บ่งบอกถึง ความรัก ความห่วงใย ใกล้ชิดสนิทสนม ให้กำลังใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน สนับสนุน เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพ ของบุคคล</p> <p>2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา เกิดความสนใจ ตั้งใจ สำนวญ ทบทวน ความสำคัญของ สัมพันธภาพพี่น้องในด้าน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน</p>	<p>ทักษะการให้การปรึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การฟังอย่างตั้งใจ - การสะท้อนเนื้อหา - การสะท้อนความรู้สึก <p>เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทดสอบความสัมพันธ์ (Relationship experiment)
4	การเป็นผู้แสดง อำนาจที่สัมพันธ์กับ ลำดับการเกิด	<p>1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ ทบทวนลักษณะการแสดง ที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิด ของตนเองที่มีผลต่อสัมพันธภาพ พี่น้อง</p> <p>2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา สามารถเรียนรู้ และเข้าใจวิธี การมีปฏิสัมพันธ์กับพี่น้อง อย่างเหมาะสม</p>	<p>เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - เทคนิคการกำหนดตำแหน่ง การสร้างจุดยืนของตนเองใน ครอบครัว (The “I” Position)

ครั้งที่	เรื่อง/ เวลา	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
5	การเป็นผู้แสดง อำนาจที่สัมพันธ์กับ ลำดับการเกิด	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ เรียนรู้วิธีการกำหนดตำแหน่ง ของตนเองให้เหมาะสมกับ ลักษณะของลำดับการเกิด 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ เรียนรู้วิธีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ นื่องให้เหมาะสมกับลักษณะของ ลำดับการเกิด และนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างเหมาะสม	ทักษะการให้การปรึกษา - ทักษะการให้ข้อเสนอแนะ - การสะท้อนความรู้สึก - การทวนความ - การตีความ - สรุปความ เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น - เทคนิค การจัดการกับ สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation)
6	การแสดงความ ขัดแย้งในคู่พี่น้อง (ครั้งนี้ได้เชิญพี่ หรือน้องเข้าร่วม การปรึกษาด้วย)	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ เรียนรู้วิธีการกำหนดตำแหน่ง ของตนเองในสถานการณ์ที่มี ความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ ฝึกฝนวิธีการรับฟังความคิดเห็น ของกันและกันระหว่างพี่น้อง อย่างเหมาะสม 3. เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับ การปรึกษามีการติดต่อสื่อสาร กับพี่น้องได้อย่างเหมาะสม	เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น - เทคนิคการให้การสร้าง ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to person relationship)
7	การแสดงความ ขัดแย้งในคู่พี่น้อง (ครั้งนี้ได้เชิญ พี่หรือน้องเข้าร่วม การปรึกษาด้วย)	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ ฝึกฝนวิธีการสร้างปรองดอง ระหว่างพี่น้อง 2. เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับ การปรึกษามีการติดต่อสื่อสาร กับพี่น้องได้อย่างเหมาะสม	ทักษะการให้การปรึกษา - ทักษะการให้ข้อเสนอแนะ - การสะท้อนความรู้สึก - การทวนความ - การตีความ - สรุปความ

ครั้งที่	เรื่อง/ เวลา	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
		3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการลดพฤติกรรมห่างเหินจากพี่น้อง	เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น - เทคนิคการคืนสู่เหย้า (Going home again)
8	การแสดง ความอิจฉาในคู่ พี่น้อง	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจ ความหมาย ความสำคัญของ ความผูกพันทางอารมณ์ ที่เหมาะสม 2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ ทบทวน สะท้อนความคิด ประสบการณ์ในอดีตที่มีต่อ พี่น้องในอดีตที่ผ่านมา 3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา ตระหนักในสัมพันธภาพ ของพี่น้องเพื่อลดพฤติกรรม การอิจฉาในพี่น้อง	เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น - เทคนิคการเขียนจดหมาย (Letter writing)
9	การแสดงความ อิจฉาในคู่พี่น้อง	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ ฝึกฝนวิธีการพัฒนาการหลอม รวมทางอารมณ์ระหว่างพี่น้อง 2. เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับ การปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการสร้าง ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด แบบตัวต่อตัวกับพี่น้อง	เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น -เทคนิคการแสดงบทบาท สมมติ (Role play)
10	การปัจฉิมนิเทศ และยุติการปรึกษา (ครั้งนี้ได้เชิญพ่อ หรือแม่และพี่ หรือน้องเข้าร่วม	1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ ประเมินผลและแสดง ความคิดเห็นถึงประโยชน์ ที่ได้รับจากการปรึกษาครอบครัว กับสัมพันธภาพพี่น้อง	เทคนิคการให้การปรึกษา ครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยง ระหว่างรุ่น - เทคนิคสะท้อนความรู้สึก

ครั้งที่	เรื่อง/ เวลา	วัตถุประสงค์	ทักษะ/ เทคนิคที่ใช้
	การปรึกษาด้วย)	2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษานำแนวคิดที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการปรึกษาไปปฏิบัติในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพพี่น้องอย่างมีประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - เทคนิคการให้กำลังใจ - เทคนิคการทบทวนความ - เทคนิคการสรุปความ

**รายละเอียดโปรแกรมการให้การศึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 1**

เรื่อง การปฐมนิเทศและการสร้างสัมพันธภาพ

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

การให้การศึกษาค่าเน้นไปได้ดีก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากผู้รับการศึกษา ผู้ให้การศึกษาหรือผู้วิจัยจึงต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับการศึกษาด้วยการสร้างสัมพันธภาพ กับนักเรียนที่เป็นผู้รับการศึกษา จนนักเรียนเกิดความไว้วางใจ โดยผู้วิจัยจะสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง อบอุ่น มีความจริงใจ แก่นักเรียน สัมพันธภาพที่เกิดขึ้นผู้วิจัยจะต้องรักษาไว้ตลอดการ ศึกษา และการให้การศึกษานี้ ผู้วิจัยจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ ข้อตกลงการให้การศึกษา วัน เวลา สถานที่ อธิบายกระบวนการให้การศึกษา และเน้นถึงการพูดคุยกันในการศึกษานี้ว่าเป็นความลับ เพื่อให้ นักเรียนเกิดความสบายใจที่จะพูดเรื่องราวของตนเองและครอบครัว

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษา ให้เกิดความคุ้นเคย ไว้วางใจ ตลอดจนสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ในการให้การศึกษา
2. เพื่อให้ผู้รับการศึกษาทราบวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษา บทบาท หน้าที่ ระยะเวลา และข้อตกลง
3. เพื่อให้ผู้รับการศึกษา กำหนดจุดมุ่งหมายของตนเอง และทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

อุปกรณ์

1. ใบกิจกรรมที่ 1 “พบกันครั้งแรก”
2. ปากกาคอนละ 1 ด้าม

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการศึกษาพร้อมกับแนะนำตนเอง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้รับการศึกษาคำแนะนำตนเอง จากนั้นผู้วิจัยกล่าวชี้แจงให้ผู้รับการศึกษาได้ทราบและเข้าใจถึง วัตถุประสงค์ กฎกติกา และ ข้อตกลงร่วมกันในการรับการศึกษ ตลอดจนบทบาทของผู้รับ

การปรึกษาและผู้วิจัย รวมถึงประโยชน์ที่ผู้รับ การปรึกษาจะได้รับจากการปรึกษา และแจ้ง กำหนดการปรึกษาทั้ง 10 ครั้ง โดยจะให้การปรึกษาสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ในช่วงเวลา 16.30-17.30 น.

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดที่ได้ชี้แจงไปข้างต้น

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาได้ทำกิจกรรม “พบกันครั้งแรก” เพื่อเป็นการสร้าง สัมพันธภาพ และเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยเป็นกันเองต่อกัน กล่าวที่จะเปิดเผยและแบ่งปันตนเอง ผ่านกิจกรรม “พบกันครั้งแรก”

1.1 ผู้วิจัยแจกปากกา และกระดาษ A4 ให้แก่ผู้รับการปรึกษาโดยผู้วิจัยกำหนดให้ ผู้รับการ ปรึกษาเขียนความรู้สึกของตนเองที่มีต่อการเข้ารับการปรึกษา โดยให้เขียนได้อย่างอิสระ ลงในกระดาษที่ ผู้วิจัยได้แจกให้

1.2 เมื่อผู้รับการปรึกษาเขียนเสร็จแล้ว จากนั้นผู้วิจัยถามถึงความรู้สึกของ ผู้รับการปรึกษาเพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมและสร้างสัมพันธภาพระหว่าง ผู้วิจัยและ ผู้รับการปรึกษา ทักทายให้การปรึกษาได้แก่ การฟังอย่างตั้งใจการใช้คำถาม การทวนความ การตีความ การสะท้อนความรู้สึก การรักษาความลับ และการสรุปความ

1.3 ผู้วิจัยแจกใบกิจกรรม “สิ่งที่คาดหวังจากการปรึกษา” แก่ผู้รับการปรึกษา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เขียนถึงสิ่งที่ตนเองคาดหวังจากการเข้ารับการปรึกษา

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษาร่วมกันสรุปและถามถึงความรู้สึกของผู้รับการปรึกษา รวมถึงให้ผู้รับการ ปรึกษาได้สรุปสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมที่ได้ทำในการปรึกษาครั้งนี้

2. ผู้วิจัยยุติการปรึกษา และนัดหมายเพื่อพบกันครั้งต่อไปโดยให้ผู้รับการปรึกษา นำรูปถ่ายครอบครัวมาด้วย

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตจากการให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความกระตือรือร้น การรับฟังข้อปฏิบัติในการทำกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้รับการปรึกษา

2. ใบกิจกรรม “พบกันครั้งแรก”

ใบกิจกรรมที่ 1.1
“พบกันครั้งแรก”

คำชี้แจง ให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความรู้สึกที่มีต่อการเข้ารับการปรึกษาลงในกระดาษ
แผ่นนี้

ความรู้สึกที่มีต่อการเข้ารับการปรึกษา

ที่มาของภาพ : [http:// กรอบรูปสวย ๆ .com.htm](http://กรอบรูปสวยๆ.com.htm)

ใบกิจกรรมที่ 1.2

“ความคาดหวัง”

คำชี้แจง ให้ผู้รับการปรึกษาเขียนถึงความคาดหวังที่มีต่อการเข้ารับการปรึกษาทั้ง 10 ครั้งลงในกระดาษแผ่นนี้

ความคาดหวังที่มีต่อการเข้ารับการปรึกษา

ที่มาของภาพ : [http:// กรอบรูปสวย ๆ.com.html](http://กรอบรูปสวย ๆ.com.html)

รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 2

เรื่อง โกล์ซิดผูกพัน

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

สัมพันธภาพที่เกิดขึ้นในการให้การปรึกษา ผู้ให้การปรึกษาจะต้องรักษาสัมพันธภาพนี้ให้คงอยู่ตลอดการปรึกษา การที่ผู้วิจัยมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้รับการปรึกษา จะทำให้เกิดความไว้วางใจ และ เชื่อมั่นว่าสิ่งที่ตนเองพูดออกมาแล้ว ผู้วิจัยจะสามารถเก็บรักษาความลับได้

กระบวนการตั้งคำถาม (Question process) กระบวนการตั้งคำถามเป็นการออกแบบคำถามเพื่อสำรวจสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล และสิ่งที่อยู่ในใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นการสำรวจว่าครอบครัวรับรู้ปัญหานั้น ๆ อย่างไร และมีกลไกอย่างไรในการผลักดันให้ปัญหานั้นเกิดขึ้น กระบวนการตั้งคำถามจะช่วยลดความวิตกกังวลของสมาชิกครอบครัว ทำให้ได้มีโอกาสคิดให้กระจ่างชัดขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกครอบครัวค้นพบทางเลือกสำหรับจัดการกับปัญหาด้วยตนเอง มิเชล นิโคล (Nichols, 2009, pp. 96-103 อ้างถึงใน ยุพดี ทรัพย์เจริญ, 2556, หน้า 28)

การให้การปรึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจแบบแผนความใกล้ชิดผูกพันกันระหว่างครอบครัวของผู้รับการปรึกษา และระหว่างผู้รับการปรึกษาและพี่น้อง โดยการสัมภาษณ์ประวัติ และเรื่องราวต่างๆในครอบครัวของผู้รับการปรึกษา เพื่อให้ทราบรายละเอียดสภาพอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกระหว่างพี่น้อง โดยผู้วิจัยยังคงเน้นการรักษาความลับของผู้รับการปรึกษาเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ให้ความไว้วางใจและยินยอมเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาทำแผนที่ครอบครัว (The Family Genogram) เพื่อมองความสัมพันธ์ ความใกล้ชิดผูกพัน ความรู้สึกระหว่างพี่น้องให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกรอบอุ่นและสร้างความคุ้นเคยให้มากขึ้นระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษา
2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้สำรวจสภาพอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกระหว่างพี่น้อง
3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการสร้างความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดผูกพันกับพี่น้อง

อุปกรณ์

1. ภาพถ่ายครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพ โดยการกล่าวทักทายอย่างเป็นกันเองกับผู้รับการปรึกษา พร้อมตั้งคำถามถึงความรู้สึกของผู้รับการปรึกษา จากนั้นก็ทบทวนกิจกรรมการให้การปรึกษาครั้งที่ผ่านมา และอธิบายวัตถุประสงค์ของการปรึกษาในครั้งที่ 2

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาแสดงภาพครอบครัว พร้อมทั้งอธิบายลักษณะของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว โดยใช้ทักษะการปรึกษาเบื้องต้น ได้แก่การฟังอย่างตั้งใจ การใช้คำถาม การทวนความ การตีความ การสรุปความ และใช้เทคนิคการปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นคือกระบวนการตั้งคำถาม (Question Process) ซึ่งเป็นการออกแบบคำถามเพื่อสำรวจสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของผู้รับการปรึกษา และสิ่งที่อยู่ในใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว

- บุคคลในรูปนี้มีใครบ้าง บุคคลเหล่านี้มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับผู้รับการปรึกษาอย่างไรบ้าง

- เพราะอะไรถึงเลือกรูปนี้มา

- ลักษณะของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง เช่น พ่อทำอะไรอยู่

พ่อมีลักษณะอย่างไร

2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาสำรวจสภาพอารมณ์ที่เกิดขึ้น

- เพราะอะไรคุณถึงชอบรูปนี้

3. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าถึงความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกกับพี่น้อง

และครอบครัว

- อารมณ์ของคุณตอนดูรูปนี้เป็นอย่างไร

- ในรูปนี้คุณสนิทกับใครมากที่สุด

- ความรู้สึกต่อพี่น้องของคุณเป็นอย่างไรบ้าง

- ถ้าได้ถ่ายรูปอีก อยากให้ใครเข้ามาถ่ายรูปด้วย/ ไม่อยากให้ใครถ่ายรูปด้วย/

อยากถ่ายรูปคู่กับใครมากที่สุด เพราะอะไร

ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาได้เล่าเรื่องราวของตนเองผ่านทางรูปถ่ายครอบครัวที่ตนเองนำมา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ทบทวนความสัมพันธ์ของตนเองกับครอบครัว รวมถึงความสัมพันธ์กับพี่น้องในด้านความใกล้ชิดผูกพัน และทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประสบการณ์ ความคิดและความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาเพื่อนำไปสู่กระบวนการให้การปรึกษาต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษาร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้จากการปรึกษา
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาแสดงความรู้สึกและซักถามเกี่ยวกับการปรึกษา
3. ผู้วิจัยนัดหมายการพบกันในครั้งต่อไป และยุติการปรึกษากลุ่มครั้งที่ 2

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ และการร่วมมือในการทำกิจกรรมของผู้รับการปรึกษา
2. สังเกตจากการตอบคำถามและการเล่าปัญหาของผู้รับการปรึกษา

**รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษาคอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธ์ภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 3**

เรื่อง รักและห่วงใย

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

สัมพันธ์ภาพ (Relationship) หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ความผูกพัน สัมพันธ์ภาพ จึงเป็นรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและผลที่ได้ไม่ใช่สิ่งของแต่เป็นความรู้สึก ที่มีต่อกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 หน้า 726) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมีความซับซ้อน คลุมเครือ ไม่ชัดเจน และเปลี่ยนแปลงไปมาได้เสมอ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมี ลักษณะเฉพาะแตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และบุตร (Trahd, 1986 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545) จึงเห็นพี่น้องบางครั้ง โกรธ ทะเลาะ แข่งขัน หรือขัดแย้งกัน แต่บางครั้ง พี่น้องจะรักใคร่ห่วงใยกัน และปกป้องดูแลช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะเวลาที่พี่น้องคนใดคนหนึ่ง ประสบปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือ พี่น้องจะเกิดความห่วงใยและร่วมมือแก้ไขปัญหามาให้สำเร็จไปด้วยดี Goetting (1986 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545)

การทดสอบความสัมพันธ์ (Relationship experiment) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถรับรู้กระบวนการทางอารมณ์ในระบบครอบครัวและเรียนรู้ที่จะยอมรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในระบบครอบครัว ช่วยให้เห็นว่าเกิดอะไรขึ้นในตัวบุคคลและในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสมาชิกอื่นในครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้บุคคลค้นหาทางเลือกเพื่อหลีกเลี่ยงหรือยอมทำตามความต้องการของสมาชิกอื่นในครอบครัว

ระยะเวลา 45 - 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาตระหนักถึงความสำคัญของสัมพันธ์ภาพพี่น้อง ในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการแสดงออกทั้งทางการกระทำและคำพูด ที่แสดงหรือบ่งบอกถึงความรัก ความห่วงใย โกลีซิดสนิทสนม ให้กำลังใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน สนับสนุน เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคล

2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสนใจ ตั้งใจ สำรวจ ทบทวน ความสำคัญของสัมพันธ์ภาพพี่น้องในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

อุปกรณ์

1. กระดาษ A 4
2. ดินสอ
3. ยางลบ
4. สีไม้

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพด้วยการกล่าวทักทายกับผู้รับการปรึกษา และอธิบายวัตถุประสงค์ของการปรึกษาครั้งที่ 3 พร้อมทั้งทบทวนถึงการให้การศึกษาในครั้งที่ 2 (ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาด้วย)

ขั้นดำเนินการ

ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาได้ทำกิจกรรม “ของเล่นน่ารัก” เพื่อศึกษาความผูกพันทางอารมณ์ ความรู้สึกกับพี่น้อง ครึ่งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาด้วย

1. แจกอุปกรณ์ให้ผู้รับการปรึกษาวาดรูปของเล่นหรือกิจกรรมที่เคยเล่นกับพี่/ น้อง แล้วทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความประทับใจ มีความสุข รู้สึกดีทุกครั้งที่ได้เห็นของเล่นชิ้นนั้นหรือกิจกรรมนั้น ๆ ลงในกระดาษ A4 ที่แจกให้และระบายสีตามชอบ
2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าถึงความรู้สึกที่ได้เล่นของเล่น หรือกิจกรรมที่เคยเล่นกับพี่/ น้อง
3. ผู้วิจัยใช้ทักษะสังเกต การฟัง สะท้อนความรู้สึก
4. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษานึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา เมื่อพี่/ น้องเจ็บป่วย และความเจ็บป่วยของพี่/ น้องนั้นส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน อารมณ์ ความรู้สึกของผู้รับการปรึกษาอย่างไรบ้าง
5. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาสำรวจสภาพอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และเล่าถึงประสบการณ์การแสดงออกทางอารมณ์ของตนเอง
6. ผู้วิจัยใช้ทักษะการฟัง สะท้อนเนื้อหา สะท้อนความรู้สึก และใช้เทคนิคการให้การศึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น แบบการทดสอบความสัมพันธ์ (Relationship experiment) ซึ่งเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเรียนรู้ที่จะยอมรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในระบบครอบครัว โดยให้ผู้รับการปรึกษาลองฝึกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับพี่น้อง เพื่อบอกความต้องการของตนเอง โดยไม่เกิดการกระทบกระเทือนในความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่าย

โดยผู้วิจัยสวมบทบาทเป็นพี่/น้องของผู้รับการปรึกษา เพื่อให้การสื่อสารใกล้เคียงกับความเป็นจริง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขั้นสรุป

1. หลังจากที่ผู้รับการปรึกษาเล่าเรื่องเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาแสดงความคิดเห็นถึงประสบการณ์การแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองที่ผ่านมาว่าขณะที่ตนเองได้ทำสิ่งนั้นแล้ว ผู้รับการปรึกษามีความคิดเกี่ยวกับตนเองอย่างไร หลังจากนั้นแล้วผู้วิจัยจึงได้สรุปเพิ่มเติม
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาได้ซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดในการให้การปรึกษา เพื่อให้เกิดการรับรู้ แบ่งปันความรู้สึกละเอียดและมีความเข้าใจในการปรึกษา
3. ผู้วิจัยนัดหมายการพบกันในครั้งต่อไป และยุติการปรึกษากลุ่มครั้งที่ 3

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจ การตั้งใจ การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ สังเกตท่าทางที่แสดงถึงความรู้สึก

ใบกิจกรรมที่ 3
“ของเล่นสื่อรัก”

คำชี้แจง ให้ผู้รับการปรึกษาวาดรูปของเล่นหรือกิจกรรมที่เคยเล่นกันกับพี่น้องลงในกระดาษแผ่นนี้

ที่มาของภาพ : <http://www.ecarddesignanimation.com/home/framephoto1.php>

**รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 4**

เรื่อง เป็นพี่เป็นน้อง

แนวคิดที่สำคัญ (Key concepts)

ลำดับการเกิด (Birth order) ในครอบครัวที่มีพี่น้องตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เด็กทุกคนจะถูกมอบหมายจากบิดามารดาให้รับภาระหน้าที่ต่าง ๆ โดยให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย โดยเฉพาะบุตรคนโตถ้าเป็นเพศหญิง จะได้รับความไว้วางใจจากบิดามารดาในการดูแลน้องๆ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กคนโตรู้สึกไม่พอใจ หรือคับข้องใจ และมีความรู้สึกที่น้องของเขาควรจะได้รับภาระเช่นนี้บ้าง สาเหตุเหล่านี้อาจจะทำให้สัมพันธภาพระหว่างคู่พี่น้องเลวลงได้นอกจากนี้ Santrock กล่าวว่า “บุตรคนโตจะมีบทบาทสำคัญ มีความสามารถ มีประสบการณ์ และมีอำนาจเหนือกว่าน้องคนอื่น ๆ และพี่คนโตอาจจะแสดงความไม่เป็นมิตรโดยทำร้ายน้อง ในทางตรงกันข้ามพี่คนโตอาจแสดงบทบาทเป็นผู้เลี้ยงดู และสอนทักษะต่าง ๆ ให้แก่น้อง” (Santrock, 1994, p. 446 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545)

การปรึกษารุ่นนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการกำหนดตำแหน่งตัวบุคคลกับพี่/น้อง (The “I” Position) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเรียนรู้ถึงการกำหนดตำแหน่งของตนเองเมื่อต้องเผชิญหรืออยู่ในสถานการณ์ความขัดแย้งในจิตใจกับพี่/น้อง และเรียนรู้วิธีการติดต่อสื่อสารกับพี่/น้องอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่รุนแรง ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมห่างเหินลงได้

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ทบทวนลักษณะการแสดงที่สัมพันธ์กับลำดับการเกิดของตนเองที่มีผลต่อสัมพันธภาพพี่น้อง
2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถเรียนรู้ และเข้าใจวิธีการมีปฏิสัมพันธ์กับพี่น้องอย่างเหมาะสม

อุปกรณ์

1. กระดาษ A4
- 2 . ปากกา

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายผู้รับการปรึกษา ทบทวนประเด็นสำคัญที่ได้จากการปรึกษาครั้งที่ 3 และอธิบายวัตถุประสงค์รวมถึงวิธีการในการให้การปรึกษาสำหรับครั้งนี้

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาทำกิจกรรม “บันทึกผู้เสียสละ” โดยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าประสบการณ์ความรู้สึกที่ผ่านมา โดยเฉพาะในด้านที่มีความเกี่ยวข้องกับพี่น้องที่เจ็บป่วยเรื้อรัง โดยผู้วิจัยใช้คำถามว่า “ให้คุณหลับตา คิดทบทวนสิ่งที่ผ่านมา เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่คุณได้พบเจอเมื่อพี่น้องของคุณเจ็บป่วย ชีวิตของคุณเป็นอย่างไรบ้าง คุณคิดว่าการเจ็บป่วยของพี่น้องส่งผลให้คุณไม่สมหวัง ไม่สบายใจ งานอะไรบ้างที่คุณต้องทำ ทั้งที่ทำอยู่แล้ว แต่ต้องทำเพิ่มมากขึ้น หรือมีงานเพิ่มเข้ามาให้คุณทำ ทำให้คุณได้ออกไปเที่ยว ได้เล่นเกมส์ ได้พักผ่อนน้อยลง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้คุณรู้สึกอย่างไร เรียบร้อยแล้วให้ล้มตาขึ้น และเขียนกิจกรรมที่ต้องทำ รวมถึงความรู้สึกลงในกระดาษ

2. ผู้วิจัยได้ใช้ทักษะการปรึกษาพื้นฐาน ได้แก่ การใช้คำถาม การฟังอย่างตั้งใจ การให้กำลังใจ การสรุปความ และเทคนิคการปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ได้แก่ เทคนิคการกำหนดตำแหน่ง การสร้างจุดยืนของตนเองในครอบครัว (The “I” Position) ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่สงบและชัดเจนในสถานการณ์ที่ตึงเครียดในครอบครัว โดยการฟังความสนใจมาที่ตนเองว่าตนเองรู้สึกอย่างไรแทนที่จะบอกว่าอะไรที่คนอื่นทำ และสอนวิธีการติดต่อสื่อสารกับพี่น้องอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมุ่งความสนใจมาที่ความรู้สึกของตนเอง แทนที่จะมุ่งความสนใจไปที่คู่สนทนา

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาสรุปข้อคิดและสาระสำคัญที่ได้จากการปรึกษาในครั้งนี้
2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาได้ซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดในการให้การปรึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แบ่งปันความรู้สึกและมีความเข้าใจในการปรึกษา จากนั้นผู้วิจัยก็ยุติการปรึกษา และนัดหมายครั้งต่อไป

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจ การตั้งใจ ตลอดจนการสรุปข้อคิดและสาระสำคัญที่ได้จากการปรึกษาของผู้รับการปรึกษา

ใบกิจกรรมที่ 4
“บันทึกผู้เสียสละ”

คำชี้แจง ให้ผู้รับการปรึกษาเขียนกิจกรรมที่ทำกับความรู้สึกลงในตารางที่กำหนดให้

 <p>งานที่ต้องทำ</p>	<p>ความรู้สึก</p>

ที่มาของภาพ: <http://www.oknation.net/blog/nam-peth/page33>

http://www.cosmenet.in.th/th/cosmeintrend/?SECTION_ID=2155&ELEMENT_ID=1982

รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 5

เรื่อง พี่น้องสมานฉันท์

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

ความเป็นพี่น้องในครอบครัวเปรียบเสมือนการฝึกปฏิบัติทางสังคมในห้องทดลอง การให้เด็กมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเตรียมพร้อมก่อนที่จะนำทักษะเหล่านั้นออกไปใช้กับบุคคลอื่นในสถานะที่เป็นจริงภายนอกครอบครัวต่อไป ความสำเร็จจากประสบการณ์ทางสังคมในวัยเด็กอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภายในครอบครัว จะกลายเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับพัฒนาการทางสังคมในขั้นต่อไป (Bank & Kahn, 1982 อ้างถึงใน หทัยรัตน์ ชื่นจิตร, 2545)

ความผูกพันของพี่น้องเป็นความรู้สึก ใกล้ชิด การรับรู้ถึงการได้รับการดูแลเอาใจใส่ ความรู้สึกของการยอมรับและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนม และเกิดความต้องการ ที่จะแบ่งปันซึ่งกันและกันมีความพอใจในสัมพันธภาพพี่น้อง รู้สึกเป็นที่รัก และเป็นที่ต้องการของพี่น้องและความผูกพันของพี่น้องจะเป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพที่ดี

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้วิธีการกำหนดตำแหน่งของตนเองให้เหมาะสมกับลักษณะของลำดับการเกิด
2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้วิธีการสร้างสัมพันธภาพพี่น้องให้เหมาะสมกับลักษณะของลำดับการเกิด และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

อุปกรณ์

1. ใบกิจกรรมที่ 5 “เมื่อเปรียบเทียบกับตัวฉันแล้ว ฉันคิดว่าฉันคือ.....”, “เมื่อเปรียบเทียบกับตัวพี่/ น้องแล้ว ฉันคิดว่าพี่น้องของฉันคือ.....”
2. ปากกา
3. ดินสอ
4. ยางลบ
5. สีไม้

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทาย และอธิบายวัตถุประสงค์ของการปรึกษาครั้งที่ 5 พร้อมทั้งทบทวนสิ่งที่ได้พูดคุยกันจากครั้งที่ 4

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาวาดรูปหรือเขียนชื่อสัตว์ในใบงานที่ 5 “เมื่อเปรียบเทียบกับตัวฉันแล้ว ฉันคิดว่าฉันคือ.....”, “เมื่อเปรียบเทียบกับตัวพี่/น้องแล้ว ฉันคิดว่าพี่น้องของฉันคือ.....” โดยใช้คำสั่ง “ให้ผู้รับการปรึกษาวาดรูปหรือเขียนชื่อสัตว์ 1 ชนิดที่ผู้รับการปรึกษาคิดว่าสัตว์นั้นเปรียบเสมือนตัวเอง หรือเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวของตัวเอง โดยเขียนลงในช่องว่างที่กำหนด ระบุได้รูปด้วยว่าสัตว์นั้นคืออะไร พร้อมทั้งเขียนบรรยายด้วยว่าเพราะเหตุใดจึงเปรียบเทียบว่าเป็นสัตว์ชนิดนั้น และสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวคุณอย่างไรบ้าง

2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาวาดรูปหรือเขียนชื่อสัตว์ลงในใบงานที่ 5 ใช้คำสั่งเดียวกันกับข้อ 1 แต่เปลี่ยนเป็นพี่/น้อง

3. ผู้วิจัยได้ใช้ทักษะการปรึกษาพื้นฐาน ได้แก่ การใช้คำถาม การฟังอย่างตั้งใจ การให้กำลังใจ การสรุปความ และเทคนิคการปรึกษารอบคร่าวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น ได้แก่ เทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation) เพื่อสร้างความสมานฉันท์ระหว่างพี่น้อง ลดการโต้ตอบทางด้านอารมณ์เมื่อต้องเผชิญสัมพันธ์กัน โดยมีวิธีการดังนี้

3.1 ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าถึงปัญหาสัมพันธ์ภาพระหว่างพี่น้องที่มีบุคคลที่ 3 เข้ามาเกี่ยวข้องและมีผลต่อการวางตัวตามลักษณะของลำดับการเกิด เช่น เป็นพี่ เป็นน้อง

3.2 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสอน การสะท้อนความรู้สึก การทวนความ การตีความ และสรุปความ

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาสรุปข้อคิดและสาระสำคัญที่ได้จากการปรึกษาในครั้งนี้

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาได้ซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดในการให้การปรึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แบ่งปันความรู้สึกและมีความเข้าใจในการปรึกษา จากนั้นผู้วิจัยก็ยุติการปรึกษา และนัดหมายครั้งต่อไป

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความรู้สึก ความสนใจ การให้ความร่วมมือ

ใบกิจกรรมที่ 5.1

เรื่อง “เมื่อเปรียบเทียบกับตัวฉันแล้ว ฉันคิดว่าฉันคือ.....”

คำชี้แจง ให้เขียนชื่อสัตว์หรือวาครูปสัตว์ 1 ชนิด ที่ท่านคิดว่าสัตว์นั้นเปรียบเสมือนตัวท่านเอง หรือ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวท่านเอง โดยวาดลงในช่องว่างที่กำหนด

ที่มา <http://suaijung.blogspot.com/2013/02/frame.html>

ใบกิจกรรมที่ 5.2

เรื่อง “เมื่อเปรียบเทียบกับตัวพี่/ น้องของฉันแล้ว ฉันคิดว่าพี่/น้องฉันคือ.....”

คำสั่ง ให้เขียนชื่อสัตว์หรือวาดรูปสัตว์ 1 ชนิดที่ผู้รับการปรึกษาคิดว่าสัตว์นั้นเปรียบเสมือนพี่/น้องของท่าน หรือเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวของพี่/ น้องของท่าน โดยวาดลงในช่องว่างที่กำหนด

ที่มา <http://suaijung.blogspot.com/2013/02/frame.html>

รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 6

เรื่อง คิดไม่ตรงกัน

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

ความผูกพันของพี่น้องเป็นความรู้สึก ใกล้ชิด การรับรู้ถึงการได้รับการดูแลเอาใจใส่
ความรู้สึกของการยอมรับและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนม
และเกิดความต้องการ ที่จะแบ่งปันซึ่งกันและกันมีความพอใจในสัมพันธภาพพี่น้อง รู้สึกเป็นที่รัก
และเป็นที่ต้องการของพี่น้องและความผูกพันของพี่น้องจะเป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพที่ดี
การให้การปรึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to
Person Relationship) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารกับพี่/ น้องและเพื่อให้ผู้รับการปรึกษา
ได้เรียนรู้วิธีการกำหนดตำแหน่งของตนเองในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้วิธีการกำหนดตำแหน่งของตนเองในสถานการณ์
ที่มีความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการรับฟังความคิดเห็นของกันและกันระหว่าง
พี่น้องอย่างเหมาะสม

3. เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษามีการติดต่อสื่อสารกับพี่น้อง ได้อย่างเหมาะสม

อุปกรณ์

ดินน้ำมัน

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพด้วยการกล่าวทักทายอย่างเป็นกันเองกับผู้รับการปรึกษาและ
อธิบายวัตถุประสงค์ของการให้การปรึกษาในครั้งที่ 5 พร้อมทั้งทบทวนถึงการให้การปรึกษา
ในครั้งที่ 5 (ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาด้วย)

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาปั้นดินน้ำมันบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัว รวมถึงผู้รับการปรึกษา
เองด้วย

2. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในครอบครัว รวมถึงความผูกพันกับพี่/น้องที่เจ็บป่วยเรื้อรัง

3. ผู้วิจัยถามถึงความรู้สึกต่างๆที่มีต่อพี่/น้อง สัมพันธภาพที่เป็นอยู่และการสร้างสัมพันธภาพอันดีโดยใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาด้วย โดยให้พี่/น้องที่เจ็บป่วยของผู้รับการปรึกษาที่ต้องการจะสื่อสารด้วย และให้ผู้รับการปรึกษาพูดคุยสื่อสารแบบตัวต่อตัว โดยพูดคุยกับพี่/น้องของตนเองจริง ๆ ในประเด็นของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับพี่/น้อง ดังนี้

3.1 ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นคือ...

3.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นคุณอยากบอกกับพี่/น้องว่า คุณรู้สึก

3.3 คุณจะถามพี่/น้องอย่างไร เพื่อให้คุณทราบความรู้สึกของเขา

3.4 คุณจะกล่าวขอโทษหรือขอบคุณพี่/น้องอย่างไร เมื่อพี่/น้องมีการพูดคุย

ตอบสนองกับคุณในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

4. เมื่อจบการสนทนา ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาสำรวจความรู้สึกของตนเอง และเล่าประสบการณ์ที่ผ่านมาในเรื่องสัมพันธภาพพี่น้องด้านความขัดแย้ง ผู้วิจัยรับฟังอย่างตั้งใจ สะท้อนความรู้สึก และสรุปความร่วมมือกัน

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยร่วมกับผู้รับการปรึกษาทบทวน สรุปและประเมินสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม ดินน้ำมัน รวมถึงสิ่งที่จะต้องทำเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพพี่น้อง

การประเมินผล

สังเกตจากความสนใจ การตั้งใจ การสรุปข้อคิดและสาระสำคัญที่ได้จากการปรึกษาของผู้รับการปรึกษา

รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 7

เรื่อง พี่น้องปรองดอง

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

ความผูกพันของพี่น้องเป็นความรู้สึก ใกล้ชิด การรับรู้ถึงการได้รับการดูแลเอาใจใส่ ความรู้สึกของการยอมรับและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนมและเกิดความต้องการ ที่จะแบ่งปันซึ่งกันและกันมีความพอใจในสัมพันธภาพพี่น้อง รู้สึกเป็นที่รักและเป็นที่ต้องการของพี่น้องและความผูกพันของพี่น้องจะเป็นพื้นฐาน ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น “เทคนิคการคืนสู่เหย้า” (Going home again) ซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้กับสมาชิกครอบครัวที่หนีออกจากบ้าน หรือออกจากบ้าน มาด้วยความขุ่นข้องหมองใจกับพี่หรือน้อง ให้กลับไปปรับความเข้าใจ กลับไปสะสางสิ่งที่ค้างคาใจ กลับไปเผชิญกับสิ่งที่ทำให้ไม่สบายใจ กลับไปเรียนรู้ที่จะพยายามทำความเข้าใจกันและกัน เพื่อเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อความสงบและความราบรื่น

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการสร้างปรองดองระหว่างพี่น้อง
2. เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษามีการติดต่อสื่อสารกับพี่น้องได้อย่างเหมาะสม
3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการลดพฤติกรรมห่างเหินจากพี่น้อง

อุปกรณ์

-

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพด้วยการกล่าวทักทายอย่างเป็นกันเองกับผู้รับการปรึกษา และอธิบายวัตถุประสงค์ของการให้การปรึกษาในครั้งที่ 6 พร้อมทั้งทบทวนถึงการให้การปรึกษาในครั้งที่ 6 (ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาด้วย)

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยใช้ทักษะการปรึกษาเบื้องต้น คือ ฟังอย่างตั้งใจ สะท้อนความรู้สึก การถามด้วยคำถามปลายเปิด ครั้งนี้ได้เชิญพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาด้วย

2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น “เทคนิคการคืนสู่เหย้า” ซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้กับสมาชิกครอบครัวที่หนีออกจากบ้าน หรือออกจากบ้านมาด้วยความขุ่นข้องหมองใจกับพี่หรือน้อง ให้กลับไปปรับความเข้าใจ กลับไปสะสางสิ่งที่ค้างคาใจ กลับไปเผชิญกับสิ่งที่ทำให้ไม่สบายใจ กลับไปเรียนรู้ที่จะพยายามทำความเข้าใจกันและกัน เพื่อเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อความสงบและความราบรื่น

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยร่วมกับผู้รับการปรึกษาทบทวน สรุปและประเมินสิ่งที่ได้เรียนรู้ รวมถึงสิ่งที่ต้องทำเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพพี่น้อง

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากการให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความกระตือรือร้นของผู้รับการปรึกษา

รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 8

เรื่อง อิจฉากันบ้าง

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

การมีลักษณะความอิจฉาในคู่พี่น้อง โดยพี่น้องมีความรู้สึกที่บิดามารดาให้ความสำคัญ
เกิดขึ้น รู้สึกว่าพ่อแม่ให้ความรักและความเอาใจใส่ที่พี่น้องหรือน้องมากกว่าตนเอง เป็นสาเหตุให้เกิด
ปัญหาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ที่สำคัญประเด็นหนึ่ง หากผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษาร่วมมือกัน
เปลี่ยนความอิจฉามาเป็นความผูกพันที่ดีต่อกันก็จะส่งผลต่อสัมพันธภาพที่ดี

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้การปรึกษารอบครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เทคนิค
การเขียนจดหมาย (Letter writing) ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารทางอ้อมที่จะช่วยลดความประหม่า
เคอะเขิน ในการสร้างสัมพันธภาพกับพี่น้อง

ระยะเวลา 45 - 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจความหมาย ความสำคัญของความผูกพันทางอารมณ์
ที่เหมาะสม
2. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ทบทวน สะท้อนความคิด ประสบการณ์ในอดีตที่มีต่อพี่น้อง
ในอดีตที่ผ่านมา
3. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาตระหนักในสัมพันธภาพของพี่น้องเพื่อลดพฤติกรรมการอิจฉา
ในพี่น้อง

อุปกรณ์

1. กระดาษ A4
2. ดินสอ
3. ยางลบ
4. สีไม้
5. ปากกา

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพด้วยการกล่าวทักทายอย่างเป็นกันเองกับผู้รับการปรึกษา และอธิบายวัตถุประสงค์ของการให้การปรึกษาในครั้งที่ 7 พร้อมทั้งทบทวนถึงการให้การปรึกษาในครั้งที่ 7

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเขียนจดหมาย (Letter writing) ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารทางอ้อมที่จะช่วยลดความประหม่า เอะเขิน ในการสร้างสัมพันธภาพกับพี่/ น้องให้ผู้รับการปรึกษาเขียนความรู้สึกที่มีต่อพี่/ น้องเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หลังจากที่ได้เข้ารับการปรึกษามา 7 ครั้งแล้วลงในกระดาษ กิจกรรม “สองเรากลุ่มกัน” โดยใช้คำสั่ง “ให้คุณเขียนจดหมายถึงพี่/ น้องที่กำลังเจ็บป่วยอยู่ โดยสิ่งที่เขียนจะเป็นเรื่องราวอะไรก็ได้ แต่ต้องบอกถึงความคิด ความรู้สึกของคุณที่มีต่อพี่/ น้องของคุณ หรือเป็นสิ่งที่คุณอยากจะทำให้เขา แต่ยังไม่เคยทำ เมื่อเขียนเสร็จแล้ว ให้พับจดหมายใส่ซองพร้อมทั้งจำหน่ายของชื่อพี่/ น้องของคุณ
2. ผู้วิจัยใช้ทักษะการปรึกษาเบื้องต้น คือ ฟังอย่างตั้งใจ สะท้อนความรู้สึก การถามด้วยคำถามปลายเปิด

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยร่วมกับผู้รับการปรึกษาทบทวน สรุปและประเมินสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม “สองเรากลุ่มกัน” รวมถึงสิ่งที่จะต้องทำเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพพี่น้อง

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากการให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความกระตือรือร้นของผู้รับการปรึกษา

**รายละเอียดโปรแกรมการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 9**

เรื่อง เข้าใจกัน

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

การมีลักษณะความอิจฉาในคู่พี่น้อง โดยพี่น้องมีความรู้สึกที่บิดามารดาให้ความสำคัญเกิดขึ้น รู้สึกว่าพ่อแม่ให้ความรักและความเอาใจใส่ที่พี่น้องมากกว่าตนเอง เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง ที่สำคัญประเด็นหนึ่ง หากผู้วิจัยและผู้รับการปรึกษาร่วมมือกันเปลี่ยนความอิจฉามาเป็นความผูกพันที่ดีต่อกันก็จะส่งผลต่อสัมพันธภาพที่ดี โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ (Role play) ซึ่งจำลองสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดจากหรือเกี่ยวข้องกับลักษณะของความอิจฉา และให้ผู้รับการปรึกษาได้ทดลองแสดงพฤติกรรมใหม่อีกครั้งในสถานการณ์เดิม ด้วยวิธีที่แตกต่างจากพฤติกรรมเดิมที่เคยแสดงออก เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้และฝึกฝนวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับพี่น้องให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการพัฒนาการหลอมรวมทางอารมณ์ระหว่างพี่น้อง
2. เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษาได้ฝึกฝนวิธีการสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

แบบตัวต่อตัวกับพี่น้อง

อุปกรณ์

-

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายอย่างเป็นกันเองกับผู้รับการปรึกษา และอธิบายวัตถุประสงค์ของการให้การปรึกษาในครั้งที่ 8 พร้อมทั้งทบทวนถึงการให้การปรึกษาในครั้งที่ 8

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าถึงการแสดงออกของตนเองในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับพี่น้อง โดยผู้วิจัยใช้ทักษะการตั้งคำถาม การฟังอย่างตั้งใจ การสะท้อนความรู้สึก การทวนความ และการสรุปความ

2. ผู้วิจัยเทคนิคการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นโดยใช้เทคนิคการปรึกษาแบบการแสดงบทบาทสมมติ (Role play) หลังจากที่ผู้รับการปรึกษาได้เล่าถึงการแสดงออกของตนเองแล้วก็ให้ผู้รับการปรึกษาได้แสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริงเหมือนว่าเหตุการณ์ที่ได้เล่ามานั้นได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

3. หลังจากแสดงจบ ผู้วิจัยถามความรู้สึกของผู้รับการปรึกษา

3.1 คุณรู้สึกอย่างไรกับตนเองและพฤติกรรมที่ได้แสดงออกในขณะนั้น

3.2 หากคุณสามารถย้อนเวลากลับไปแสดงพฤติกรรมในวันนั้นอีกครั้ง คุณอยากจะแสดงออกในรูปแบบที่แตกต่างจากวิธีเดิมอย่างไร ให้คุณทดลองแสดงบทบาทนั้น

3.3 คุณรู้สึกอย่างไรกับพฤติกรรมใหม่ที่ได้แสดงออก

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยร่วมกับผู้รับการปรึกษาทบทวน สรุปและประเมินสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการแสดงบทบาทสมมติรวมถึงสิ่งที่จะต้องทำเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพพี่น้อง

การประเมินผล

ผู้วิจัยสังเกตจากการให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความกระตือรือร้นของผู้รับการปรึกษา

**รายละเอียดโปรแกรมการให้การศึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างพี่น้อง
ครั้งที่ 10**

เรื่อง การปัจฉิมนิเทศและยุติการศึกษา

แนวคิดที่สำคัญ (Key Concepts)

อนงค์ วิเศษสุวรรณ (2554) กล่าวถึง การยุติการศึกษา จะใช้ในสถานการณ์ที่ผู้รับการศึกษาตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งการยุติการศึกษามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสรุปความ ควรใช้ 3 กิจกรรม คือ การใช้ข้อความ การย้ำ และการฟังอย่างตั้งใจ ผู้ให้การศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการศึกษา จะสามารถช่วยผู้รับการศึกษาในการทบทวนและสรุปความเรื่องราว เหตุการณ์ ปัญหา ได้ตรงประเด็นมากขึ้น

2. การใช้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ผู้ให้การศึกษา อาจจะขอผู้รับการศึกษาให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อทราบผลการปรึกษา หรือผลการแก้ปัญหา

3. การให้โอกาสซักถาม กับผู้รับการศึกษาได้ซักถามอีกครั้งถ้ามีคำถาม การให้โอกาสผู้รับการศึกษาซักถามอีกครั้ง เป็นการเอาใจใส่ สนใจและยินดีจะช่วยเหลือ

ระยะเวลา 45-60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้รับการศึกษาได้ประเมินผลและแสดงความคิดเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับ การศึกษาครอบครัวกับสัมพันธภาพพี่น้อง

2. เพื่อให้ผู้รับศึกษานำแนวคิดที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการปรึกษาไปปฏิบัติในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพพี่น้องอย่างมีประสิทธิภาพ

อุปกรณ์

1. กระดาษ A4
2. ปากกา

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายอย่างเป็นกันเองกับผู้รับการศึกษา และอธิบายวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาในครั้งที่ผ่านมามาทั้งหมด พร้อมทั้งทบทวนถึงการให้การศึกษาในครั้งที่ผ่านมามาทั้งหมดโดยสรุป (ครั้งนี้ได้เชิญพ่อหรือแม่และพี่หรือน้องเข้าร่วมการปรึกษาด้วย)

ขั้นตอนการ

ผู้วิจัยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าประสบการณ์ความรู้สึกที่ได้รับจากการปรึกษาที่ผ่านมา รวมถึงประโยชน์ที่ได้รับที่จะนำไปใช้เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับพี่/น้องที่ป่วยเรื้อรังต่อไป ครั้งนี้ได้เชิญพ่อหรือแม่เข้าร่วมการปรึกษาคด้วย

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยร่วมทบทวน สรุปและประเมินผลสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมตลอด 9 ครั้งที่ผ่านมา โดยใช้ทักษะการทวนความ การสะท้อนความรู้สึกและการสรุปความ จากนั้นให้ผู้รับการปรึกษาทำแบบประเมินหลังการให้การปรึกษา
2. ผู้วิจัยกล่าวยุติการให้การปรึกษาและขอบคุณผู้รับการปรึกษาและครอบครัวที่ให้ความร่วมมือ

การประเมินผล

1. ผู้วิจัยสังเกตสีหน้า ความรู้สึกและพฤติกรรม ความสนใจ ความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม
2. แบบประเมินหลังการให้การปรึกษา

ใบกิจกรรมที่ 10

ความรู้สึที่ได้เรียนรู้จากการรับการศึกษาในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประโยชน์ที่ได้รับที่จะนำกลับไปใช้เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับพี่/น้องที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

- ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง
- ค่าอำนาจจำแนก และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

ตารางที่ 10 ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
5	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
6	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
7	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
8	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
9	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
10	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
11	1	1	0	3	.67	ใช้ได้
12	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
13	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
14	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
15	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
16	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
17	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
18	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
19	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
20	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
21	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
22	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
23	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
24	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
25	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
26	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
27	1	1	0	2	.67	ใช้ได้
28	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
29	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
30	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
31	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
32	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
33	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
34	1	1	0	2	.67	ใช้ได้

หมายเหตุ ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาและปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้ว

เกณฑ์การให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

การกำหนดคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

สอดคล้อง ให้ + 1 คะแนน

ไม่แน่ใจ ให้ 0 คะแนน

ไม่สอดคล้อง ให้ -1 คะแนน

สูตรการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Item Objective Congruence Index)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์หรือนิยาม

$\sum R$ คือ ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

ค่าความตรงเชิงเนื้อหาที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ .50 ขึ้นไป

ตารางที่ 11 ค่าอำนาจจำแนก และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (<i>r</i>)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (<i>r</i>)
1	.252	18	.477
2	.288	19	.470
3	.238	20	.582
4	.391	21	.217
5	.371	22	.506
6	.398	23	.671
7	.346	24	.555
8	.355	25	.780
9	.473	26	.342
10	.298	27	.678
11	.367	28	.580
12	.379	29	.546
13	.231	30	.612
14	.257	31	.209
15	.563	32	.388
16	.758	33	.743
17	.413	34	.763

หมายเหตุ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability coefficients alpha) = .91

ภาคผนวก ค
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุขอรุณ วงษ์ทิม
ผู้ช่วยอธิการบดี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยอธิการบดี
3. ดร.สกล วรเจริญศรี
ประธานคณะกรรมการหลักสูตรปริญญาตรี
ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ง

- สำเนาหนังสือราชการต่าง ๆ
- แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
- ข้อมูลสำหรับนิสิตที่เข้าร่วมการวิจัย
- ใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

ที่ ศธ ๖๖๒๑/

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี ๒๐๑๓๑

๙ มีนาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลปลวกแดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนางสาวนริษา พนธจิตร นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ผลการปรึกษาคอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างพี่น้อง” ในความควบคุมดูแลของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญญา กุลนภาดล ประธานกรรมการ มีความประสงค์ขออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเด็กอายุ ๑๒-๑๗ ปี มีพี่หรือน้องป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ อนึ่งโครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพาเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณอย่างสงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ลงนาม เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้รักษาการแทน

อธิการบดี มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์

โทรศัพท์ ๐-๓๘๑๐-๒๐๗๖

โทรสาร ๐-๓๘๓๙-๓๒๕๑

ข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

เรียน ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ท่านเป็นบุคคลหนึ่งในจำนวน 10 คน ที่ได้รับเชิญเข้าเป็นผู้ร่วมในการวิจัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง โดยเมื่อผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบสอบถามเสร็จ ผู้วิจัยก็จะตรวจสอบข้อมูลจากแบบวัดสัมพันธภาพพี่น้องทั้งหมด แล้วจึงนำข้อมูลไปดำเนินการวิเคราะห์ผลการทดลองต่อไป จากนั้นผู้วิจัยจะนัดผู้ร่วมวิจัยในการเข้ารับการปรึกษา ซึ่งจะเข้ารับการปรึกษาทั้งหมด 10 ครั้ง ระยะเวลาในแต่ละครั้งคือประมาณ 45 - 60 นาที เมื่อผู้ร่วมวิจัยรับการปรึกษารอบทั้ง 10 ครั้งแล้ว ถัดมาอีก 2 สัปดาห์ผู้วิจัยจะนำแบบวัดสัมพันธภาพพี่น้องมาให้ผู้รับการปรึกษาทำอีกรอบ เพื่อเป็นการติดตามผลการปรึกษา การวิจัยครั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยไม่มีความเสี่ยงด้านร่างกาย จิตใจ สังคม กฎหมาย และความเสียด้านอื่น ๆ ตลอดจนไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือเป็นอันตรายต่อผู้ร่วมการวิจัยใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้เข้าร่วมวิจัยจะได้รับประโยชน์โดยตรงเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้น โดยสามารถนำสิ่งที่ได้จากการปรึกษานั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างพี่น้องให้เป็นไปได้ด้วยดี ช่วยให้พี่น้องปรับตัวเข้าหากัน เข้าใจกันและดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข

ผู้เข้าร่วมวิจัยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ค่าจัดทำแบบสอบถาม และอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมการปรึกษา ผู้วิจัยเป็นผู้จัดเตรียมให้ผู้เข้าร่วมการวิจัย และผู้เข้าร่วมการวิจัยมีสิทธิ์จะถอนตัวหรือบอกเลิกการเข้าร่วม โครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และการบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยนี้จะไม่มีความกระทบใดๆ กับผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผลการวิจัยนี้จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น โดยข้อมูลจะถูกเก็บรักษาไว้ในรูปแบบเอกสารและในระบบคอมพิวเตอร์ จะไม่มีชื่อหลักฐานแสดงลักษณะเฉพาะของผู้เข้าร่วมวิจัย ข้อมูลที่ตอบเป็นรายบุคคลจะเก็บไว้เป็นความลับ ผู้ที่จะเข้าถึงได้คือผู้วิจัยเพียงคนเดียว และจะไม่มีผลกระทบต่อการใช้งานของผู้เข้าร่วมวิจัยและข้อมูลจะถูกทำลายหลังจากงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์แล้ว 6 เดือน

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่างๆ ที่ผู้เข้าร่วมวิจัยสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง
ซ่อนเร้น จนผู้เข้าร่วมวิจัยพอใจ ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวผู้เข้าร่วมวิจัยจะถูกเก็บเป็นความลับ
และจะเปิดเผยในภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัย
หากมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการหรือมีข้อมูลใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจะแจ้งผู้เข้าร่วมวิจัยทาง
โทรศัพท์และหากผู้เข้าร่วมวิจัยมีปัญหาหรือข้อสงสัยประการใด สามารถสอบถามได้โดยตรงจาก
ผู้วิจัย นางสาวนริษา พนธจิตร โทร 081-7250904 หรือ e-mail: narisa_77@hotmail.com

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

.....
(นางสาวนริษา พนธจิตร)

ผู้วิจัย

ใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ผลการศึกษารอบครัวทฤษฎีการเชื่อมโยงระหว่างรุ่นต่อสัมพันธภาพระหว่างพี่น้อง

วันที่ให้คำยินยอม วันที่ .....เดือน.....พ.ศ. ....

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างละเอียดและมีความเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้ายินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้

และการบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อข้าพเจ้า

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้น จนข้าพเจ้าพอใจ ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าจะถูกเก็บเป็นความลับและจะเปิดเผยในภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัย

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ในกรณีที่ผู้ถูกทดลองยังไม่บรรลุนิติภาวะ จะต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรม

ลงนาม.....ผู้ปกครอง/ผู้แทน

(.....) โดยชอบธรรม

ลงนาม.....พยาน

(.....)

ลงนาม.....ผู้ทำวิจัย

(.....)